

Jälkimaterialismi traditiosidonnaisten varmuuksien hajotessa

Voiko Ronald Inglehartin hiljaista arvoallankumousta selittää refleksiivisen
modernisaatioteorian kautta?

Eero Juhani Saari
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Yleinen valtio-oppi

Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2011

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Eero Juhani Saari			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Jälkimaterialismi traditiosidonnaisten varmuuksien hajotessa – Voiko Ronald Inglehartin hiljaista arvovallankumousta selittää refleksiivisen modernisaatioteorian kautta?			
Oppiaine – Läroämne – Subject yleinen valtio-oppi			
Työn laji – Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year 4.4.2011	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 105 (112 liitteinen)	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkimuksessa tarkastellaan Ronald Inglehartin hiljaisen arvovallankumouksen teoriaa refleksiivisen modernisaatioteorian piiristä johdettujen vaihtoehtoisten yhteiskunnallisen epävarmuuden kasvuun liittyvien selitysmallien kautta. Inglehartin teoria antaa ymmärtää, että modernisaation myötä käynnissä on ollut hiljainen prosessi, jossa aineellisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden parissa kasvavat sukupolvet omaksuvat edeltäjiään jälkimaterialistisempia arvoja. Tutkimuksessa johdetaan Inglehartin teorialle kaksi rinnakkaista selitysmallia, jotka perustuvat Ulrich Beckin ja Anthony Giddensin modernisaatioteoreettisiin.</p> <p>Ensimmäisessä mallissa Inglehartin määrittämää jälkimaterialismia pyritään selittämään Giddensin teorian avulla modernisaation myötä tapahtuvan traditioiden purkautumisen myötä yksilötasolla ilmenevän uudenlaisen autonomian kokemisen kautta, jolloin jälkimaterialismin oletetaan olevan yleisempää sellaisten ihmisten keskuudessa, jotka traditioista irtautuessaan kykenevät onnistuneeseen itsereflektioon. Empiiristä mallinnusta varten koostetaan faktorianalyysillä kaksi Giddensin teoriaan perustuvaa jälkimaterialismia selittävää muuttujaa, joiden välinen yhteisvaikutus on tilastollisen analyysin keskiössä.</p> <p>Toinen malli perustuu Beckin riskiyhteiskuntateoreetisointiin ja perustuu pitkälle kehittyneen modernisaation mukanaan tuomien uudenlaisten riskien ja epävarmuuksien kokemiseen ja olettaa, että huolestuneisuus uudenlaisten riskien ja epävarmuuksien suhteen näkyy suurempana materialististen arvojen omaksumisena.</p> <p>Selitysmalleja testataan empiirisesti ordinaalisella regression- sekä kovarianssianalyysillä World Values Survey 2005:n, European Values Study 2008:n sekä saksalaisen Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany –surveyyn vuosien 1994-2002 aineistoilla. Empiirisen analyysin perusteella kumpaakaan mallia ei kuitenkaan voida näyttää toteen käytettävissä olevilla aineistoilla. Tutkimuksessa pyritään siten vielä problematisoimaan tutkimusasetelman operationalisointiin liittyviä ongelmakohtia survey-aineistojen suhteen mahdollisten jatkotutkimuksien kannalta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords modernisaatio, refleksiivisyys, jälkimaterialismi, traditiosidonnaisuus, ontologinen turvallisuudentunne			

Sisältö

1. Johdanto	2
2. Modernisaatio ja hiljainen arvovallankumous.....	9
2.1 Inglehart ja modernisaatio	9
2.2 Lähtökohta jälkimaterialistiseen arvovallankumoukseen	13
2.3 Jälkimaterialismin mittaaminen	15
2.4 Niukkuushypoteesi	19
2.5 Sosialisatiohypoteesi	22
3. Kohti refleksiivistä modernia	26
3.1 Giddensin modernisaatioteoria.....	26
3.2 Niukkuudenjälkeinen yhteiskunta.....	31
3.3 Miten Giddensin traditiokäsitteistys rinnastuu Inglehartiin?	35
4. Jälkimaterialismin suhde riskiyhteiskuntaan	39
4.1 Mistä refleksiivisessä modernisaatiossa on kyse?	39
4.2 Modernisaatiosta kohti riskiyhteiskuntaa?.....	41
4.3 Jälkimaterialismi ja ympäristöriskit.....	44
4.4 Jälkimaterialismi ja muut elämän epävarmuustekijät	46
5. Tutkimusaineisto ja Inglehartin indikaattorit	49
5.1. World Value Survey tutkimusaineistona.....	49
5.2 European Values Study –aineisto	50
5.2. Inglehartin jälkimaterialismi-indeksi.....	51
5.3. Onko sukupolvi-ilmiötä havaittavissa?	55
5.4 Shalom H. Schwartzin Portrait Values Questionnaire	58
6. Giddens, traditioiden purkautuminen ja jälkimaterialismi.....	59
6.1. Operationalisointi ja analyysin eteneminen	59
6.2 Traditiosidonnaisuuden ja autonomian mittaaminen aineistossa.....	60
6.4 Varianssianalyysi: Jälkimaterialismi traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen suhteen	66
6.3 Regressiotarkastelu: traditioista vapautuminen ja autonomia jälkimaterialismin selittäjinä	70
7 Riskiyhteiskunta ja jälkimaterialismi.....	73
7.1 Analyysin eteneminen	73
7.2 Työelämän epävarmuustekijät.....	74
7.3 Modernisaatiousko, ympäristöriskit ja riskien haltuunotto.....	78
8 Lopuksi.....	91
Tutkimusaineistot	96
Lähteet	96
Käytetyt lyhenteet.....	103
Liitteet	104

---

1 Johdanto

Valistuksen ajalta peräisin oleva keskeinen modernisaatiota määrittävä eetos lähtee ajatuksesta, että tieteellisen tiedon luonteen järkipäisyys sekä tiedon asteittainen kasautuminen johtaisivat väistämättä yhteiskunnallisten prosessien ymmärtämiseen riittävällä tasolla, jotta niistä tulisi lopulta ennakoitavia ja kontrolloitavia. Ajatus siitä, että tiedon kasautuessa tulevaisuutta koskeva epävarmuus asteittain vähenisi, tuntuu aluksi johdonmukaiselta ajateltaessa ihmiskunnan tieteellisen kehityksen historiaa, mutta viimeaikainen lähihistorian kehitys on viitannut enemmän päinvastaiseen. Tämän päivän maailmaa ravisuttavat talouskriisit, maailmanlaajuiset pandemiat sekä ilmastonmuutos, joita kaikkia karakterisoi ensinnäkin se, että ne ovat kaikki enemmän tai vähemmän seurausta ihmisen omasta toiminnasta, sekä toisaalta se, että mihinkään niistä ei ole osattu/pystytty varautumaan, vaikka käytettävissä on ollut enemmän tieteellistä tietoa kuin koskaan aikaisemmin ihmiskunnan historiassa. Eihän tässä näin pitänyt käydä? Ongelman ydin piilee siinä, että ongelmanratkaisukeskeinen tieteellinen tutkimus yhdessä taloudellisen kehityksen kanssa ei kykene hallitsemaan omia seurauksiaan. Samaa voisi sanoa myös yhteiskuntatieteestä yleensä, sillä myöskään se ei ole luonnontieteiden tapaan luonteeltaan iteratiivista, sillä uudella yhteiskuntatieteellisellä tiedolla on usein tapana vaikuttaa tutkimuskohteeseensa aina vain uudestaan.

Jos yhteiskuntatiede joutuu väistämättä vaikeuksiin yrittäessään ennustaa tutkimuskohteensa kehitystä liian pitkälle, lienee selvää, että valtiolliset ja poikkikansalliset hallintokoneistot pystyvät nekään tuskin kovin vakuuttaviin tuloksiin tulevaisuutta koskevan epävarmuuden hallinnassa. Saksalainen *riskiyhteiskunnan* teoreetikkona tunnetuksi tullut sosiologi Ulrich Beck (1992) menee tätä vielä astetta pidemmälle väittäessään, että yhteiskunnan tulevaisuutta koskeva epävarmuus erityisesti sen olemassaoloa vaivaavien riskien suhteen onkin melko pitkälle seurausta juuri poliittis-hallinnollisen koneiston järjestelmällisistä pyrkimyksistä vastata näihin riskeihin. Tai ainakin toistaiseksi niin kauan, kuin se pitäytyy sokeasti kiinni yksinkertaisen modernin eetoksesta (Beck & Lau 2005, 525-530).

Yhteiskunnallista kehitystä on toki yritetty monessa yhteydessä ennustaa, olipa sitten kyse marxilaisesta materialistisesta historiakäsityksestä tai puhtaan empiristisen yh-

teiskuntateorian pyrkimyksistä luoda probabilistisia yhteiskunnan kehitystä ennustavia malleja. On myös niitä, joiden mielestä pyrkimys täydelliseen ennustettavuuteen on tavoitteena mahdoton, mikä ei kuitenkaan estä yhteiskuntatiedettä pidättäytymästä joihinkin yleisempiä kehitystrendejä kuvaaviin ennusteisiin pitkälläkin aikavälillä.

Ronald Inglehart tunnetaan ehkä parhaiten elämäntyöstään niin sanotun hiljaisen arvovallankumouksen (*The Silent Revolution*) teoreetikkona. Käyttäen apunaan pitkiä aikasarja-aineistoja 1970-luvun alusta nykypäivään asti Inglehart on pyrkinyt osoittamaan, että teollistuneissa länsimaissa on meneillään asteittainen progressiivinen arvopohjan uudelleenorientoituminen, jossa nousevien sukupolvien edustajat kasvavat vanhempiinsa nähden turvallisemmassa ja vähäisemmän puutteen maailmassa. Samalla hän on pyrkinyt osoittamaan, että ottaessaan modernisaation paradigman ohjenuorakseen yhteiskunta ajautuu samalla osittain ennakoitavissa olevan kehityksen polulle. Modernisaation mukanaan tuoman vaurauden kasvun myötä on syntynyt historiallisesta aikaperspektiivistä katsoen suhteellisen uusi tilanne, sillä ei liioiteltua sanoa, että ennen edellistä vuosisataa puute, taudit ja nälkä olivat läsnä käytännössä kaiken kansan elämässä. Varmastikaan tämä elämän perusedellytysten uudelleenjärjestyminen ei voi olla vaikuttamatta tässä prosessissa osallisina olevien arvomaailmaan?

Ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiasta huomattava osa väestöä kykenee sodanjälkeisen talouskasvun ja hyvinvointivaltion rakentamisen myötä ottamaan fyysisen turvallisuuden ja elämän taloudelliset perusedellytykset annettuina. Tämä elintason nousu länsimaissa on mahdollistanut sen, että uuden nuoremman sukupolven ei enää ole tarvinnut olla aikaisempiin sukupolviin nähden niin huolissaan omasta turvallisuudestaan sekä materiaalisesta hyvinvoinnistaan. Tämä uudenlainen yhteiskunnallinen asetelma luo edellytykset sellaiselle arvojen uudelleenorientoitumiselle, jossa ihmiset voivat keskittyä korkeampiin elämän tavoitteisiin.

Yhteiskunnallinen modernisaatio merkitsee toisaalta paljon muutakin kuin sosiaalisen elämän perusedellytysten kumulatiivista paranemista. Voidaankin sanoa, että pyrkiesään osoittamaan tiettyjen arvorakennelmien ennustettavuutta kehittyneissä länsimaissa yhteiskunnissa, Inglehart tulee samalla ottaneeksi Beckin suhteen tietyllä tavalla vastakkaisen kannan. Tämä on nimittäin kuuluisassa teoksessaan *Riskiyhteiskunta* esittänyt, että kehittyessään modernisaatio kääntyy väistämättä itseään vastaan syn-

nyttämällä jatkuvasti uusia ongelmia pyrkiessään niitä ratkaisemaan. Modernit kansallisvaltiot kieltäytyvät hylkäämästä niiden synnyn kannalta keskeistä toimintalogiikkaa, jonka mukaan yhteiskunnallisen toiminnan osa-alueet on hyvä pitää eriytettyinä tehokkaan rajatun ongelmaratkaisuparadigman toimivuuden takaamiseksi. *Riski-yhteiskunnalle* erityiset uudenlaiset ongelmat, jotka ovat kansallisvaltioiden käytettävissä olevien keinojen ulkopuolella, ovat luonteeltaan poikkikansallisia ja vaativat Beckin mukaan vastaavasti uudenlaista poikkikansallista toimijuutta (Beck & Lau 2005, 527-528).

Toinen tärkeä refleksiivisen modernisaation teoreetikko Anthony Giddens muotoili 90-luvun alkupuolen tuotannossaan (Giddens 1990; 1991; 1992; 1995 & 1996) modernisaation seurauksena syntyvän jälkitraditionaalisen yhteiskunnan teoreettisia puitteita. Hänen modernisaatiota koskeva ajattelunsa lähtee liikkeelle modernisaation dynamiikasta, jonka teoretisoinnin pohjalta hän on pyrkinyt osoittamaan, kuinka globalisaatio yhdessä traditioiden purkautumisen kanssa vaikuttaa siihen, miten yksilöt kokevat varmuutta ja epävarmuutta omassa elämässään jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. Giddensin mukaan modernisaatiosta on kehkeytynyt elämänarvojen muutokseen vaikuttava prosessi, joka nostaa refleksiivisen itsetutkiskelun osaksi politiikkaa. Radikaalit poliittiset vaihtoehdot eivät Giddensin mukaan ole kuolleet puolueiden ohjelmajulistusten menetettyä merkitystään, vaan saavat näiden sijaan uusia muotoja elämäntavan politiikkana, jossa modernin yhteiskunnan vieroksumat moraaliset ja eksistentiaaliset kysymykset tekevät eräänlaisen paluun yksilöiden poliittisissa preferensseissä. Erotuksena ikaikaisesta hyvän elämän pohtimisen poliittisesta filosofiasta tämä kuitenkin tapahtuisi aivan uudenlaisessa jälkitraditionaalisen yhteiskunnan kontekstissa.

Traditiosidonnaisuus on tärkeä osa myös Inglehartin elämäntyötä jälkimaterialistisen arvovallankumouksen teesin kannalta. Giddensille ja Inglehartille on näiden teorioiden erilaisista metodologisista lähtökohdista yhteistä juuri se, että molemmat pyrkivät tuotannossaan kuvaamaan traditiosidonnaisuuden heikkenemisen tai traditioiden purkautumisen vaikutuksia yhteiskunnalliseen elämään. Inglehartille on myös tärkeää tiedostaa, että modernisaation myötä pyrkimys itsensä toteuttamiseen erilaisilla elämäntavoilla muuttuu aina vain tärkeämmäksi (Inglehart & Baker 2000, 24-31). Sama pätee myös Giddensin kohdalla siten, että yksilöt saavat valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä aina vain uusia mahdollisuuksia omaa elämää ja elämänvalintoja koske-

vaan reflektointiin, jolloin elämäntavasta on tulossa eräänlainen jatkuvan reflektion kohteena oleva projekti.

Siten jos kaksi täysin erilaisista teoreettisista lähtökohdista kumpuavaa modernisaatio-teoriaa näyttäisivät kytkeytyvän toisiinsa niiden implikoimien seurauksien kautta, voidaan kysyä, missä määrin näillä teorioilla sitten on yhteistä kosketuspohjaa niiden implikoimien seurausten suhteen? Nähdäkseni on mahdollista, että refleksiivisen modernisaation myötä käynnissä oleva niin sanottu varmuuksien hajoaminen vaikuttaa-kin suoraan Inglehartin ymmärtämien jälkimaterialististen arvojen esiintymiseen?

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on perehtyä niihin seurauksiin, joita modernisaa-tion refleksiivisyys ja riskiyhteiskuntakehitys aiheuttavat Inglehartin jälkimaterialisti-sen arvovallankumouksen teorian lähtökohdille. Nähdäkseni on mahdollista, että pit-källe edenneen modernisaation karakterisoimassa yhteiskunnallisessa todellisuudessa on havaittavissa sellaisia prosesseja, jotka voivat vahvistuessaan vaikuttaa Inglehartin teesin mukaisesti käsitettävään hiljaiseen arvovallankumoukseen kenties odottamat-tomalla tavalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sellaisten refleksiivisestä modernisaatios-ta kumpuavien yhteiskunnallisten prosessien kuten työelämän epävarmuuden, traditi-oiden purkautumisen sekä globaalien ympäristöriskien kokemisen asettamista Ingle-hartin teorian lähtökohtien kanssa rinnan.

Tutkimuksen teoreettisen lähtökohdan muodostavat Anthony Giddensin modernisaa-tioteoria sekä Ulrich Beckin riskiyhteiskuntaa koskeva teoretisointi, joiden perusteella johdetaan joukko Inglehartin teorian suhteesta refleksiivisen moderniin koskevia hy-poteeseja. Varsinainen tutkimuskysymys on kaksiosainen: Ensimmäinen perustuu Giddensin modernisaatioteoriaan, ja tarkoituksena on tutkia, onko modernisaation myötä tapahtuvalla traditioiden purkautumisella ja siitä seuraavalla ontologisen tur-vallisuuden uudelleenrakentumisen myötä tärkeäksi nousevalla autonomian kokemi-sella tilastollisesti havaittavaa yhteisvaikutusta jälkimaterialismin ilmenemiseen. Toi-nen tutkimuskysymys lähtee Beckin riskiyhteiskuntateoriasta ja siinä tutkitaan riskien ja epävarmuuksien kokemisen vaikutuksia materialististen arvojen omaksumiseen. Tutkimuskysymykset muotoillaan joukoksi hypoteeseja, joita pyritään testataa em-piirisesti World Value Surveyn vuoden 2005, European Values Studyn 2008 sekä Saksan liittotasavallassa vuosina 1994-2002 tehtyjen Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany –surveyaineistojen avulla.

Tutkimus tulee etenemään siten, että luvussa kaksi perehdytään ensiksi Inglehartin jälkimaterialistista arvovallankumousta koskevaan tutkimukseen, argumentaatioon ja kritiikkiin. Tunnettuna, paljon siteerattuna ja muutenkin voimakkaita ajatuksia herättävänä tutkijana Inglehart on saanut osakseen paljon kannattajia sekä kriittistä huomiota. Tässä tutkimuksessa päähuomio keskittyy kuitenkin teorian mahdollisiin vuorovaikutussuhteisiin modernisaatioteoretisoinnin suhteen siten, että tutkimusasetelma edellyttää Inglehartin teorian keskeisimpien elementtien ottamista ikään kuin annettuna. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole ottaa kantaa hiljaisen arvovallankumouksen teorian validiuteen sinänsä. Tutkimuksen tarkoitus on pyrkiä pikemminkin testaamaan Inglehartin oman tutkimuksen kanssa mahdollisesti rinnakkaista Giddensin ja Beckin modernisaatioteoretisoinneista johdettua selitysmallia siten, että sitä olisi mahdollisimman helppoa verrata Inglehartin omien tutkimusten tuloksiin.

Luvussa kaksi käsitellään siten hiljaisen arvovallankumouksen teoriaan kohdistuvaa kritiikkiä ensisijaisesti siksi, että teorian pohjalta tehtävän empiirisen tutkimuksen operationalisointia ei ole välttämättä järkevää ottaa annettuina samalla tavalla kuin Inglehartin teorian peruslähtökohtia. Esimerkiksi jälkimaterialismin mittaamiseen survey-tutkimuksissa ei ole yhtä ainuttakaan oikeaa tapaa (Inglehartilla itsellään on tähän useampi mittari), ja toisaalta Inglehartin omiin tutkimuksiin perustuvia mittareita on käytetty erilaisissa muodoissa erilaisissa survey-tutkimuksissa. Monimuuttujamenetelmien avulla tapahtuvassa analyysissä on kuitenkin aina se hyvä puoli, että toisilleen rinnakkaisia mittaustapoja on suhteellisen helppoa verrata toisiinsa eikä minulla ole siten mitään painavaa syytä jättää Inglehartin omaa jälkimaterialismin mittaamista koskevaa operationalisointia (Inglehart & Abramson, 1999) hyödyntämättä.

Luvuissa kolme käydään läpi tutkimuksen kannalta keskeisimmän refleksiivistä modernisaatiota koskevan teoretisoinnin siten, että siitä on mahdollista johtaa Inglehartin tutkimukselle ensimmäinen rinnakkainen jälkimaterialismia selittävä hypoteesi. Modernisaatioteoretisointien ytimen muodostaa Anthony Giddensin 1990-luvun alkupuoliskon tuotanto (Giddens 1990; 1991; 1992; 1995) sekä Ulrich Beckin riskiyhteiskuntaa ja refleksiivistä modernisaatiota koskeva teoretisointi (Beck 1992; 1995, 2002; 2005). Luvussa kolme käsitellään myös pääpiirteissään Beckin ja Giddensin teoretisointien merkitys laajemmassa modernisaatioteoretisointeja koskevassa tieteenfilosofisessa kontekstissa, mutta pääpaino on Giddensin teorioista johdettavien selityshypoteesien perustelulla.

Luvussa neljä keskitytään puolestaan beckiläisen riskiyhteiskuntateoretisoinnin tarkasteluun sekä johdetaan muut tutkimushypoteesit. Riskiyhteiskunnan käsite kattaa Ulrich Beckin tuotannossa monenlaisia elämänaloja, mutta tämän tutkimuksen puitteissa tarkastelua rajataan siten, että jälkimaterialististen arvojen suhdetta refleksiiviseen moderniin (Beck käyttää tosin itse käsitettä *toinen moderni*, mutta selvyuden vuoksi puhun tästä eteenpäin yleisesti refleksiivisestä modernista) tarkastellaan empiirisesti työelämän epävarmuuksien ja globaalien ympäristöriskien kokemisen kautta. Kolmas empiirisesti tarkasteltava ulottuvuus on yleinen modernisaatiouusko, jolla tarkoitetaan ihmisten taipumusta luottaa modernisaation kykyyn ratkaista yhteiskunnan eteen tulevia ongelmia. Näihin riskiyhteiskunnan ulottuvuuksien jälkimaterialismiin kohdistuvia vaikutuksia koskevat hypoteesit johdetaan tässä luvussa.

Lukujen kolme ja neljä sisällä käydään myös läpi tutkimuksessa käsiteltävien erilaisien modernisaatioteorioiden rinnastamiseen liittyviä käsitteellisiä ja metodologisia ongelmia. Onhan selvää, että Inglehartin empiirinen teoria kumpuaa erilaisesta käsitevaruudesta kuin Giddensin ja Beckin modernisaatioteoretisointi, vaikka teoriat toki pyrkivät kuvaamaan samaa sosiaalista todellisuutta. Hypoteesin muodostamisen ja perustelemisen haasteellisuutta kuvanee kuitenkin hyvin se, että Giddens ei nimittäin modernisaatiota koskevassa tuotannossaan aseta mitään suoraa tai spesifistä empiirille tutkimukselle soveltuvaa tutkimuskysymystä tai hypoteesia. Onkin syytä toistaa, että tätä tutkimusta ei pidä ymmärtää pyrkimyksenä testata Giddensin teoriaa eikä välttämättä edes mitään sen osapremisseistä.

Giddensin sijaan Ulrich Beck on jatkanut työtään refleksiivisen modernisaation kanssa näkyvämmiin empiirisen tutkimuksen suuntaan, vaikka sen varsinaista toteutumista on vielä saatu odottaa. Yhdessä Cristoph Laun kanssa Beck on yrittänyt muotoilla eräänlaisen "toisen modernin" empiirisen tutkimusohjelman pääpiirteitä (Beck & Lau 2005). Erityisesti tutkimus ja keskustelu globaalien sukupolvikokemusten teoretisoinnin välttämättömyydestä (Beck & Beck-Gernsheim 2008) on tutkimusasetelman kannalta keskeistä.

Näiden lukujen tarkoituksena on ensisijaisesti luoda teoreettiset perustelut ja lähtökohdat tutkimuskysymyksen operationalisoinnille empiirisesti käsiteltävään ja testattavaan muotoon. Tutkimuksen empiirisessä osiossa tullaan käyttämään muuttujia, joilla pyritään kuvaamaan useasta eri teoreettisesta lähtökohdasta kumpuavia yhteis-

kunnallisia prosesseja, mikä asettaa omat vaatimuksensa niiden käytön perusteluille. Käsitteistä ja teorioista johdettujen muuttujien selkeä määriteltävyys on empiirisessä tutkimuksessa aina edellytys niiden keskinäiselle vertailtavuudelle sekä toisaalta lopputulosten tulkittavuudelle.

Luvussa viisi tutustutaan tutkimusaineistoihin sekä Inglehartin jälkimaterialismia kuvaaviin mittareihin. Tässä yhteydessä kartoitetaan Inglehartin teoriaan liittyvän sukupolviefektin (*intergenerational value change*) ilmenemistä aineistossa. Luvuissa kuusi ja seitsemän suoritetaan modernisaatioteoriasta johdettujen hypoteesien testaaminen kvantitatiivisin menetelmin sekä esitetään alustavasti analyysin tulokset. Lopuksi arvioidaan tulosten merkityksellisyyttä jälkimaterialistista arvovallankumousta koskevan tutkimuksen suhteen sekä esitellään mahdollisuuksia jatkotutkimuksille.

2. Modernisaatio ja hiljainen arvovallankumous

2.1 Inglehart ja modernisaatio

Ennen varsinaista perehtymistä jälkimaterialistiseen arvovallankumoukseen on syytä tarkastella hieman tarkemmin käsitteellisellä ja tieteenfilosofisen teorian tasolla sitä, miten Ronald Inglehart kumppaneineen suhteutuu modernisaatioon ja sen johdannaiskäsitteisiin. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että Inglehartin tutkimuksen kannalta keskeinen jälki- tai postmaterialismin käsite saattaa tarkkaavaisen lukijankin kohdalla mennä helposti sekaisin postmodernin käsitteen kanssa. Takertumatta sen syvällisemmin modernisaation käsitehistoriaan lienee riittävä lähtökohta siinä ymmärryksessä, jonka Inglehart, Giddens ja Beck kaikki jakavat suhteessa tieteelliseen positioonsa, jonka mukaan yhteiskuntatiede ei kerta kaikkiaan tule toimeen valistuspositivistisellä modernin käsitteellistyksellä, mikä ei myöskään heistä kenenkään mielestä lähtökohteisesti tarkoita postmodernin tieteenfilosofisten lähtökohtien automaattista hyväksymistä.

Inglehart käsittää modernisaation prosessiksi, joka teollistumisen myötä tarjoaa mahdollisuuden ihmisten työn tuottavuuden moninkertaistamiseen järkiperaistämällä ennen traditioiden määrittämää yhteiskunnallisen työn piiriä. Tämä lähtökohta on tuttua Max Weberiltä. Järkiperaistaessään yhteiskunnallisen elämän piiriä modernisaatio tulee kuitenkin samalla purkaneeksi traditioiden määrittämää turvalliseksi koettua todellisuutta siten, että tuttu perheen ja paikallisen yhteisöllisyyden määrittämä elämänpiiri korvautuu yksilöllisten saavutusten orientoimalla kilpailuyhteiskunnalla (Inglehart 1999, 23). Tämä yksinkertainen lähtökohta pitää sisällään Weberin näemyksen kapitalistisen yhteiskunnan synnyn kannalta keskeisen instrumentaalisen rationaliteetin ja modernisaation keskinäisestä riippuvuudesta, jota pyrin seuraavaksi hieman selventämään.

Positiivisen modernisaatioajattelun juuret ovat mielenkiintoisesti sidoksissa sosiologian syntyyn tieteenalana. Comtelainen positiivinen tieteenfilosofia lähtee historiallisuuden ja traditioiden hylkäämisestä siten, että tieteellisen tiedon kasautuminen johtaa väistämättä yhteiskuntatieteiden mahdollisuuteen johtaa niin sanottuja poikkihistoriallisia yleistyksiä. (Shaw 2000, 231-232.) Marx ja Weber puolestaan edustavat tälle

positiiviselle tieteenfilosofialle vastakkaista historiallista determinismää painottavaa kantaa varhaisen modernisaatioteoretisoinnin piirissä. Weberin mielestä historia on modernisaation osalta suljettu, koska protestanttisen työetiikan mahdollistama kapitalismin edellyttämä instrumentaalinen rationaliteetti laajenee väistämättä universaaliksi. Weberille modernisaatio merkitsee siten suljettua historiaa, koska tämä kulttuurinen prosessi määrittää taloudellista ja poliittista elämää. Länsimaisen kapitalismin logiikasta kumpuava rationalismi korvasi siten levitessään traditionaaliset ja kommunitaariset elämismaailmat. (Ashley 1990, 100.)

Marxille on puolestaan vastaavasti keskeisempää ymmärtää talouden ja teknologisen kehityksen määrittävän kulttuuria ja politiikkaa. Juuri siksi hänelle historian ymmärtäminen olikin niin tärkeää, koska juuri siinä on työkalut tulevaisuuden tietoiseen muokkaamiseen. Weber taas ei puolestaan uskonut historian ymmärtämisen johtavan ihmisten emansipaatioon.

Inglehartin suhde Marxiin ja Weberiin voidaan käsittää siten, että hän ensinnäkin hylkää lähtökohtaisesti liian pitkälle viedyn yhteiskuntatieteellisen determinismin, vaikka toisaalta myöntää taloudellisilla, poliittisilla ja kulttuurisilla prosesseilla olevan juuri edellisten kuvaamat vaikutussuhteet. Inglehart uskookin talouden ja kulttuurin muokkaavan politiikkaa, mutta painottaa samalla vuorovaikutussuhteen olevan molemminpuolista. Eri yhteiskunnan osa-alueiden toisiinsa vaikuttavat prosessit ovat vakaassa ja elinvoimaisessa yhteiskunnassa juuri parhaimmillaan toisiaan vahvistavia, koska voimakkaat yhdensuuntaiset vaikutussuhteet tekevät vallitsevan järjestyksen alttiimmaksi kaatumaan (Inglehart 1999, 14-15). Inglehart ei siten ole valmis hylkäämään historian erityisyyttä vaan muistuttaa kannassaan suuresti Giddensia (1984), joka juuri historiallisen materialismin kritiikissään pyrki yhdistämään rakenteen ja toimijuuden erityisessä strukturaatioteoriassaan.

Inglehart siis hylkää modernisaatioon liittyvän yhteiskuntatieteellisen determinismin. Modernisaatiota ei voi tässä mielessä ymmärtää lineaariseksi prosessiksi, joka kerran käynnistyessään ajaisi sen perustavan eetoksen omaksuneen yhteiskunnan tiedollisen ja materiaalsen hyvinvoinnin asteittaisen kasautumisen tielle yhdessä demokraattisen hallinnon kanssa. Tämä erityisesti Habermasilta (1981) mieluinen modernin projektin lupaus odottaa vielä täyttymistään. Hänelle modernisaatio sai ensimmäisen varsinaisen muotonsa valistuksen ajan järkipäris-kriittisen julkisuuden myötä ja hän kritisoi

muun muassa Weberiä siitä, että tämä pyrki sitomaan moderniin liittyvän rationalisoinnin liaksi sellaisiin kognitiivis-instrumentaalisiin taipumuksiin, jotka väistämättä johtaisivat elämismailman prosessien instrumentalisointiin. Weber oli kuitenkin Ashley'n mielestä oikeassa sanoessaan, että protestanttinen etiikka teki mahdolliseksi perinteisen sosiaalisen työn alueen määrittämien yhteiskunnallisten suhteiden korvaamisen strategis-utilitaristisella moraliteetilla ilman, että se olisi vaatinut tuekseen ylempää poliittista auktoriteettia. (Ashley 1990, 95.)

Habermasin mukaan kapitalistinen yhteiskunta pyrkii nimenomaan turvaamaan jatkuvuutensa pitämällä yhteiskunnan taloudellista järjestelmää määrittävän instrumentaalisen logiikan elämismailmaa uhkaavat ristiriidat erillään, koska suurin järjestelmän jatkuvuutta uhkaava mahdollisuus on juuri siinä, että mahdolliset talouskriisit näyttävät poliittis-hallinnollisen päätöksenteon aikaansaamilta. Kuviossa 2.1. on esitetty tämä Habermasin (1992, 20-32) *Legitimiteettikriisi* -teoksessaan kenties selkeimmin esitetty parsonilaisesta systeemiteoretisoinnista johdettu käsitys modernisaation suhteesta yhteiskunnallisten prosessien uusintamisen logiikkaan.

Kriisin alkuperä	Systeemin kriisi	Identiteettikriisi
Taloudellinen järjestelmä	Taloudellinen	-
Poliittinen järjestelmä	Rationaliteetin	Legitimaation
Sosiaalis-kulttuurinen järjestelmä	-	Motivaation

Kuvio 2.1. Habermasin kriisitendenssien tyypittely. (Habermas 1992, 45)

Inglehart hyväksyy Habermasin argumentin, jonka mukaan kulttuurinormien instrumentaalinen käyttö on keino turvata yhteiskuntajärjestelmän jatkuvuutta. Niiden käytön perusta lepää kuitenkin epävarmalla pohjalla, sillä jälkimateriaalisten arvojen nousu merkitsee erityisesti vaihtoehtoisten elämäntapojen räjähdyksellisenä kasvuna, joka puolestaan jo lähtökohtaisesti asettaa "virallisen totuuden" kyseenalaiseksi.

(Inglehart 1999, 26-27.)

Systemaattinen teknologisen edistyksen hyväksikäyttö teollistumisen yhteydessä jatkuvan taloudellisen kasvun turvaamiseksi tuli mahdolliseksi Weberin (2002 [1905],

308-314) mielestä erityisesti uskonnollisten esirationaalisten maailmankatsomuksellisten elementtien antaessa tietä tieteellisemmälle maailmankuvalle. Tämä yhteiskunnallinen traditioiden purkautumisen prosessi on Inglehartin mielestä varsin vaikeasti käännettävissä, sillä tieteellinen tieto diffusoituu varsin helposti poikkikansallisesti. Kuitenkaan modernisaatio ei kykene varhaisessa vaiheessaan vielä tarjoamaan ihmisille sitä turvallisuuden tunnetta, joka jää puuttumaan entisten varmuuksien menettäessä merkitystään. Inglehartin näkeekin, että fyysisen ja ontologisen turvattomuuden kokemus on päällimmäinen syy siihen, että materialistiset arvot ilmenevät modernisaation tässä vaiheessa päällimmäisinä. Kirkkoon ja perinteisiin aroviin turvaaminen on edelleen varsin yleistä niissä väestönosissa, joita vaurauden ja turvallisuuden kasvu ei tavoita. (Inglehart 1999, 73-75.)

Varhaisen teollistumisen vaiheessa olevissa yhteiskunnissa voitiin siten vielä suhteellisen helposti saavuttaa konsensus siitä, että modernisaation ensisijainen tavoite on aineellisen hyvinvoinnin kasvattaminen. "Taloudellinen kasvu ja tieteellinen edistys ovat edistyksen perusta ja siten tavoiteltavia suorastaan määritelmän mukaan" (ibid., 77 [kirj. suom.]). Eräiden näkemysten mukaan konsensusta ylläpiti varsin pitkään varhaisen porvarillisen järkipäris-kriittisen julkisuuden (Habermas 2004) määrittämien taloudellisten etujen ja liberalistisen modernin projektin rinnakkaisuus. Immanuel Wallerstein pyrkii puolestaan erottamaan varhaisesta modernisaatiosta "teknologisen" ja "liberaalin" elementin ymmärtämällä nämä toisilleen erillisiksi prosesseiksi, jotka kuitenkin toimivat samojen päämäärien eteen vuosina 1500-1800. Siitä saakka voimassa ollut kahden modernin välinen konflikti onnistuttiin pitämään piilossa aina vuoteen 1968, jonka jälkeen konflikti on ollut avoimesti nähtävissä. (Wallerstein 1995, 486.)

Wallersteinin ja maailmanjärjestelmäteorian näkökulmasta katsottuna modernisaatio näyttää käsitteellistyksenä, joka ei kykene riittävästi ottamaan huomioon poikkikansallisen kapitalismin mukanaan tuomia uusia poliittisen ja taloudellisen herruuden muotoja. Edellä todettiin jo, että Inglehart ei suhtaudu modernisaatioon historiatoman deterministisesti, vaikka pyrkiikin ymmärtämään modernisaation prosessina, jonka eetoksen omaksumisen myötä yhteiskunnat tuntuvat seuraavan tiettyjä ennustettavissa olevia kehityspolkuja. Kuitenkin hän kutsuu näitä kehityskulkuja *probabilistiseksi* ja perustaa ne ensisijaisesti empiirisiin havaintoihin, joiden mukaan etenevä mo-

dernisaatio tuo lähes aina mukanaan kasvavaa ammatillista erikoistumista, nousevaa koulutustasoa sekä tulotason yleistä kasvua. (Inglehart & Baker 2000, 20-21.)

2.2 Lähtökohta jälkimaterialistiseen arvovallankumoukseen

Tässä luvussa tarkastellaan hiljaisen arvovallankumouksen teoriaa ja Inglehartin tutkimuksen tärkeimpiä osuuksia pohjustuksena Giddensin modernisaatioteoriasta johdettaville hypoteeseille. *The Silent Revolution in Europe* (Inglehart 1971) oli ensimmäinen esitys sukupolvien välisen arvomuutoksen hypoteesista. Inglehart argumentoi siinä, että käynnissä on prosessi, jossa kehittyneiden jälkiteollisten maiden asukkaiden arvomaailma on uudelleenorientoitumassa hiljalleen materialistisista arvoista (kuten talouden ja fyysisen turvallisuuden tavoittelusta) jälkimateriaalisiin itsensä toteuttamisen ja elämän laadun arvoihin. Taloudellista turvallisuutta ennennäkemättömissä määrin kokeneiden yhteiskuntien jäsenet kokevat entistä useammin elämäänsä päällimmäisenä määrittävänä tekijänä kanssakäymisen muiden ihmisten kanssa vastakohtana aikaisemmalle kamppailulle luonnonoloja vastaan (Inglehart & Baker 2000, 21-22).

Niukkuuden, epidemioiden ja luonnonvoimien määrittämän todellisuuden aikana vallitsevaksi muodostunut arvomaailma antaa Inglehartin mukaan modernisaation seurauksien myötä tietä jälkimoderneille arvoille kehittyneissä teollisuusmaissa, koska yhä useammat ihmiset voivat ottaa jokapäiväisen selviytymisensä annettuna. Inglehart argumentoi, että tämän mullistavan kehityksen seuraukset koskettavat ihmisten arvomaailmaa ja maailmankatsomusta niinkin syvästi juuri siksi, että nämä eivät itse edes välttämättä tiedosta elämän materialististen edellytysten muutoksen perustavanlaatuisuutta (Inglehart 1999, 78). Huomisesta ei tarvitse kantaa huolta samalla tavoin kuin viime vuosisadan alusta. Tässä kohtaa lienee hyvä muistuttaa, että vaikka Inglehart käyttääkin tutkimuksissaan käsitettä *postmaterialistic value change* (joka käännetään suomalaisessa kirjallisuudessa vuoroin ”jälkimaterialistisiksi” ja vuoroin ”postmaterialistisiksi” arvoiksi), niin käsitettä ei pidä sekoittaa postmoderniin arvomaailmaan.

Inglehartin varhaisen tutkimuksen (1971) hypoteesi oli alun perin lähtöisin tämän mielestä puutteellisesta analyysistä, joka koski toukokuun 1968 protestilevottomuuksia Ranskassa. Aikansa vallitsevan yhteiskunnallisen retoriikan mukaan liikehdintä oli kouluesimerkkitapaus sorretun proletariaatin noususta porvarillista gaullistien sortoa

vastaan. Kuitenkin levottomuuksia seuranneiden vaalien tulokset osoittivat työläisväestön pikemminkin siirtyneen tukemaan Gaullisteja samalla, kun moderni keskiluokka näytti siirtyneen vasemmalle. Tästä Inglehart johti alustavan hypoteesinsa, jonka mukaan vasemmalle siirtyivät juuri sellaiset nuoren keskiluokan edustajat, jotka asettivat vähän arvoa materiaaliselle turvallisuudelle, toisin kuin työläiset, jotka näkivät kenraali De Gaullen erityisesti järjestyksen takaajana. (Inglehart 1971, 992-993.) Näitä hypoteeseja Inglehart kutsuu *niukkuus-* ja *sosialisaatiohypoteeseiksi*.

Inglehartin ensimmäinen arvovallankumousta selittävä hypoteesi on johdettavissa arkijärjen havainnosta, jonka mukaan nälkäinen pitää jonkin syötäväksi kelpaavan löytämistä tärkeimpänä senhetkisenä päämääränä. Yksilön tavoitteiden voidaan useimmin sanoa heijastavan tämän kokemaa sosioekonomista ympäristöä siten, että arvoa asetetaan sellaisille päämäärille, joista kyseisessä todellisuudessa vallitsee niukkuutta. Jälkimmäinen hypoteesi puolestaan olettaa tiettyihin arvoihin sosiaalistumisen ja niiden varsinaisen ilmenemisen välillä on aikaviive, joka perustuu siihen, että sosiaalistumisen kannalta juuri varhaiset aikuisuuden vuodet ovat keskeisimpiä. (Inglehart 1981, 881.) Arvoihin sosiaalistumisen dynamiikka edellyttää siten myös sitä, että tietyt formatiivisessa elämänvaiheessa sisäistetyt arvot säilyttävät merkityksellisyytensä myös myöhemmällä aikuisiällä. Tämä ei toki tarkoita Inglehartin mielestä sitä, ettei arvoissa tapahtuisi aikuisiällä muutoksia, vaan yksinkertaisesti sitä, että sen todennäköisyys on aikuisiällä pienempi. (Inglehart 1977, 23.)

Näiden kahden hypoteesin yhdistelmän perusteella Inglehart on valmis tekemään yhteiskunnallista arvososialisaatiota koskevia ennakoiteja, joiden mukaan väestön jatkuvan uusiutumisen seurauksena pienemmässä taloudellisen epävarmuuden tilassa kasvaneiden sukupolvien jälkimaterialistiset arvot tulevat ajan myötä jatkuvasti kasvamaan merkitykseltään ellei taloudellinen kehitys tai muu pitkäkestoinen kriisi käännä prosessin suuntaa. Tästä syystä pitkien aikasarja-aineistojen ohella hiljaisen arvovallankumouksen teorian empiiriselle tarkastelulle on tärkeää tutkia eri ikäkohorttien arvomaailmaa. *Niukkuus-* ja *sosialisaatiohypoteesien* teoreettista taustaa käsitellään vielä myöhemmin lisää, mutta sitä ennen on syytä käydä läpi Inglehartin tutkimuksen operationalisoinnin perusteet.

2.3 Jälkimaterialismin mittaaminen

Artikkeli *The Silent Revolution in Europe* (Inglehart 1971) oli lajissaan ensimmäinen sukupolvien välisen arvovallankumouksen teesin empiirinen tarkastelu, jonka kirjoittamisen ajankohtana Inglehartilla ei ollut tietenkään vielä käytettävissään laajempaa edustavaa aikasarja-aineistoa Euroopan väestöstä. Tästä syystä hän muotoili alkupe- räisen testattavan hypoteesinsa sellaiseen muotoon, joka ottaisi huomioon aineiston kuvaamien maiden erilaisen taloushistoriallisen kehityksen vaikutukset ihmisten for- matiivisten vuosien kokemusten suhteen vuosisadan alusta aina 1970-luvulle asti.

Hypoteesin lähtöoletuksena pidettiin tietyn ikäkohortin yhteisten "sukupolvikokemus- ten" merkityksellisyyttä aikuisiän arvopohjan muotoutumiselle. Inglehartin mukaan on mielekästä olettaa, että eri sukupolvien edustajien arvomaailma materialismin ja postmaterialismin suhteen heijastaisi ainakin epäsuorasti vastaajien nuoruudessa ko- keman vaurauden ja turvallisuuden tasoa. Britannia edustaa aineiston yhtä ääripäätä. Se oli ennen toista maailmansotaa bruttokansantuotteella mitattuna Länsi-Euroopan ylivoimaisesti rikkain maa, mutta jonka talouskasvu oli muuhun Länsi-Eurooppaan nähden noin puolet hitaampaa sodan jälkeen. Siten Inglehartin hypoteesi oletettiin, että Britanniasta löytyisi suhteellisesti enemmän postmaterialisteja sotaa ennen syntyneis- tä sukupolvista ja vastaavasti vähemmän nuoremmista sukupolvista verrattuna muu- hun Eurooppaan. Toista ääripäätä, jossa muutoksen arvopohjassa pitäisi näkyä sel- vimmin, edustivat Italia ja [Länsi-]Saksa, joiden talouselämä koki sodan jälkeen suu- rimman muutoksen ja joissa pitäisi siten löytyä enemmän materialisteja sodan nuo- ruudessaan kokeneiden keskuudessa sekä vastaavasti jälkimaterialisteja nuoremmista sukupolvista kuin esimerkiksi Britanniasta. (Inglehart 1971, 997-999.)

Testatakseen hypoteesiaan Inglehart otti osaa EY:n tietokeskuksen organisoimaan kuutta Länsi-Euroopan maata kattavan poliittista muutosta koskevan surveyn suunnit- teluun. Hypoteesin testaamiseksi laadittiin kysymyspatteri, jossa vastaajaa pyydettiin valitsemaan taloudellisen ja sisäisen turvallisuuden sekä toisaalta "jätkiporvarillisten" ekspressiivisten arvojen välillä. Kysymys muotoiltiin siten, että neljästä vaihtoehdosta vastaajan tuli valita kaksi mieleisintä. Vaihtoehdot olivat:

- 1) Kansallinen järjestyksen ylläpito*
- 2) Ihmisille suuremman sananvallan antaminen tärkeissä poliittisissa päätöksissä
- 3) Nousevia hintoja vastaan taisteleminen*
- 4) Sananvapauden puolustaminen

*Tähdellä merkityt kohdat kuvaavat materialistisia arvostuksia.

Analyysissään Inglehart käyttää tämän kysymyksen perusteella rakennettua muuttujaa, jossa hän luokittelee kaksi materialistista vastausvaihtoehtoa valinneet vastaajat materialisteiksi, molemmat jälkimaterialistiset vaihtoehdot valinneet jälkimaterialisteiksi sekä loput vastaajat näiden välimuodoksi. Inglehart käyttää tätä typologiaa testatakseen indeksinsä selityskykyä ristiintaulukoimalla sen suhteessa eräisiin muihin tärkeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, joihin kantaa ottaminen sisältyi vuosien 1972 ja 1973 surveyihin.

Edellä kuvattu neljän kohdan käsittävä kysymyspatteri saattaa vaikuttaa aluksi varsin suppealta, ja siksi onkin tärkeä ymmärtää, että Inglehart eikä kukaan muukaan ole väittämässä, että kyseisellä neljän kohdan yksinkertaisella haastattelukysymyksellä ei ole tarkoitus pystyä tunnistamaan yksittäisistä vastaajista jälkimaterialisteja. Tällaisen näkökulman ongelma on nimittäin siinä, että yksittäisen vastaajan kohdalla mittarina toimivan kysymyspatterin rakenteen vuoksi mittausvirheen osuus on suhteellisesti liian suuri. Mittausvirheen ollessa luonteeltaan stokastista, tarvitaan tilastollisen merkitsevyyden ja suurien riippuvuussuhteiden havainnoimiseksi vain riittävän suuri aineisto (Inglehart 1977, 100-101). Tällä mittarilla pyritäänkin siten osoittamaan epäsuorasti sitä, miten sukupolvien välinen arvomuutos on havaittavissa näinkin yksinkertaisella operationalisoinnilla, kun vastaukset polarisoituvat niin selvästi.

Inglehart kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että vastaukset polarisoituivat selkeästi vastausparien välille siten, että "hintoja vastaan taistelun" valinneet vastaajat olivat muita kaksi kertaa todennäköisemmin valinneet "järjestyksen ylläpidon" toiseksi kun taas "sananvapauden" valinneet valitsivat tuplasti muita todennäköisemmin "sananvallan lisäämisen poliittisissa päätöksissä". Tämän arvoyhdistelmävastauksen pohjalta Inglehart kykeni sitten tekemään suhteellisen tarkan ennusteen vastaajan suhtautumisesta vuoden 1968 opiskelijalevottomuuksiin. Havaittiin, että jälkimaterialistisen arvoparin valinneet vastaajat suhtautuivat levottomuuksiin lähes neljä kertaa todennä-

köisemmin myönteisesti kuin muut vastaajat keskimäärin. (Inglehart 1971, 995-996; Inglehart 1977, 29-33.)

Aineistolle tehty yksinkertainen maakohtainen ristiintaulukointi ikäkohorttien ja (jälki) materialismin suhteen käyttäytyi lähes täysin niin kuin Inglehartin hypoteesi oletti. Ainoan poikkeuksen muodosti Italia, jonka väestö vaikutti tutkimuksen mukaan olevan huomattavasti jälkimaterialistisempaa kuin taloushistoriasta johdettu hypoteesi antoi olettaa. (Inglehart 1971, 1000.) Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että empiria antoi Inglehartille vahvaa näyttöä sukupolviefektin oletetuista vaikutuksista jälkimaterialistiselle arvopohjalle. Jälkimaterialismia mittaavan indeksin tilastollisen validiteetin todentaminen jäi Inglehartilta tässä vaiheessa tosin vain epäsuoran tarkastelun sekä suppean regressiotarkastelun, jossa muuttujaa käytetään riippumattomana muiden arvojen ja asenteiden selittäjänä, varaan. Inglehart tarkasteli artikkelissaan vielä myöhemmin koulutuksen ja niin sanotun elinkaariefektin vaikutuksia arvovallankumoukseen, mutta tämän tutkimuksen kannalta riittää tässä vaiheessa tunnistaa Inglehartin varhaisen tutkimuksen operationalisointi, joka tuli myöhemmin muodostamaan jälkimaterialismia mittaavan kysymyspatterin rungon tulevina vuosikymmeninä.

Vaikka tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tarkastella Inglehartin teoriaa sen teoreettisia lähtökohtia sen suuremmin kyseenalaistamatta, on kuitenkin monesta syystä paikallaan tutustua tarkemmin keskusteluun Inglehartin tutkimusten kannalta keskeisen jälkimaterialismi-indeksin tilastollisesta validiteetista. Monet kriitikot (esim. Clarke & Dutt 1991, Davis & Davenport 1999, Moors 2007) ovat halunneet kyseenalaistaa sen, onko yksilön materialistis-jälkimaterialistista arvomaailmaa mittaamaan tarkoitettu kysymyspatteri mielekkäästi rakennettu. Tämän tutkimuksen tutkimusasetelman kannalta on kuitenkin syytä erottaa toisistaan Inglehartin tutkimusta koskeva metodologinen kritiikki ja jälkimaterialismia mittaavan operationalisoinnin kritiikki toisistaan. En halua missään nimessä väittää, etteikö näistä edellinen olisi Inglehartin tutkimusten kohdalla paikallaan. Kaikkea tämän kokoluokan tutkimusta ja teoriaa, joka pyrkii selittämään kaikkia maailman yhteiskuntia koskettavaa sukupolvien välistä hiljaista arvomuutosta, on syytä arvioida mahdollisimman laaja-alaisen teoreettis-metodologisen näkökulman kautta.

Inglehartin konstruoima kahdentoista kohdan jälkimaterialismi-materialismi -indeksi noudattaa perusteiltaan samaa logiikkaa. Alkuperäisen neljän kohdan patterin lisäksi

vastaajilta kysytään kaksi täydentävää neljän kohdan patteria, joista vastaajaa pyydetään ensin valitsemaan tärkein ja sitten mielestään toiseksi tärkein päämäärä. Toisessa patterissa vastaajaa pyydetään valitsemaan siis järjestyksessä kaksi seuraavista:

- 5) Korkean talouskasvun ylläpitäminen*
- 6) Maalla oltava vahvat puolustusvoimat*
- 7) On varmistettava, että ihmisillä on enemmän sananvaltaa oman työpaikkansa ja yhteisönsä päätösten suhteen
- 8) Pyrkimys tehdä kaupungeistamme ja maaseudustamme kauniimpia

*Tähdellä merkityt kohdat kuvaavat materialistisia arvostuksia.

Tämänkin patterin suhteen toimitaan siten, että vastauskohdat 5) ja 6) valinneita käsitellään materialisteina, 7) ja 8) valinneita jälkimaterialisteina ja yhden kummastakin valinneita näiden välimuotona. Kolmannessa patterissa vastaajia pyydetään valitsemaan jälleen järjestyksessä kaksi tärkeintä seuraavista:

- 9) Vakaa talous*
- 10) Kehitys kohti vähemmän persoonatonta sekä inhimillisempää yhteiskuntaa
- 11) Kehitys kohti yhteiskuntaa, jossa ideoita arvostetaan enemmän kuin rahaa
- 12) Taistelu rikollisuutta vastaan*

Olisi intuitiivisesti varmaankin yksinkertaisempaa pyrkiä rakentamaan jälkimaterialismia mittaava kysymyspatteristo siten, että vastaajalta kysyttäisiin tiettyjä arvoja ja tavoitteita kohtaan tuntemaa arvostusta esimerkiksi viisiportaisella asteikolla, jolloin esimerkiksi faktorianalyysillä tai summamuuttujilla tehtävä muuttujien tulkinta kävisi yksinkertaisemmin. Kuitenkin Inglehart on päätenyt edellä kuvattuun hieman monimutkaisempaan kysymyspatterin konstruktion, koska pyydetessä vastaajia valitsemaan näiden todennäköisesti kaikkia tärkeinä pitämien tavoitteiden väliltä kaksi tärkeintä, saadaan enemmän ja luotettavampaa tietoa kuin sillä, että vastaaja pitää kaikkia "tärkeinä" tai "hyvin tärkeinä". Bean and Papadakis (1994, 270-286) osoittivat Australiassa tehdyn surveyn ja sille tehdyn faktorianalyysin perusteella, että pitkien samanmuotoisten kysymyspatterien tuloksena voi syntyä harhaanjohtavaa dataa. Vastakkainasettelun menetelmän puolesta puhuu siten se, että vastaajien todelliset preferenssit selviävät parhaiten asettamalla eri tavoitteet konfliktiin keskenään. Toisaalta menetelmää on kritisoitu siitä, että vastaajille ei anneta mahdollisuutta suhtautua eri

tavoitteisiin indifferentisti, jolloin vastausjakauma on näiden vastaajien osalta pitkälti satunnaista.

Edellä esitetty kahdentoista kohdan kolmiosaisen kysymyspatterin sisäinen validiteetti on asetettu kyseenalaiseksi sillä perusteella, että kolmen osion kysymysten tulokset eivät korreloi kovinkaan vahvasti keskenään. Laajassa merkityksessä validiteetilla tarkoitetaan sitä, että mittausinstrumentti todellakin mittaa sitä, mitä siltä tietyssä kontekstissa mitattaessa edellytetään. Suppeammin käsitettynä voidaan puhua mittarin sisäisestä validiteetista, jolloin edellytetään mittausinstrumentin käyttäytyvän omien lähtökohtiensa sisällä eheällä tavalla. Kyetäkseen mittaamaan samaa asenneulottuvuutta mittarin sisäinen validiteetti edellyttäisi sitä, että jokaisen yksittäisen kysymyspatterin tuloksena saatu joukko käsittäisi kutakuinkin saman vastaajajoukon muiden kysymyspatteristojen kanssa. Inglehart itse perusti mittarinsa validiteetin vuosien 1971-73 EY:n teettämien surveyden aineistolla tehtyyn eksploratiiviseen faktorianalyysiin, jonka tulokset ilmensivät vastausten selkeää polarisoitumista (Inglehart 1977, 43-46). Poikkeuksen muodosti kysymys 8) kaupunkien ja maaseudun kaunistamisen tärkeydestä. Tämä kysymys ei lataudu vahvasti tällä faktorilla ja Inglehart onkin siksi jättänyt sen myöhemmin pois laskiessaan jälkimaterialismi-indeksiä, vaikka se onkin edelleen osa kysymyspatteria (Inglehart 1997, 389).

2.4 Niukkuushypoteesi

Inglehartin argumentti voidaan tiivistää siihen, että ihmiset ovat yleensä enemmän kiinnostuneita välittömistä itseään koskevista asioista kuin ajallisesti tai fyysisesti kaukaisista ja ei-uhkaavista asioista. Toisin sanoen arvoa annetaan sellaisille asioille, joista on subjektiivisesti katsoen puutetta (Inglehart 1977, 22). Tämän lähtökohdan käsitteellisen selkärangan muodostavat supistuvan marginaalihyödyn sekä Abraham Maslow'n tarvehierarkian käsitteet. Keskeistä Maslow'n argumentissa on se, että erityiset ei-materiaaliset tarpeet tulevat ihmiselle ajankohtaisiksi yleensä vasta sitten, kun turvallisuuden ja fysiologiset tarpeet on täytetty. Inglehart erottaa toisistaan Maslow'n mukaisesti materialistiset (fysiologiset) ja jälkimaterialistiset (ei-fysiologiset) tarpeet, sellaiset kuten esteettisyyden kaipuu tai tarve itsensä toteuttamiseen, toisistaan. Kasvava hyvinvoinnin taso saa ihmiset toimimaan tämän hierarkian korkeammilla tasoilla samalla kun ei-materialististen "itsensä toteuttamisen" tarpeiden sisällä puolestaan ei liene enää mielekästä puhua hierarkiasta (Inglehart 1997, 34). Vuosien

varrella Inglehartin voidaan kuitenkin sanoa hylänneen Maslow'n tarvehierarkian ja korvanneen sen kahdella avainhypoteesilla, jotka ovat juuri edellä esiin tulleet *niukkuus-* ja *sosialisaatiohypoteesi*.

Toisaalta esimerkiksi Erik Allardt, joka eritteli hyvinvoinnin elementit erityisiksi faktoreiksi, joista "Having" kuvaa aineellista hyvinvointia, "Loving" rakkauden ja huolenpidon kokemista sekä "Being" yhteisöllisen kuulumisuuden ja oman paikkansa maailmasta löytämistä. Allardt ei löytänyt kovinkaan suurta korrelaatiota tulotason (Having) sekä subjektiivisten "Loving"- ja "Being"-kokemusten välille siten kyseenalaisuuden näiden tarpeiden välisen hierarkisuuden. Allardt huomasi sen sijaan vahvan yhteyden yhteisöllisen turvallisuuden sekä itsensä toteuttamisen välillä samalla, kun "Having", "Loving" ja "Being" olivat suurelta osin toisistaan riippumattomia (Allardt 1973, 47-48; 75-77). Muutokset arvo-orientaatioissa saattavatkin Inglehartin mukaan näkyä hiukan yllättävällä tavalla objektiivisen hyvinvoinnin ja subjektiivisen tyydytysentunteen välisen kuilun kasvuna tietyissä ihmisryhmissä. Hyvin toimeentulevien ihmisten keskuudessa voi hyvinkin syntyä ympäröivästä materiaalisesta todellisuudesta irrallisten (jälkimaterialististen) tarpeiden joukko, joiden tyydyttämättömyyttä kohtaan tunnetaan huolta, vaikka elämän objektiiviset edellytykset olisivat heikompiin ryhmiin nähden monin verroin paremmin tyydytetyjä. (Inglehart 1977, 122.)

Vuosien 1990-91 WVS:n aineistolla tehdyn tutkimuksensa perusteella Inglehart huomasi rikkaiden yhteiskuntien asukkaiden maailmankuvan todellakin eroavan systemaattisesti vähempiossaisten maiden asukkaista kahdella merkittävällä ulottuvuudella. Näistä ensimmäinen perustuu yksilöiden yleiseen suhtautumiseen auktoriteetteja kohtaan siten, että ääripäistä voidaan tunnistaa ja erottaa toisistaan traditionaalinen ja sekulaarinen orientoituneisuus. Toinen merkittävä jakolinja kuvaa niukkuuden sanelemien elinolosuhteiden heijastumista ihmisten tärkeinä kokemien päämäärien suhteen siten, että Inglehart erottaa toisistaan selviytymisen (*survival*) ja itsensä toteuttamisen (*self-expression*) arvot (Inglehart 1997, 81-98). Traditionaalisilla arvoilla Inglehart tarkoittaa erityisesti negatiivista suhtautumista vallitsevista seksuaalisuuden ja perhekäsityksistä poikkeamista samalla kun miehinen ylivalta talouden ja politiikan alalla korostuu autoritäärisen ja ehdottomuuksien saneleman perhekäsityksen ohessa (Baker & Inglehart 2000, 23-24).

Taulukko 2.1. Poikkikansallista arvomaailman vaihtelua mittaavat kysymyskohdat ja niitä kuvaavan faktorianalyysin tulos maa- ja yksilökohtaisella aineistolla Inglehartin analyysissä.

Ulottuvuus ja kysymyskohta

<u>Traditionaaliset vs. sekulaariset arvot¹</u>	Faktorilataukset	
	<i>Maakohtainen</i>	<i>Yksilötason</i>
Jumala on vastaajalle tärkeä elämän kannalta.	0,91	0,70
Lapselle on tärkeämpää oppia kuuliaisuutta ja uskonnollista vakaumusta kuin itsenäisyyttä ja omaa harkintakykyä.	0,89	0,61
Abortti ei ole koskaan oikein.	0,82	0,61
Vastaajalla on korkea kansallisympäyden tunne.	0,82	0,60
Vastaaja odottaa auktoriteettien kunnioitusta.	0,72	0,51
<u>Selviytymisen vs. itseilmaisun arvot²</u>		
Vastaaja pitää taloudellista ja fyysistä turvallisuutta elämänlaatua ja itsensä toteuttamista tärkeämpänä.	0,86	0,59
Vastaaja ei pidä itseään onnellisena.	0,81	0,58
Vastaaja ei ole allekirjoittanut eikä allekirjoittaisi vetoomusta.	0,80	0,59
Homoseksuaalisuus ei ole koskaan oikein.	0,78	0,54
Ihmisiin luottamisen suhteen on oltava varovainen.	0,56	0,44

Lähde: Kansallisen ja yksilötason aineisto 65 yhteiskunnasta vuosien 1990-91 ja 1995-98 WVS. (Baker & Inglehart 2000, 24)

¹ Faktori selittää 44 % kansallisen ja 26 % yksilötason aineiston vaihtelusta

² Faktori selittää 26 % kansallisen ja 13 % yksilötason aineiston vaihtelusta

Näitä jakolinjoja koskevat havainnot perustuvat Inglehartin WVS:n aineistolle tehtyihin faktorianalyysillä tuotettuihin faktoripisteisiin, jotka tehtiin sekä yksilötason että kansallisten keskiarvojen kautta koko aineistolle. Tämän Inglehartin analyysin tulokset on esitetty taulukossa 2.1. Alun perin näitä ulottuvuuksia mitattiin yhteensä 22 eri muuttujalla, mutta maakohtaisten aineiston puutteellisuuksien myötä tuo luku supistui 10 muuttujaan, joiden avulla lasketut kaksi faktoria selittivät kuitenkin yhteensä yli 70 % maakohtaisen aineiston vaihtelevuudesta.

Inglehartin havainnot korostavat perheen merkitystä traditionaalisissa yhteisöissä siten, että perhesiteet ja niiden mukanaan tuomat velvollisuussuhteet hyväksytään useimmiten sellaisina kuin ne ovat. Samalla korostuvat yhteiskunnallisen sovinnaisuuden ja normien noudattamisen tärkeys yhdessä kiinteiden ja selvien hyvää ja pahaa koskevien käsitysten kanssa (ibid., 25). Erottaessaan traditionaaliset ja sekulaariset arvot toisistaan Inglehart tulee samalla tehneeksi eroa deterministisiin modernisaatio-tulkintoihin, sillä mikään yksinkertaistettu modernisaation dynamiikasta johdettavissa oleva prosessi ei takaa yksiselitteistä kehitystä näillä molemmilla akseleilla. Materialistisilta edellytyksiltään vauras Yhdysvallat muistuttaa traditionaalisten arvojensa puolesta enemmän Intiaa tai Turkia kuin Saksaa, Alankomaita tai Pohjoismaita (Majima & Savage 2007, 296).

2.5 Sosialisatiohypoteesi

Puhtaan tilastollisen validiteettidebatin ohella on syytä käsitellä vielä Inglehartin teorian kannalta keskeisen sukupolvikokemuksiin perustuvan arvososialisatiohypoteesin ympärillä käytyä keskustelua ja kritiikkiä. Vaikka edellä onkin jo todettu liian yksityiskohtaisen metodologisen kritiikin läpikäynnin olevan tämän tutkimuksen asetelman kannalta tarpeetonta, ei ole syytä olla korostamatta liikaa tämän keskeisen hypoteesin yhteyttä ja merkitystä eräänlaisena teoreettisena saumakohtana, jonka kautta tulen myöhemmin pyrkimään osoittamaan arvovallankumouksen teorian sekä Beckin ja Giddensin modernisaatioteoriasta johdettavien hypoteesien rinnastettavuuden. Myöhemmin tullaan näkemään, mitä tällä rinnastettavuudella tullaan ymmärtämään, kun siirrytään yleisten materialististen elämänolojen määrittämisestä sosialisatian käsitteestä riskiyhteiskunnan ja jälkitraditionaalisten poikkikansallisten prosessien maailmaan. Aloitetaan tarkastelemalla Inglehartin sukupolvisosialisatiohypoteesia J. P. Roosin suomalaista yhteiskuntaa koskevien havaintojen suhteen.

Hiljaisen arvovallankumouksen teorian kannalta eri sukupolvien yhteiset sosiaalisivat kokemukset nuoruudessa ja varhaisessa aikuisiässä ovat keskeisessä asemassa. Suomalaisessa tiedeyhteisössä kiistatta tunnetuin sukupolvikokemusten tutkija J. P. Roos on tutkinut elämäntavan ja sukupolvikokemusten välistä dynamiikkaa 70-luvun Suomessa ja hän ymmärtää kysymyksen elämisen laadusta juuri "Inglehartin tavoin erityisesti elämän subjektiivista kokemusta, elämän sisältöä, sen intensiivisyyttä, vaih-

televuutta, onnen ja kärsimyksen, hallinnan ja hallitsemattomuuden ulottuvuuksia" koskevaksi (Roos 1985, 26).

Roos erottaakin viisi erityistä tekijää, jotka erottavat sotien ja puutteen kokeneen sukupolven niin sanotusta "suuren murroksen" sukupolvesta. Ensimmäinen muutos on fyysisen ja sosiaalisen turvallisuuden sekä vaurauden huima lisääntyminen. Toinen Roosin kuvaama muutos liittyy työn merkityksen kokemiseen siten, että aikaisemmin ihmiset liittivät työhön sellaisia merkityksiä, jotka heijastavat ihmisen koko elämän saavutuksia ja mielekkyyttä. Uudelle sukupolvelle työllä ei ole enää oman identiteetin kannalta näin keskeistä merkitystä. Työn sijaan Roos havaitsee kolmantena muutoksena, että koulutus sekä tietyille ammattialalle etsiytyminen näyttävät itse työntekoa tärkeämpänä. (Ibid., 25-26.)

Neljäntenä ja kenties mielenkiintoisimpana muutoksena Roos näkee ihmissuhteiden merkityksen kasvun. Aikaisempien sukupolvien kokemuksissa ihmissuhteet on kuvattu melko ongelmattomina asioina, joita ei pohdita samalla intensiivisyydellä, mitä uudempi sukupolvi tuntuu harrastavan. Ihmissuhteet ovat muuttuneet varhaisempien sukupolvien kokemasta jonkin asteisesta elämää fatalistisesti määrittävästä itsestäänselvyydestä jatkuvan itsereflektion kohteeksi, jossa parisuhteen ulkoinen ja sisäinen todellisuus eriytyvät. Tämä kulissien, eräänlaisten arkielämän julkisivujen, luomisen ja uusintamisen prosessi onkin viiden Roosin kuvaama muutos. (Ibid., 26.)

Edellä kuvatut havainnot sukupolvikokemusten muutoksista yhdistävät mielenkiintoisella tavalla Inglehartin hiljaisen arvovallankumouksen teesin Giddensin ja Beckin modernisaatioteoretisointeihin. Vaikka Roosin tutkimuksen elämäkertatutkimusaineisto kuvaakin ainoastaan Suomen väestöä, on keskeistä huomata, että sukupolvikokemusten muutoksella on hänen mielestään selvästi pelkkää niukkuuden ja yhteisöllisen turvattomuuden kokemattomuutta syvällisempiä ulottuvuuksia. Erotuksena Mannheimiin sukupolvi näyttäätyykin suoran elämäkokemuksen sijasta myös epäsuoran poliittisen ja kulttuurisen kokemisen kautta, mikä oli oikeastaan ensimmäistä kertaa mahdollista suuressa mittakaavassa vasta radikaalille 1960-luvun sukupolvelle, joita Giddens, Beck ja Inglehart kaikki itse edustavat. Toisaalta samaan ajanjaksoon kiinnittävät huomiota myös June Edmunds ja Bryan Turner, jotka pitävät tällöin tapahtunutta kommunikaatioteknologian kehitystä selityksenä 60-luvun sukupolven erityisyydelle (Edmunds & Turner 2005, 566-567). Inglehart erottautuu post-mannheimilaisesta

sukupolvikäsituksesta ehkä räikeimmin siinä, että hänen tutkimuksensa on kiinnostunut sukupolveista vain suppeana ikäkohorttina, vaikka vuoden 1968 sukupolvikokemukset ironista kyllä juuri toimivat tämän oman tutkimuksensa lähtökohtana.

Näiden varhaisessa aikuisiässä koettujen yhteisten sukupolvikokemusten merkitys agregaatitason arvososialisaatiolle on toki pyritty asettamaan monessa yhteydessä kyseenalaiseksi. Clarke ja Dutt (1991) ovat tutkimuksissaan pyrkineet osoittamaan, että Inglehartin neljän kysymyksen jälkimaterialismi-materialismi -indeksi on erittäin herkkä lyhyen tähtäimen makrotaloudellisille muutoksille esimerkiksi yleisen työllisyys- ja taloustilanteen suhteen. Inglehart itse väittää yksilökohtaisten arvostelmien pysyvän ajan myötä suhteellisen muuttumattomana (1994, 337-338), vaikka myöntääkin indeksin olevan alttiina lyhyen tähtäimen makrotaloudellisille vaihteluille pitäen kuitenkin erityisesti inflaatiota muita talouden indikaattoreita tärkeämpänä yksittäisenä "kohinan" selittäjänä (Abramson & Inglehart 1986, 4-5).

Clarke ja Dutt perustavat kritiikkinsä siihen mielestensä keskeiseen puutteeseen Inglehartin neljän kohdan kysymyspatterissa, että se ei kykene ottamaan työttömyyden vaikutuksia vastauksiin riittävän mielekkäästi. Jos indeksi todella mittaisi perustavanlaatuaista arvo-orientaatiota, joka ilmenisi yksittäisiä päivänpoliittisia kysymyksiä korkeammalla abstraktilla tasolla, niin eikö silloin jälkimaterialistinen vastaaja valitsisi neljästä vaihtoehdosta jommankumman jälkimaterialistisen vaihtoehdon (sananvapauden turvaaminen tai omaa elämää koskevan sananvallan lisääminen), vaikka tämä itse kokisikin yleisen työttömyystilanteen uhkaavaksi? (Clarke ja Dutt 1991, 910). He pyrkivät siten osoittamaan, että erityisesti 1980-luvun työttömyys vääristää indeksin aikasarjoja, koska työttömyyden uhan kokeminen on regressiotarkastelun perusteella vahvasti yhteydessä jälkimaterialistisen sananvaltaa koskevan vaihtoehdon valitsemisen kanssa. Työttömyyttä kuvaavan vastausvaihtoehdon puuttuessa näyttäisi käyvän siten, että kysymys inflaatiosta jää taka-alalle, vaikka Inglehartin teoria antaisi kuitenkin ymmärtää toisin (ibid., 913-915).

Abramson ja Inglehart vastaavat tähän kritiikkiin vetoamalla aikaisempien tutkimustensa tuloksiin, joissa joukko työttömyyttä ja työelämää koskevia kysymyksiä oli koekallisesti mukana 70-luvun alkupuolen surveyssä sekä jälkimaterialismia mittaavan indeksin kysymyspatterissa. Näissä vuoden 1973 Euroopan Yhteisön toteuttamissa

survey-tutkimuksissa vastaajia pyydettiin valitsemaan tärkein ja seuraavaksi tärkein arvostelma neljän työelämää koskevan kysymyksen joukosta. Vaihtoehtoina olivat:

- 1) Hyvä palkka, jotta sinulla ei olisi huolia rahasta*
- 2) Turvallinen vakinainen työpaikka, jossa irtisanomisen uhka on mahdollisimman pieni*
- 3) Työskentely miellyttävien ihmisten parissa
- 4) Sisällöltään mielekäs työpaikka, joka tarjoaa saavuttamisen kokemuksia

*Tähdellä merkityt kohdat kuvaavat materialistisia arvostuksia työelämässä.

Tämän kyselyn perusteella jälkimaterialismin suhteen tehdyn ristiintaulukoinnin tulokset puhuvat melko yksiselitteisesti sen puolesta, että työelämän epävarmuuksia vastaan toimimisen tärkeyttä korostavat vastaajat ovat lähes kaksi kertaa epätodennäköisemmin jälkimaterialisteja kuin työpaikan ilmapiirin ja sisällöllisen mielekkyyden tärkeimmiksi valinneet (Abramson & Inglehart 1994, 343). Kysymys suhtautumisesta työelämään on tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen myös siksi, että sillä on paljon tekemistä Ulrich Beckin riskiyhteiskuntateoretisoinnista esiin nostettavien elämän yleisten epävarmuustekijöiden kokemisten sekä niihin liittyvän elämänasenteen kanssa. Tähän kysymykseen palataan kuitenkin tarkemmin luvussa neljä.

Riskien ja epävarmuuksien kokemisen vaikutus sosialisatioprosessiin laajemmassa mittakaavassa, tullaan perustelemaan tarkemmin luvussa 3. Ennen sitä on kuitenkin tärkeää huomata, miten Inglehart joutuu jalostamaan 2000-lukua lähestyttäessä omaa jälkimaterialismia kuvaavaa kysymyspatteriaan beckiläiseen suuntaan.

3. Kohti refleksiivistä modernia

3.1 Giddensin modernisaatioteoria

Modernisaation refleksiivisyyden näkökulmasta erityisen mielenkiintoinen on Giddensin *The Consequences* -kirjassaan esittämä (1990) lähtökohta, jonka mukaan yhteiskunnalliset vuorovaikutussuhteet järjestyvät etenevän modernisaation yhteydessä uudelleen noudattaen tiettyä dynamiikkaa. Modernisaation myötä yhteiskunnallinen aika ja tila nimittäin erotetaan toisistaan ja järjestetään sitten uudelleen modernisaation puitteiden edellyttämiksi abstrakteiksi suureiksi. Giddensin mukaan modernit kulttuurit eroavat esimoderneista juuri siinä, että edellisillä on kyky organisoida aika tilasta riippumattomaksi ja päinvastoin, kun taas jälkimmäiset ovat tässä suhteessa sidottuja tiettyyn paikkaan (ibid., 17–18). Esimoderneissa yhteiskunnissa aika oli aina tarkastelijan sijainnista riippuen suhteellista, siis tietyssä paikassa riippuvaista aurin gon asemasta. Moderneissa yhteiskunnissa aika piti kyetä standardoimaan universaaliksi kalenteri- ja aikajärjestelmäksi ennen kuin sillä pystyttiin organisoimaan tilaa. Ajan ja tilan erottaminen toisistaan abstrakteiksi suureiksi ei estä kytkemästä niitä uudelleen yhteen, vaan kyseinen uudelleenkytkentä toimii päinvastoin yhtenä tehokkaimmista modernin maailman koordinaatiovälineistä (Heiskala 1996, 113). Esimerkkinä Giddens käyttää juna-aikataulua, joka ei kuvaa pelkästään aikaa, vaan ilmoittaa myös, mihin ja milloin juna saapuu. Ajan ja tilan uudelleenorganisointi on modernisaatiolle erityisen tärkeää kolmesta syystä:

- 1) Se vapauttaa toiminnan paikallisten tapojen ja käytäntöjen rajoituksista muuttamalla ajan ja paikan standardisoiduiksi ulottuvuuksiksi.
- 2) Modernisaatiolle keskeinen organisoitumisrationaali on uudelleenorganisoinnista riippuvainen.
- 3) Uudelleenorganisointi mahdollistaa menneisyyden järjestämisen yhtenäiseksi historiaksi, sillä yhtenäinen aikajärjestelmä mahdollistaa yhtenäisen menneisyyden rakentamisen. (Giddens 1990, 19–20.)

Ajan ja tilan erottaminen toisistaan on siten perustavanlaatuinen edellytys modernille yhteiskuntajärjestykselle, jossa koko järjestelmän keskeinen toimintaedellytys on sen kyky koordinoida ihmisten toimintaa silloinkin, kun nämä ovat keskenään sosiaalis-

sa interaktiossa ja samalla toisilleen fyysisesti poissa olevia (*physicaly absent others*). Globalisaation puitteissa tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset eivät voi järjestää keskinäistä toimintaansa paikallisyhteisön määrittämien rajojen ulkopuolella, niin kauan kuin yhteiskunta ei ole kyennyt organisoitumaan tällaisella ajan ja tilan abstraktilla tasolla. Seuraavaksi käsittelen ensin lyhyesti Giddensin käsitystä traditioiden merkityksestä ihmisten valintojen määrittämisessä ja paneudun sitten tarkemmin niiden purkautumisen prosessiin sekä sen seurauksiin, joiden huomaamme muistuttavan kovasti Inglehartin edellisessä luvussa esitettyjä teollistumisen yhteiskunnallisia seurauksia.

Refleksiivisen modernisaatioteorian näkökulmasta tuotettujen riskien aiheuttaman epävarmuuden voittaminen on nykyisen yhteiskuntajärjestyksen tulevaisuuden kannalta keskeisintä. Giddensin tekemä modernisaation institutionaalisten ulottuvuuksien erottelu toimii myös tuotettujen riskien kategorisessa erottelussa siten, että jokaiseen ulottuvuuteen liittyy omat riskinsä. Nämä on eritelty kuviossa 3.1:

(Kapitalismi)	(Industrialismi)
Taloudellinen polarisaatio	Ekologiset uhkatekijät
Demokraattisten oikeuksien kieltäminen	Täysimittaisen sodan uhka
(Tarkkailu)	(Väkivallan kontrolli)

Kuvio 3.1 Modernisaation institutionaaliset ulottuvuudet sekä niihin liittyvät riskit. (Giddens 1994, 100)

Modernisaatio on prosessina liitetty usein käsitteellisesti yhteen industrialismin kanssa, mutta kuten Giddens korostaa, se on kuitenkin vain yksi sen neljästä keskeisestä ulottuvuudesta. Industrialismi kuvaa materiaalisen voiman sekä tehostetun koneellisen tuotantoprosessin muokkaamia sosiaalisia suhteita siten, että luonto muuttuu asteittain ihmisten päätöksenteon alaiseksi "tuotetuksi ympäristöksi". Toinen ulottuvuus on kapitalismi, joka sallii pääoman arvonlisäysprosessin luomalla kilpailulliset työ- ja tavaramarkkinat. Näiden kahden ulottuvuuden määrittämälle sosiaaliselle järjestykselle kolmannen välttämättömän instituution muodostavat tarkkailun ja informaation järjestelmä, jonka tehtävä on yhteiskunnallinen kontrolli, jonka kääntöpuolena on totalitaarisen vallan kasvu (Giddens 1994, 12). Tarkkailusta erillinen neljäs ja viimei-

nen ulottuvuus on (sotilaallisen) väkivallan kontrolli, jonka tarve ilmenee parhaiten ydinaseiden tuottaman totaalisen hävityksen riskin ymmärtämisen myötä. (Giddens 1991, 15).

Giddens määrittää tradition yhteisölliseksi välineeksi, jolla kollektiivista muistia kyetään organisoimaan. Kollektiivisen muistin ylläpito edellyttää yhteisesti tunnustettuja rituaaleja, jotka varmistavat tradition säilyttämisen. Niiden ylläpito kuuluu erityisille vartijoille (papit, shamaanit, poppamiehet), joiden asema mystisyyden tulkitsijana on traditioiden kannalta keskeistä. Traditioille tyypillistä on niiden normatiivinen tai moraalinen sisältö, johon niiden sitovuus perustuu. (Giddens 1995, 92–95.) Rituaalinen puhe muotoillaan siten, ettei sitä ole mielekästä vastustaa, koska traditioille jokainen ulkopuolinen on yhteisön jatkuvuutta uhkaava muukalainen (ibid., 113). Traditiot ovat siten tehokas työkalu yhteisön sisäisten erimielisyyksien vähentämiseksi. Esimodernissa yhteiskunnissa yksilöt artikuloivat sosiaalista todellisuutta traditioiden luoman ontologisen viitekehyksen puitteissa siten, että menneisyys ja traditiot rajaavat tulevaisuuden vaihtoehdot ennalta määräytyksi yksilön oman harkinnan ulottumattomiin. (Giddens 1991, 48.)

Modernisaatio pakottaa ihmiset toimimaan (välillisesti tai välittömästi) sellaisten ihmisten kanssa, joita he eivät välttämättä koskaan tapaa ja joiden kohdalla luottamus ei siten sen traditionaalisessa merkityksessä enää päde. Siksi tarvitaan mekanismeja, joilla voidaan turvata ihmisten luottamus poissaoleviin toisiin. Luottamus on siten irrotettava traditionaalisista puitteistaan ja järjestettävä uudelleen modernisaation muokkaamia instituutioita palvelemaan. Tätä prosessia varten Giddens erottaa karkeasti kaksi modernisaatiolle välttämätöntä mekanismia. Näistä ensimmäisen muodostavat symboliset merkit (*symbolic tokens*), jolla tarkoitetaan määrättyä vaihdon välinettä, josta raha on tärkein yksittäinen esimerkki. Symbolisille merkeille keskeistä on, että kuka tahansa ymmärtää niiden merkityksen ja että ne merkitsevät eri ihmisille kuta-kuinkin samaa asiaa. (Giddens 1990, 21–22.)

Toisen mekanismin muodostavat Giddensin mukaan asiantuntijajärjestelmät sekä niiden synnyttämä uudenvuorovaikutus. Toimiessaan vuorovaikutuksessa poissaolevien toisten kanssa ihmiset voivat asettaa luottamuksensa traditioiden sijaan asiantuntijajärjestelmiin. Ihmiset voivat luottaa asiantuntijajärjestelmiin, koska tietävät valtion valvovan niiden toimintaa. Ne kykenevät oikeuttamaan itsensä vetoamalla

puolueettomaan byrokraattiseen päätöksentekorationaliteettiin sekä toimintansa tie-teellis-teknilliseen perustaan (Giddens 1990, 28). Asiantuntijajärjestelmät toimivat osaltaan traditioiden purkajana, koska yhä useammat yhteiskunnan ilmiöt ja instituu-tiot joutuvat asteittain niiden vaikutuspiiriin, jolloin niiden toiminta pitää voida oike-uttaa teknillis-byrokraattisen rationaliteetin kautta. Asiantuntijajärjestelmien tuottama tieto on paikallisista konteksteista irrallista toisin kuin traditiot. Samalla nämä abst-raktit tietojärjestelmät vaikuttavat elämäämme sen kaikilla tasoilla huolimatta siitä, ettemme välttämättä kykene niitä itse arvioimaan niiden sisältämän tiedon kompleksi-suuden vuoksi (Heiskala 1996, 113). Asiantuntijatiedon avulla kykenemme uskomaan esimerkiksi lentämisen turvallisuuteen, vaikka emme ymmärtäisi siihen liittyvästä fysiikasta tai lentokonekaluston laadunvalvonnasta juuri mitään.

Monet yhteiskuntateoreetikot Giddens itse mukaan lukien pidättäytyvät kuitenkin liiallisesta determinismistä modernisaation alullepaneman traditioiden purkautumisen prosessin suhteen. Francis Fukuyama argumentoi esimerkiksi, että eri yhteiskunnat ovat keskenään erilaisessa kilpailuasemassa modernin kapitalismin edellyttämän kult-tuurisen luottamuksen suhteen, koska niissä luottamuksen traditiosidonnaisuus estää monimutkaisten suuren mittakaavan liiketoimintaorganisaatioiden tehokasta muodos-tumista (Fukuyama 1995, 26). Modernisaation eetoksen omaksuminen ei siten välttä-mättä yksin tee yhteiskunnallisia traditioita tyhjiksi.

Olisi johdonmukaista ajatella, että tiedon lisääntyessä yhteiskunnallinen epävarmuus vähenisi, mutta Giddensin sekä tämän modernisaatiokäsityksen perusoletukset jaka-van Ulrich Beckin mukaan asia on pikemminkin päinvastoin. Ihmisten ja yhteisöjen elämä traditionaalisissa yhteiskunnissa oli hyvinkin pitkälle ennustettavissa. Ihmisten valintoja ohjasivat tapojen ja normien auktoriteetit sekä toisaalta rajoittivat kiinteät traditionaaliset instituutiot kuten kirkko, perhe ja avioliitto (Beck 1995, 29–30). Nämä instituutiot eivät kuitenkaan katoa modernisaation myötä välittömästi vaan jatkavat olemassaoloaan niin kauan, kuin ne kykenevät uusintamaan itseään.

Kiihtyvän modernisaation myötä kasvaa myös tarve reflektoida sellaisia elämänaluei-ta, jotka on aiemmin tavattu pitää annettuina, ulkoisten (*extrenal*) tai ihmisten tuotta-mien riskien (*manufactured risks*) suhteen. Tämän prosessin myötä on syntynyt koko-nainen uusien poliittisten päätösten kenttä, joka ei ole aikaisemmin ollut sisällöltään edes päätettävissä

Varhainen modernisaatio onkin vielä pitkälti sidoksissa traditioihin ja on niistä vielä monella tapaa riippuvaista. Instituutiot ovat kuitenkin jatkuvasti yhteiskunnallisen muutoksen kohteena. Nykyään esimerkiksi avioliittoinstituutio on muuttunut jo niin paljon, ettei esimerkiksi parisuhteessa elävien ihmisten tekemisiä ja tulevaisuutta juuri pystytä ennustamaan pelkästään avioliiton määrittämässä puitteissa (Giddens 1999, 28). Esimerkki avioliitosta kuvaa hyvin sitä, miten modernisaatio muuttuu ajan myötä refleksiiviseksi, kun modernisaation dynamiikalle keskeiset puitteista riisuvat mekaniisit (*disembedding mechanisms*) alkavat toimia ja purkavaa traditioita. Juuri tämä on tutkimuskysymykseni kannalta keskeistä politiikan uudelleenpuitteistumisen ymmärtämisen kannalta, sillä näin ymmärrettynä modernisaatiota seuraava traditioiden asteittainen purkautuminen avaa yksilöille mahdollisuuden tarkastella omaa toimintaansa autonomisesti paikallisesta kontekstista riippumatta.

Toisaalta esimerkiksi Joseph Gusfield on esittänyt, että traditiot voivat hyvinkin ilmetä osana kehittyvien maiden nationalismia olematta kuitenkaan modernisaatiolle vastakkaisia. Traditiot voivat modernisaation myötä saada Gusfieldin mukaan uusia ideologioita ilmenemismuotoja käyttäen esimerkkinä Intiassa ilmenevää hindunationalismia. (Gusfield 1967, 355-362). Gusfield onkin epäilemättä oikeassa siinä, että traditiot ja modernisaatio pitävät molemmat sisällään ideologisia elementtejä, joita ei aina välttämättä voida erottaa toisistaan. Toisaalta on syytä muistaa, että Giddensille traditio on yhteisöllinen väline, jonka instrumentaalinen käyttö modernisoituvassa yhteiskunnassa ei riitä sen jatkuvuuden turvaamiseen. Traditiot joutuvat asetetuiksi vastakkain ihmisten elämäkokemusten saadessa entistä globaalimpia ulottuvuuksia myös silloin, kun ne on valjastettu palvelemaan valtiollista ideologiaa.

Vaikka traditioiden purkautuminen on mitä ilmeisimmin globaali ilmiö, joudutaan käytännön sosiologisissa tutkimuksissa tyytymään tutkimaan yhtä maata kerrallaan. Inglehart on tutkimuksissaan usein tyytynyt tarkastelemaan traditiosidonnaisuutta maakohtaisesti, sillä hänen näkökulmassaan keskeistä on ollut eri modernisaation vaiheissa olevien yhteiskuntien keskinäinen vertailu, mikä ei suoraan ole tämän tutkimuksen lähtökohta. Yhteiskuntien sijaan tarkastelen niissä asuvia yksilöitä siitä näkökulmasta, että eri yhteiskunnissa on edelleen eri tavalla modernisaatioon, traditioihin ja jälkimaterialismiin suhtautuvia ihmisiä.

Tämän tutkimuksen eräänä metodologisena lähtökohdana voidaan kuitenkin pitää beckiläistä metodologista kosmopolitanismia, joka lähtee siitä, että poikkikansallisten yhteiskunnallisten prosessien määrittämässä maailmassa tutkimuksen ensisijaisen lähtökohdan on myös parasta olla poikkikansallinen. Beckille valtavirran yhteiskuntatiede on liaksi keskittynyt kansalliseen perspektiiviin ja on sokea poikkikansallisuuksille (Beck 2005, 21). Hän peräänkuuluttaakin tarvetta metodologiselle kosmopolitanismille, siis eräänlaiselle paradigman muutokselle, koska kansallisvaltiokeskeinen yhteiskuntatiede ei voi tavoittaa sellaista sosiaalista todellisuutta, jossa valtioiden rajat ovat menettäneet perinteisen merkityksensä (ibid. 24). Lähtökohta on ymmärrettävä myös suhteessa refleksiivisen modernisaation ja riskiyhteiskunnan suhteen, koska tälle tutkimukselle keskeisimmät refleksiivisen modernisaation osana ymmärretyt ilmiöt on hyvä ymmärtää poikkikansallisina. Siten vaikka traditioiden purkautuminen ei ole kaikkien yksilöiden kannalta suoraviivainen prosessi, lienee kuitenkin luontevaa nähdä yksilöiden välillä olevan tämän suhteen eroja, joita voidaan yleisemmällä tasolla mitata survey-tutkimuksen menetelmin riittävän suurilla aineistoilla.

3.2 Niukkuudenjälkeinen yhteiskunta

Ihmisten elämä jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa joutuu aikaisempaan nähden monien uusien vaikutus- ja vuorovaikutussuhteiden kohteeksi. Tässä asiantuntijatiedon määrittämässä yhteiskunnallisessa todellisuudessa, arkipäiväinen elämä muuttuu jatkuvien reflektoitavien valintojen tekemiseksi. (Giddens 1991, 80). Kun traditiot eivät enää määritä tai rajoita yksilön valinnanmahdollisuuksia, nämä joutuvat perustelemaan valintansa (itselleen ja toisille) uudessa asiantuntijatiedon määrittämässä diskursiivisessa ympäristössä. Ihmiset joutuvat käsittelemään arkipäiväisiä valintojaan koskevaa asiantuntijatietoa, jonka nämä voivat halutessaan ottaa huomioon tai jättää huomiotta. Tärkeää on, että myös tiedon huomiotta jättäminen on ymmärrettävissä elämäntavan valintana uudessa asiantuntijatiedon kyllästävässä sosiaalisessa ympäristössä, vaikka tämä tapahtuisikin tiedon liiallisesta runsaudesta. Siten Giddens määrittääkin elämäntavan (*lifestyle*) "enemmän tai vähemmän yhtenäiseksi kokonaisuudeksi toimintatapoja, jotka yksilö omaksuu, ei ainoastaan siksi, että nämä täyttävät utilitaristisia tarpeita, vaan koska nämä antavat materiaalisen muodon identiteetille" (ibid., 81).

Näitä jälkitraditionaalisen yhteiskunnan nousevia elämäntapatrendejä Giddens kuvaa "niukkuudenjälkeisen yhteiskunnan" käsitteellä. Hän ei varsinaisesti tarkoita sillä mitään kokonaisvaltaista nousevaa sosiaalista järjestystä vaan prosessia, jonka hän on osittain itse valmis rinnastamaan Inglehartin hiljaiseen arvovallankumoukseen. Merkittävin yhtäläisyys näiden käsitteiden suhteen on produktivismin arvostuksen vähenemisessä, jolloin palkkatyötä ei enää nähdä samassa määrin elämän kannalta tärkeässä aikaisemmassa merkityksessään. (Giddens 1996, 373). Toinen ulottuvuus on kasvava tietoisuus siitä, että modernisaation mukanaan tuomia ongelmia ei voida välttämättä ratkaista modernin eetoksen keinoin, jolloin keinotekoisien tuotettujen epävarmuuden poliittisuus nousee esiin. Giddensin tarkoittamalla keinotekoisella epävarmuudella ja Beckin tuotetuilla riskeillä tarkoitetaan pitkälti samaa asiaa. Näitä ovat muun muassa ympäristön saastuminen, ilmastonmuutos tai pahimmassa tapauksessa kaiken elämän hävittävä ydinsota. Riskit eivät ole siten enää sidoksissa niihin lokaatioihin, joissa ne on tuotettu ja ne ovat samalla näkymättömissä edellyttäen itsensä tiedostamiseen usein juuri samaa tieteellistä tietoa, jonka seurauksena ne ovat syntyneet. Riskiyhteiskunnassa tuntemattomista tarkoittamattomista seurauksista tulee historian uusi kantava voima (Beck 1992, 21-23).

Giddensin ja Beckin teorioiden viitekehyksessä tämä prosessi voidaan ymmärtää yksilöllistymiseksi refleksiivisen modernisaation puitteissa, sillä tuotettuihin riskeihin suhteutuminen muuttuu myös agregaatitasolla. Yksilöllistymistä ei pidä sekoittaa individualismia koskevaan keskusteluun, sillä kyse on eri ilmiöstä. Risto Eräsaari erittelee refleksiiviseen modernisaatioon kuuluvat yksilöllistymisteedit seuraavasti:

Yhteiskunnallinen yksilöllistyminen tarkoittaa yhteiskuntarakenteiden muutosten aiheuttamaa yksilöllisten päätöstilojen laajentumista ja syventymistä. Yksilöt vapautuvat turvatuista ja varmoista kiinnikkeistä sekä sosiaalisista yhteyksistä (traditioista), jolloin intersubjektiivisesti koettu yhteisöllisyys purkautuu vähitellen. Yksilöiden itse toteuttama mahdollisuuksien, toimintatapojen ja vaihtoehtojen itserefleksiivinen arviointi mahdollistaa kasvaneen autonomian kun yksilöt pääsevät paremmin selvyyteen itsemääräämisen sisällöstä. (Eräsaari 1995, 175–176) Yksilöllistyminen merkitsee siten varmuuksien hajoamista sekä tarvetta täyttää niiden katoamisesta syntynyttä vajetta yksilön omilla kompetensseilla (Beck 1995, 27–29). Yksilöllistyminen kuvaa siten yksilön kohdalla vaihtoehtojen ja toimintamahdollisuuksien ominaisuuksia laadullisesti (Eräsaari 1995, 175).

Elämäntapaan liittyvien riskien reflektointi tulee yksilölle välttämättömäksi, koska riskien huomiotta jättäminen ei ole enää vaihtoehto, jolloin minkä tahansa kiinteän (traditionaalisen) elämäntavan puolustaminen käy yhä vaikeammaksi (Giddens 1991, 125–126). Kaikki ovat kuitenkin riippuvaisia tietynlaisesta ontologisesta turvallisuudentunteesta, jonka pitäytyminen traditionaalisen yhteiskunnan määrittämässä puitteissa pystyi vielä melko varmasti takaamaan. Tämä johtuu traditioiden roolista toiminnan ja ontologisen kentän artikuloinnissa ja voidaan sanoa, että traditiot järjestävät yhteisön tulevaisuuskäsityksen siten, että ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa ei esiinny ristiriitaisuuksia. ”Maailma on sellainen kuin se on, koska sen kuuluukin olla sellainen”. (Ibid., 48.)

Ontologisella turvallisuudentunteella Giddens tarkoittaa yksilön käsitystä järjestyksestä ja jatkuvuudesta suhteessa yksilön omakohtaiseen kokemusmaailmaan. Ihmisten kokema autonomia on seurausta kasvaneesta ulkoisen todellisuuden ymmärryksestä, joka korvaa traditioiden mukaan järjestyneen maailmankuvan ontologisen turvallisuuden (ibid., 45–47). Minuus korostuu sellaisissa yhteiskunnissa, joissa kiinnittymisen traditioihin on vähentymässä, ja samalla siitä tulee aktiivinen projekti, sillä valinnanmahdollisuuksien kasvun myötä valintojen tekemisestä tulee minuuden projektin kannalta peräti pakollisia. (Jokinen 2002, 63.) Ihmiset saattavat kokea turvattomuutta kokiessaan itsensä kykenemättömiksi tekemään oman identiteettinsä narratiiville yhteensopivia elämäntavan valintoja (Giddens 1991, 82). Tämä kykenemättömyys autonomiaan näkyy erilaisten riippuvuuksien ja pakonomaisen käyttäytymisen (syömishäiriöt, päihteet) lisääntymisenä moderneissa yhteiskunnissa. Huolestuneisuus ja pakomielteinen käyttäytyminen toimivat siten yksilön alitajuisina puolustusmekanismeina arkipäivän epävarmuuteen silloin, kun tämä kokee ontologista turvattomuutta huomatessaan (alitajuisesti) kykenemättömyytensä toimimaan jälkitraditionaalissa yhteiskunnassa. Samalla nämä mekanismit estävät tai ainakin vähentävät omaa elämäntapaa koskevan tiedon reflektoinnin mahdollisuuksia ja siten luultavasti myös taipumuksia ajattelemaan jälkimaterialistisesti.

Taipumus määrittää omaa eksistenssiään materialismin kautta voi selittyä myös, kuten Belk (1988) toteaa, sillä että materiaalisen omaisuuden kautta yksilö kykenee käsittelemään oman menneisyytensä sisältöä ja saavutuksia. Materialin kautta on mahdollista palata menneisyyteen esineisiin liittyvien tunnelatausten kautta, jolloin omaisuus toimii ikään kuin oman elämän kokemusten arkistona tai museona (Belk 1988, 159-160).

Materialismin on havaittu myös toimivan eräänlaisena puolustusmekanismina vanhempiensa avioeron kokeneiden lasten parissa siten, että materiaan kiintymällä kytetään torjumaan elämänmuutokseen liittyvää stressiä (McAlexander et al. 1993; tässä Rindfleisch et al. 1997, 313).

Inglehartin teorian kannalta tämä edellä lyhyesti esitetty Giddensin traditioiden purkautumisen seurauksia koskeva teoria toimii kahteen suuntaan. Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että yksilön tarve ontologiseen turvallisuudentunteeseen voisi olla rinnastettavissa Inglehartin turvallisuuden tarvetta koskevaan hypoteesiin, jonka mukaan elämän mielekkyyden kannalta keskeinen "turvallisuusvaje" olisi täytettävä ennen kuin yksilö voisi orientoitua tavoittelemaan korkeampia jälkimaterialistisia tarpeita. Toisaalta on syytä korostaa, että traditioiden purkautuessa tämä ontologisen turvallisuuden vaje täytyy ymmärtää jälkitraditionaalisen yhteiskunnan puitteissa ilmeneväksi ongelmaksi, jota ei ainakaan teoriassa pitäisi esiintyä sellaisissa yhteisöissä, joissa elämä on edelleen tiukasti sidoksissa traditioihin. Empirian kannalta tämä havainto tarkoittaa sitä, että Giddensin teoriasta johdettavaa hypoteesia lähdetään testaamaan joukossa pitkälle kehittyneitä maita.

Toinen tärkeä kysymys Inglehartin teorian suhteesta Giddensiin on autonomian suhde fatalismiin, joka ymmärretään usein autonomiaan rinnastettavaksi vastakohtaisuudeksi. Giddens ymmärtää fatalismin yleisenä halukkuutena hyväksyä se, että tapahtumat etenevät omalla painoarvolla, ja vaikka se onkin modernisaatioeetoksen ruokkima katsantokanta, se asettaa itsensä kuitenkin tätä kehitystä vastaan (Giddens 1991, 112). Giddensille tärkeämpi käsite kuvaa ihmisen suhtautumista oman elämänsä kannalta *kohtalokkaisiin tapahtumiin (fatefulness of events)*, jotka paljastavat enemmän yksilön autonomian kokemisesta kuin puhdas fatalismi. Yksilöiden tai yhteisöjen traditiosidonnaista ”elämää entiseen tapaan” -mentaliteettia uhkaavat kaikki sellaiset tilanteet, joissa on tehtävä päätös sellaisten vaihtoehtojen välillä, joista seuraa jotain elämää mullistavaa ja peruuttamatonta, tai joissa uuden tiedon omaksuminen järjestyttää maailmankuvaa (ibid., 112-114). Tällaisia ovat esimerkiksi päätökset mennä naimisiin tai työpaikan vaihtaminen toiseen. Niiden merkittävyys piilee siinä, että päätöksiin liittyvä riskielementti tulee suoraan ihmisen oman reflektion piiriin.

Tutkimuksen kannalta tämän eron tekeminen on tärkeää, koska jälkimaterialistisille arvoille näyttäisi olevan erilaiset puitteet suhteessa elinyhteisön jälkitraditionaalisuu-

teen. On siten kyettävä erottamaan jotenkin toisistaan välitöntä turvattomuudentunnetta ja elämäntavan reflektoinnin seurauksena ilmenevä turvattomuus toisistaan. Tämä tullaan tekemään tarkastelemalla yksilön kokemaa autonomiaa aineistossa suhteessa tämän traditiosidonnaisuuteen sekä elämän yleisiä materialistisia ja terveyteen liittyviä edellytyksiä kuvaaviin kontrollimuuttujiin.

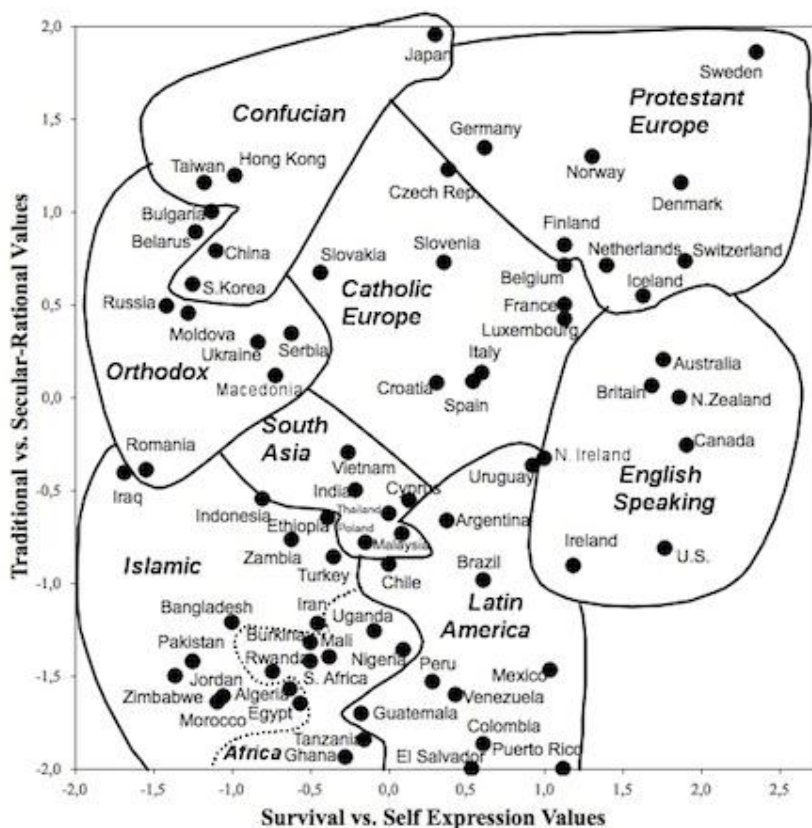
3.3 Miten Giddensin traditiokäsitteistys rinnastuu Inglehartiin?

Giddensin modernisaatioteoriasta johdettava Inglehartin teorian suhteen rinnakkainen selitysmalli ihmisten elämäntapaa koskevan itsereflektion asteittaiselle kasvulle tulee muodostamaan tutkimuksen empiirisen osion kysymyksenasettelun rungon. Yksinkertaiselta lähtökohdaltaan traditioiden purkautumisen prosessi on ainakin intuitiivisesti yhteensopiva Inglehartin teorian kanssa, sillä kumpuaahan sekulaaristen arvojen nousu hänen mielestään ennen kaikkea modernisaatiosta, vaikka se ei yksin riitäkään selittämään traditionaalisten arvojen pysyvyyttä tietyissä yhteiskunnissa. Liian pitkälle menevien tulkintojen kanssa on kuitenkin oltava varuillaan, sillä Inglehartin kovaa empirismää ei voi kovinkaan ongelmattomasti verrata suoraan Giddensin tai Beckin teoretisointeihin.

Inglehart on päätenyt tutkimuksissaan korostamaan puhtaan teollistumisen ja teknologisen kehityksen merkityksen ohella eri maanosille tyypillisten kulttuuriperintöjen merkitystä traditionaalisten arvojen pysyvyydelle. Analyysinsä perusteella hän on luonut niin sanotun maailman kulttuurisen kartan (kuvio 3.2), joka kuvaa aineiston maiden keskinäisiä suhteita edellisessä luvussa käsiteltyjen selviytyminen vs. itsensätoeuttamisen sekä maallisten vs. traditionaalisten arvojen ulottuvuuksien suhteen:

Tässä tutkimuksessa Giddensin modernisaatioteorian kautta ymmärrettyä traditioiden purkautumisen prosessiin liittyvää käsitteistöä sovelletaan Inglehartin teorian tarkasteluun varsin suoraviivaisesti. Tähän metodologiseen valintaan liittyviä ongelmallisuuksia vähättelemättä lienee hyvä todeta, että tutkimusasetelman määrittämisessä tehdyt valinnat ohjaavat Giddensin ja Inglehartin traditionaalisuuden käsitteiden yhtenevään ymmärtämiseen useasta syystä. Ensinnäkin Giddens ei ole itse tutkinut teorianensa empiirisiä sovelluksia oikein mitenkään eikä siten ole myöskään muotoillut teoriaansa mitenkään empiirisesti testattavaan muotoon. Siten on selvää, että kaikissa pyrkimyksissä tehdä empiirisiä tulkintoja aiheesta on tutkijan näkökulmaan liittyvän tulkinnan

osuus suuri. Toisekseen tulkintaa rajoittaa entisestään kysymys tutkimuskysymyksen empiirisestä operationalisoinnista. Käytettäessä Inglehartin edustaman tutkijajaneelin omaa aineistoa on käytännössä mahdotonta poiketa tämän teorian empirismin sanelemasta traditiosidonnaisuuden operationalisoinnista, koska analyysissä käytettävä World Values Survey -aineiston kysymyspatteri on sama, kuin Inglehartin omassa mallinnuksessaan käyttämä.

Kuvio 3.2 Maailman kulttuurinen kartta WVS-aineistoon perustuen (Inglehart & Welzel 2005, 64)

Epävarmuus sekä sen pysyvyys ovat siten modernille tunnusomaisia yhteiskuntia tarkastelevan aikalaisanalyysin kannalta, sillä mitä enemmän tuotetaan tietoa globaalin riskiyhteiskunnan vaaroista, sitä vaikeammaksi tulee sitä koskevan teorian kehittäminen. Kertaalleen purkautuneita traditioita ei voida siten yksinkertaisesti perustaa uudelleen, sillä niiden purkautumisprosessi on samalla niistä vapautumisen prosessi. (Eräsaari 1995, 163–165). Toisaalta yhteiskunnan on aina vain vaikeampaa vastata tuottamiinsa riskeihin, sillä niihin reagoiminen tuottaa niitä todennäköisesti lisää. Tämä riskiyhteiskunnan tematiikka on elämänpolitiikan tutkimisen kannalta merkityksellistä siksi, että edellä kuvattujen prosessien tunnistaminen tarkoittaa yksilön kannalta sitä, että oman elämäntavan ymmärretään samalla olevan niihin suhteessa. Keskeinen kysymys

kuuluukin, miten ihmiset reagoivat tähän oman elämäntapansa sekä ympäröivän yhteiskunnan toimien seurannaisvaikutusten ymmärrykseen. Empiirisen tutkimuksen kannalta ollaan kiinnostuneita seuraavasta hypoteesista:

Hypoteesi 1: Kehittyneissä teollisuusmaissa jälkimaterialismi on yleisempää niiden keskuudessa, jotka traditioista irtautuessaan kokevat oman elämäntavan reflektoinnin mielekkääksi ja kokevat siten suurta autonomiaa.

Materialististen arvojen omaksumisen yhteyttä ontologisen turvallisuuden kokemiseen on tutkittu joissain määrin muiden tieteenalojen piirissä. Materialistien on havaittu muun muassa kärsivän joissain määrin heikommasta elämänlaadusta. Belk yhdisti tutkimuksissaan materialismin sellaisiin epätoivottaviin ominaisuuksiin kuten kateus ja ahneus ja havaitsi, että niillä on vahva negatiivinen korrelaatio onnellisuuden sekä omaa elämää kohtaan koetun tyytyväisyyden välillä (Belk 1985, 266-278). Schroeder menee vielä pidemmälle yhdistäessään materialismin sosiaalisen ahdistuneisuuden kokemiseen. Hän havaitsi tilastollisesti merkitsevän yhteyden materialismin (jota hän käsittelee normatiivisen kuluttajuuden käsitteen kautta), oman identiteetin vahvuuden sekä yhteiskunnallisen ahdistuneisuuden välillä (Schroeder 1996, 589-597).

Samoihin tuloksiin on päädytty myös tuoreessa amerikkalaistutkimuksessa, jossa tutkittiin ihmisten taipumusta turvautua materialismiin vastauksena näiden omaa eksistenssiä koskevan epävarmuuden kokemiseen. Tutkimuksessa käytettiin tosin Richin (2004) 9-kohtaista materialististen arvojen skaalaa (*Materialistic Values Scale*), joka pyrki mittaamaan vastaajista sitä, kuinka tärkeänä nämä pitävät aineellisten hyödykkeiden omaamista elämänarvona. Tutkimuksessa päädyttiin siihen tulokseen, että omaa eksistenssiä koskeva epävarmuus todellakin lisää materialistista orientoitumista (Rindfleisch et al. 2009, 2-10). Tutkimustulosten soveltuvuuteen on toki syytä suhtautua varauksella, sillä tässä tutkimuksessa oli kyse kuluttajatutkimuksesta, jossa materialismia ei ymmärretä suoraan Inglehartin teoriaan rinnastettavissa olevalla tavalla.

Myös Flouri (2005) on tutkinut mielenkiintoisella tavalla psykososiaalisten häiriöiden yleistymisen ja jälkimaterialismin yhteyttä ja pyrkii selittämään aineistossaan ihmisen psykososiaalista toimintakykyä lukuisilla tekijöillä. Analyysissä oli mukana myös Inglehartin neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksiin perustuva muuttujajoukko. Psykologista toimintakykyä mitattiin tutkimuksessa 12-kohtaisella kysymyspatterilla (*The*

General Health Questionnaire), jolla pyritään tunnistamaan lieviä persoonallisuushäiriöitä (Goldberg 1978). Flouri havaitsi, että materialismilla on miesten kohdalla positiivinen yhteys psykososiaaliseen terveyteen siten, että materialistiset miehet tunsivat vertailuryhmää (välimuodot ja jälkimaterialistit) paremmin hallitsevansa omaa elämäänsä. Vastaavaa yhteyttä ei tosin löytynyt jälkimaterialistien kohdalla (kun vertailuryhmäksi otetaan välimuodot ja materialistit) eikä lainkaan naisvastaajien kohdalla. (Flouri 2005, 5-14.)

Näiden tutkimusten valossa on selvää, että materialistisen ja jälkimaterialistisen arvo-orientoitumisen vaikutus ihmisten kokeman identiteetin varmuuteen ja vakauteen voi olla odotettua moniselitteisempää. Aiheeseen liittyvä tutkimus ei anna materialististen arvojen ja oman identiteetin käsittämisen väliselle yhteydelle yksiselitteisiä vastauksia. Materialismi pyritään tämän tutkimuksen kehyksessä yhdistämään oman identiteetin suhteen koettuun epävarmuuteen jokseenkin samalla logiikalla kuin Belk (1985) ja Schroeder (1996) ovat tehneet, vaikkakin Inglehartin indeksistä radikaalisti poikkeavalla operationalisoinnilla. Toisaalta, kuten edellä todettiin, Flourin tutkimuksissa löydetty yhteys puoltasi pikemminkin päinvastaista vuorovaikutussuhdetta, jossa joidenkin materialistien havaittiin kokevan oman elämänsä suhteen muita suurempaa autonomiaa (Flouri 2005, 14).

4. Jälkimaterialismin suhde riskiyhteiskuntaan

4.1 Mistä refleksiivisessä modernisaatiossa on kyse?

Refleksiivinen tai toinen moderni merkitsee Beckille ja Laulle varhaisen modernisaation kannalta keskeisten toisiaan tukevien sosiaalisten instituutioiden toiminnallista epäjatkuvuutta. Ensimmäinen moderni nojasi pitkälle menestyksessään tehokkaaseen ongelmanratkaisun ja yhteiskunnallisen jatkuvuuden takaavien funktioiden eriyttämiseen siten, että kukin näistä toimi itsenäisesti omalla toimintakentällään puuttumatta kategorisesti muiden toimintaan, vaikka niillä olisikin kohteena olevan sosiaalisen ilmiön suhteen päällekkäisyyksiä. Ensimmäisen modernin institutionaalisina kulmakiviä ovat muun muassa perhe, kansallisvaltio, positivistinen tiede ja fordistisen tuotantoeetoksen omaava teollisuusyritys (Beck & Lau 2005, 527). Varsinaisten instituutioiden lisäksi fordistinen talouskehitys kykeni myös hyödyntämään tehokkaasti vielä toistaiseksi vallitsevaa traditionaalista arvoilmapiiriä, jonka suhteen tosin oli jo havaittavissa muutoksia. Beck toteaa erityisesti Saksassa olleen vallalla sodan jälkeisten vuosikymmenien talousihmeen aikana myös laaja yhteiskunnallinen edistysuskon konsensus, joka ilmeni suhteellisena yksimielisyytenä tavoittelemisen arvoisena pidettyjen päämäärien ja arvojen suhteen (Beck 1984, 53-54). Giddens kutsuu tätä ensimmäisen modernin vaihetta ajaksi, jossa modernisaatio ja traditio toimivat eräänlaisessa symbioosissa (Giddens 1996, 368-372.)

Yksinkertaisen modernisaation dynamiikan logiikka on tuttu esimerkiksi Marxin ajattelusta tai valistuksen filosofiasta. Sen keskeinen ajatus on, että yhteiskunnallisen tiedon kasautuessa tulevaisuutta koskeva epävarmuus vähenee ja siten tulevaisuuteen pystytään myös paremmin vaikuttamaan. Kuitenkin viimeaikainen yhteiskunnallinen kehitys on saanut monet yhteiskuntateoreetikot jo 50-luvulta lähtien suhtautumaan tähän niin sanottuun positiivisen modernin projektiin kriittisesti. Ajatus siitä, että tieteellinen tieto on luonteeltaan kumulatiivista auttaen lopulta ratkaisemaan kaikki inhimilliseen toimintaan liittyvät ongelmat, kuuluu modernin keskeiseen eetokseen. Pragmatistinen ongelmanratkaisulähtöinen yhteiskuntatieteellinen suuntaus sai varhaisen systemaattisen muotonsa John Deweyn ajattelussa. Deweylle poliittinen ongelmanratkaisu ei kuitenkaan ollut koskaan pelkistettävissä pelkäksi tekniseksi prosessiksi, joka annettaisiin asiantuntijoiden hoidettavaksi. Hän päinvastoin peräänkuu-

lutti demokraattisen osallistavan ja kansalaisia kasvattavan julkisuuden merkitystä ongelmanratkaisussa. (Torgerson 1995, 231-233).

John Dewey esittää tunnetussa teoksessaan *Julkinen toiminta ja sen ongelmat* (Dewey, 2006), että julkis-kriittisen demokratian synty liittyy suoraan inhimillisen tietoisien reflektion asteittaisesta lisääntymisestä. Yhteiskunta on olemassa silloin, kun ihmisten toiminta on vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi Dewey (ibid., 120-128) esittää kahta mallia:

(1) Tiedollinen ratkaisumalli, jossa ongelmat ratkaistaan tiedon kumuloituessa asiantuntijoiden toimesta. Vaarana kuitenkin on, että asiantuntijat saavat liian tiukan otteen vallasta.

(2) Habitaalinen lähestymistapa, joka lähtee puolestaan siitä, että ihmisten toiminnasta suuri osa ei perustukaan tietoon vaan kollektiiviseen kokemukseen, jonka varassa kehitys voi edetä.

Dewey näki suurena uhkana teknologisen kehityksen edellyttämän korkealle erikoistuneen asiantuntijuuden ylikorostumisen poliittisessa päätöksenteossa. Asiantuntijuus merkitsee Giddensille modernisaatiolle erityistä uutta yhteiskunnallista sosiaalisen uusintamisen ja rakenteiden ylläpitämisen mekanismia, jolla on elämämme suhteen muitakin vaikutuksia kuin pelkkä poliittinen päätöksenteko. Giddensin eräänä lähtökohdaksi voidaan pitää ajatusta siitä, että kaikki ihmisten keskinäinen vuorovaikutus edellyttää tietynasteista luottamusta, joka voi perustua esimerkiksi traditioon tai sukulaisuuteen. Asiantuntijuuteen perustuva luottamus onkin siten myös Deweyn mielestä suhteellisen uusi ilmiö, joka on tyypillinen juuri refleksiiviselle modernisaatiolle. Asiantuntijuuteen perustuva luottamus tulee modernisaation kannalta entistä tarpeellisemmaksi traditioiden purkautuessa. Beck viittaa Deweyyn mielenkiintoisella tavalla viitatessaan tämän päätelmään, jonka mukaan vain yhteiskunnan tuottamien riskien seurauksena on mahdollista perustaa jälkitraditionaalisen yhteiskunnan julkisuus (Beck 2002, 46).

Varhaiselle modernille riitti monessa suhteessa tradition ja modernin symbioottinen rinnakkaiselo. Tradition korvautuminen asiantuntijuudella ihmisten poissaoleviin toisiin kohdistuvan luottamuksen lähteenä on kuitenkin parasta ymmärtää asteittaisena prosessina, sillä olisihan naurettavaa olettaa esimerkiksi maailmansotien välisen var-

haisen matkustajalentoliikenteen käyttäjien luottamuksen lentoliikenteen turvallisuuden perustuvan mihinkään muuhun kuin asiantuntijatietoon. Tässä mielessä riskien kalkulointi muodosti ensimmäisen modernin päänarratiivin, joka kulminoitui hyvinvointivaltioon, jonka legitimiteetti perustui sen kykyyn suojella kansalaisiaan kaikenlaisilta epävarmuustekijöiltä (Beck 2002, 41).

4.2 Modernisaatiosta kohti riskiyhteiskuntaa?

Varhaisen modernisaation synnyttämä institutionaalinen logiikka toimi aluksi varsin tehokkaasti, sillä se oli hyvin erikoistunut rajaamaan ja käsittelemään vastaantulevia ongelmia tiettyjen rajallisten päätöksentekorationaliteettien puitteissa. Erilaiset inhimillisen toiminnan osa-alueet pyrittiin tällöin eriyttämään toisistaan mahdollisimman tiukasti ja selkeästi institutionaalisen päätöksenteon vaatimusten mukaisesti. Tällainen onglemanratkaisu on nyt tullut Beckin ja Laun mukaan tiensä päähän, koska ensimmäisen modernin kuvatonlainen rajallinen päätöksentekorationaliteetti on sokea sellaisille ongelmille ja riskeille, jotka eivät lokeroidu selkeästi millekään toimialalle. (Beck & Lau 2005, 527). Ensimmäisen modernin eetos ajautuu siis umpikujaan, kun päätöksentekokoneisto yrittäessään ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia tuleekin samalla luoneeksi niitä lisää. Voidaan sanoa, että modernisaation mukanaan tuomat tiede ja kehitys toimivat aluksi suhteessa "annettuun" luonnontilaan, siis ihmisiin ja yhteiskuntaan. Ajan myötä ne joutuvat vastakkain oman toimintansa seurausten kanssa, jolloin ne eivät ole enää pelkästään ratkaisu vaan myös syy erilaisiin ongelmiin. (Beck 1992, 155–156.)

Luonnollisten riskien kuten tulvien ja maanjäristyksien lisäksi yhteiskunta joutuu kohtaamaan entistä enemmän juuri modernisaation prosessien kautta tuotettuja riskejä. Ero aikaisempaan on nähtävissä siinä, että riskit eivät johdu suoranaisesti puutteellisesta tiedosta luonnonvoimia kohtaan vaan juuri ihmisen interventioista (*the end of nature*) (Giddens 1996, 367). Siten modernisaatiossa luottamuksen tärkeys korostuu juuri sellaisessa ympäristössä, jossa esiintyy riskejä (Heiskala 1996, 113).

Pitkälle kehittyneessä toisen modernin yhteiskunnassa keskeinen politiikan ongelma ei olekaan enää hyödykkeiden, resurssien ja palveluiden jakaminen kansalaisille. Tilalle ovat tulleet riskien ja epävarmuuksien jakamiseen ja sosialisointiin liittyvät on-

gelmat. Viimeaikainen keskustelu ilmastonmuutoksesta on hyvä esimerkki siitä, miten julkisesti ollaan jo valmiita tunnustamaan, ettei ihmiskunta modernisaation ja teknologian myötä edelleenkään ole kyennyt saavuttamaan luonnon suhteen positivistisen modernisaatioeetoksen lupaamaa herruusasemaa, vaikka ihmisten elämää määräämään on luonnonoloja vastaan kamppailun lisäksi tullut uutena aspektina keinotekoisien luonnon (*fabricated nature*) suhteen toimiminen (Baker & Inglehart 2000, 21).

Yksinkertainen tapa kuvata ihmisten riskiorientoitumista laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa on pyrkiä tutkimaan näiden suhtautumista teknologiseen kehitykseen. Suhtautuvatko ihmiset teknologian kehitykseen optimistisesti vaiko pessimistisesti? Kun puhutaan ihmisen itsensä tuottamista teollistumisen ja teknologian kehityksen myötä syntyvistä riskeistä, voi tietysti olla joskus vaikeaa erottaa toisistaan luonnonvoimien ja ihmisen toiminnan tuomia riskejä toisistaan. Maallikon näkökulmasta keskustelu ilmastonmuutoksesta voi olla hämmentävää, koska omakohtaiset havainnot ja YK:n ilmastopaneelin käymä keskustelu eivät välttämättä kohtaa. Toisaalta esimerkiksi ydinvoiman käyttöön liittyy riskejä, joita on vaikea mieltää ihmisen toiminnasta riippumattomiksi. Teollistumisen ja yhteiskunnan toiminnan vaikutukset ympäröivään maailmaan muuttuvat siis monimutkaisemmiksi ja elämä on riskipitoisempaa kuin koskaan (Jokinen 2002, 69).

Riskien globaali luonne tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että ne koskettavat kansallisvaltioiden rajoista piittaamatta kaikkia kansoja ja kulttuureita. Beck kuvaa riskien uhriksi kokemisen epätasa-arvoisuuden ja riskien poikkikansallisen luonteen suhdetta dialektiseksi. Osa globaaleihin ympäristöriskeihin vastaamisen vaikeuksista johtuu yksinkertaisesti niiden kokemisen epätasaisesta jakautumisesta, mikä puolestaan ruokkii yhteistyötä haittaavia konflikteja (Beck 2002, 42).

Suhtautumisen teknologiaan on havaittu vaihtelevan maakohtaiseksi suuresti sen suhteen, miten pitkälle modernisaatio on kyseisessä maassa ehtinyt vaikuttaa ihmisten elämään. Inglehartin mukaanhan teollis-teknologista modernisaatiota seuraa viiveellä kulttuurinen modernisaatio, jonka myötä ihmiset orientoituvat enenevässä määrin arvostamaan elämän sisältöä määrittävien päämäärien suuntaan elämän materiaalistien edellytysten arvostuksen kustannuksella (Inglehart 1997, 14-16). Timo Rusanen on tutkinut eurooppalaisten teknologiapessimistisyyttä Inglehartin modernisaatioteorian suhteen. Tarkasteltaessa Euroopan maiden väestön suhtautumista bioteknologiaan

Eurobarometrin vuosien 1996 ja 1999 aineistossa Rusanen havaitsi teknologiaskeptisyyden kulkevan käsi kädessä jälkimaterialismin kanssa siten, että bioteknologiaan ja ihmisen aiheuttamiin riskeihin suhtauduttiin vähemmän varauksella Etelä-Euroopan maiden väestöissä samalla, kun Keski- ja Pohjois-Euroopan maissa, joissa myös jälkimaterialistiset arvot ovat vallitsevampia, teknologiapessimismi on suurempaa. (Rusanen 2002, 199-201).

Suomi muodostaa Rusasen tutkimuksissa mielenkiintoisen poikkeuksen siten, että hän katsoo Suomen kuuluvan teollisen modernisaation kategoriassa ehdottomasti samaan joukkoon muiden Pohjois- ja Länsi-Euroopan maiden kanssa. Samalla Suomi ei ole kuitenkaan seurannut samaa kulttuurisen arvovallankumouksen polkua, sillä siirtymä agraarisesta taloudesta korkean teknologian IT-yhteiskuntaan on tapahtunut nopeasti alle sukupolvessa (ibid., 202). Pesosen, Sänkiahon ja Borgin tutkimuksessa jälkimaterialismin kehitys Suomessa seurasi muuten Inglehartin teorian odotuksia lukuun ottamatta kuitenkin kaikkein nuorinta ikäluokkaa (18-30 -vuotiaat), joka oli odotusten vastaisesti vanhempaa ikäluokkaa materialistisempi (Pesonen et al. 1993, 152-153).

Beck viittaa melko suoraan Inglehartin tutkimustuloksiin pohjustaessaan omaa näkemystään sosiaalisten normien heikkenemisen ja riskitietoisuuden kasvun seurauksena odotettavissa olevan elämäntapojen pluralisoitumisen suhteen. Inglehartin tavoin hän näkee ihmisten henkilökohtaisten tavoitteiden kuvastavan vähenemässä määrin materialistista statusorientaatiota. Tässä kehityksessä, jonka edellytyksistä osa on täysin tuttuja Inglehartilta, on Beckin mukaan havaittavissa yhteyksiä sosiaalisen ja maantieteellisen liikkuvuuden, työ- ja perhe-elämän pirstoutumisen sekä kasvavan ympäristö- ja riskitietoisuuden välillä. (Beck 1984, 52-55). Prosessi ymmärretäänkin tämän tutkimuksen viitekehyksessä Inglehartin tarkoittamaksi sukupolvien välisen arvomaailman muutoksen kanssa yhteneväksi (sillä varauksella, että Inglehart ei käytä sukupolven käsitettä mannheimilaisittain vaan puhuu ikäkohorteista). Arvomuutoksen yhteydessä Inglehart on aikaisemmissa tutkimuksissaan painottanut lähinnä sen seurauksia konventionaalisen politiikan suhteen.

The Silent Revolution -teoksessa Inglehart käsittelee silloisen tiedon valossa ympäristöriskejä ja eksponentiaalisen talouskasvun ongelmaa yllättävän teknologiaoptimistiseen sävyyn, mutta käsittelee toisaalta myös niin sanotun *degrowth* -talouspolitiikan mahdollisuuksia. Postmaterialistien suhteellisen osuuden kasvaessa oltaisiin myös

valmiimpia tekemään uhrauksia materiaalisessa hyvinvoinnissa, sillä inhimillisen solidaarisuuden arvostus on nähtävästi korkeampi päämäärä. (Inglehart 1977, 383-385). Voidaankin ehkä todeta, että varhainen Inglehart näkee jälkimaterialismin ja poikkikansallisen solidaarisuuden rinnakkaisuuden, mutta ei vielä teknologisen kehityksen mukanaan tuomien riskien tiedostamista. Myöhemmin Inglehart on päätenyt jälkimaterialismin suhteen varsin beekiläiseen positioon toteamalla jälkimaterialismin sosiaalisen ja poliittisen ympäristön määrittyneen aivan erityisellä tavalla uudelleen. Tämän muutoksen kannalta keskeiseksi Inglehart näkee erityisesti jälkimaterialististen arvojen tunkeutumisen asiantuntija- ja teknokraattiseen eliittiin. (Inglehart 1981, 895). Nyt on jo nähtävissä, kuinka suhtautuminen riskeihin näkyy Inglehartin käsityksissä suhteessa nousevaan arvomaailmaan.

Jälkimaterialistien suhtautuminen ydinenergiaan on implisiittisesti kielteistä siihen liittyvien ydinkatastrofin ja ydinaseiden leviämisen riskien takia. Sitä vastoin materialistien nähdään olevan ydinvoimamyönteisempiä siksi, että heille ydinvoimaan liittyvä edistysellisyys ja talouskasvun turvaaminen ovat edelleen tärkeämpiä päämääriä. (Ibid., 896-897.) Muutokset geofysikaalisessa ympäristössä nähdään nyt osaltaan ihmisten toiminnan seurauksena (Inglehart 1995, 61).

4.3 Jälkimaterialismi ja ympäristöriskit

Tämän tutkimuksen kannalta keskeinen kysymys liittyy siihen, kuinka mielekästä olisi Inglehartin lähtökohtien mukaan päätyä siihen johtopäätökseen, että länsimaissa kasvava tietoisuus ja varautuneisuus suhteessa ympäristöriskeihin olisi nimenomaan seurausta jälkimaterialistisesta arvovallankumouksesta. Eikö olisi pikemminkin johdonmukaisempaa tarkastella ympäristöriskejä ihmisen yleisiä elinoloja ja siten arvososialisaatiota määrittävänä tekijänä, jos kerran fyysisen ja taloudellisen turvallisuuden kokeminen on jälkimaterialististen arvojen synnyn välitön edellytys? Inglehartin esittämään jälkimaterialistiseen arvososialisaatioon olisi suhteellisen helppo kuvitella seuraavan sitä logiikkaa, että ihmisten elinoloja suoraan uhkaavat ympäristöriskit näkyisivät ensisijassa selviytymistä ja elämän materiaalisia oloja määrittävien arvostusten voimakkuutena, jolloin Inglehartin logiikkaa seuraten voisi odottaa ympäristöriskejä kammoksuvan vastaajan asettavan materialistiset päämäärät välittömäksi tavoitteeksi.

Globaalit riskit hajottavat Beckin mukaan vakiintuneiden riskeihin vastaamisen logiikan perustan siten, että ”tuotettuihin riskeihin” voidaan käytännössä pyrkiä reagoimaan joko perustamalla kaikki tällaiset pyrkimykset varmaksi todettuun tietoon, jolloin riskien kieltäminen moninkertaistaa niiden vaikutusalueen, tai vaihtoehtoisesti lähtemällä tiedon puutteeseen perustuvasta varmuusperiaatteesta, jolloin asiantuntijuuteen perustuva luottamus uhkaa hajota kaiken tullessa pelottavaksi ja riskipitoiseksi. (Beck 2000, 217.) Poikkikansalliset riskit eroavat toisistaan myös niiden julkisen tunnustamisen nopeudessa. Globaalit ympäristöriskit odottavat vielä monissa asiantuntija- ja väestönosissa tunnustetuksi tulemistakin samalla, kun finanssikriisin ja terrorismin uhasta vallitsee laaja konsensus (Beck 2002, 45).

Toisaalta myöskään päinvastainen tulkinta ei ole lainkaan mahdoton. Suhtautuminen ympäristöriskeihin voi myös olla seurausta jälkimaterialististen arvojen omaksumisesta varsinkin silloin, kun vastaaja ei koe ympäristöriskien uhkaavan omaa välitöntä turvallisuuttaan. Tällöin lienee hyvinkin mielekästä pitää suhtautumista ympäristönsuojeluun niin sanotusti ”korkeampana tavoitteena”, joka on tulkittavissa erityisesti jatkuvan talouskasvun ylläpitämisen tärkeyden korostamisen vastapainona. Siksi Inglehart on itsekin omissa tutkimuksissaan pyrkinyt tekemään eron sen suhteen, edustavatko ympäristöriskit yksilön välitöntä selviytymistä uhkaavaa tekijää vaiko eivät. Kehittyneiden läntisten teollisuusmaiden väestöjen kohdalla yhteys tuntuu toimivan odotetusti juuri siten, että jälkimaterialistit suhtautuvat ympäristönsuojeluun muita suopeammin. Itä-Euroopan ja Aasian maiden väestöissä tämä suhde ei ole läheskään niin vahva ja Venäjällä se on täysin olematon. (Inglehart 1995, 64-65.) Tutkimuksessa pitää siten pyrkiä erottamaan toisistaan välitöntä objektiivista ympäristöuhkaa kohtaan koettu huolestuneisuus suuremman mittakaavan ympäristöriskitietoisuudesta, joka kumpuaa riskiyhteiskuntakehityksestä.

Todennäköisin vaihtoehto lienee kuitenkin se, että suhtautuminen ympäristöriskeihin vaikuttaa jälkimaterialistiseen arvo-orientoitumiseen kummallakin edellä esitetyllä ulottuvuudella. Aineistoa tullaankin siksi tarkastelemaan varianssianalyysin avulla siten, että vastaajista kyetään erottamaan ne, joille ympäristöriskit edustavat välitöntä hyvinvointiin vaikuttavaa uhkaa sekä toisaalta ne, jotka näkevät ympäristöriskit laajemmassa poikkikansallisessa yhteydessä. Niiden uhkaavuuden tunnistamisen vaikeutta lisää se, että ne tulevat ihmisten elämään ikään kuin ulkoa käsin (Beck 2002, 43). Ei ole myöskään tietenkään poissuljettua, että vastaajien joukosta löytyy niitäkin, jot-

ka ovat huolissaan sekä välittömästä hyvinvoinnistaan että niiden globaalista ulottuvuudesta, mutta sellaisia vastaajia pitäisi löytyä suhteellisen vähän Inglehartin teorian pitäessä paikkansa. Tässä tapauksessa täytyy kuitenkin muistaa sosialisatiohypoteesin edellyttävän, että kysymys vastaajan välittömästä hyvinvoinnista on teorian kannalta olennaisinta juuri formatiivisten vuosien osalta. Käytännössä aineisto asettaa tämän tutkimiselle omat rajoitteensa. Tutkittavat hypoteesit muotoutuvat seuraavalaiseksi:

Hypoteesi 2: Globaalien ympäristöriskien kokeminen kasvattaa materialismia silloin, kun ihminen kokee ne omaa olemassaoloaan suoraan uhkaaviksi tekijöiksi.

Hypoteesi 3: Materialistien usko modernisaation kykyyn ratkaista ihmiskuntaa uhkaavat ympäristöriskit on suurempaa kuin jälkimaterialistien.

Hypoteesia 2 lienee syytä tarkentaa vielä toteamalla, että globaalien riskien ei voi katsoa täyttävän Inglehartin niukkuushypoteesin edellytyksiä ellei vastaaja koe niitä suoraan itseään uhkaaviksi. Kariikoidusti voidaan esimerkiksi todeta, että ilmastonmuutoksesta eniten huolissaan luulisi olevan sellainen väestö, jonka turvallisuutta pienikin vedenpinnan nouseminen uhkaa (esimerkiksi Alankomaissa, Bangladeshissa tai Malediiveilla).

4.4 Jälkimaterialismi ja muut elämän epävarmuustekijät

Suuressa osassa jälkiteollisista yhteiskunnista elämän välittömät materialistiset edellytykset on katettu hyvinvointivaltion palveluilla, vaikka toisaalta samalla käydään laajaa keskustelua hyvinvointivaltion karsimisesta liian kalliina kokonaisuutena suurien ikäluokkien eläköitymispaineiden tai koetun kansainvälisen verokilpailun takia. Tämän keskustelun vaikutukset ihmisten kokemaan epävarmuuteen saattavat olla epäselviä, mutta samaan aikaan on ollut havaittavissa hyvinkin selvää elämän yleisiä epävarmuuksia ruokkivaa kehitystä esimerkiksi työelämässä, jossa yritysten joukkoirtisanomiset ja pätkätoiden ketjuttaminen ovat arkipäiväistyneet. Vakituinen ja turvattu työpaikka on käynyt monille saavuttamattomaksi. Inglehartin ja Abramsin tutkimuksissahan havaittiin, että jälkimaterialisteille työn sisällöllinen mielekkyys ja hyvät työtoverit ovat palkkaa ja turvallisuuden tunnetta tärkeämpiä (Inglehart & Abramson

1994, 343). Jos jälkimaterialistiset arvot ovat seurausta materiaalisesti turvallisessa ympäristössä tapahtuneesta sosialisatiosta, niin työelämää koskevien arvostusten vuorovaikutussuhteen voidaan tulkita toimivan siten, että ihmiset antavat arvoa sellaisille asioille, joista on puutetta. Turvallisessa työpaikassa lienee aina helpompaa hailla hyvän työyhteisön perään kuin pätäkätöissä tai työttömänä.

Epävarmuuksien määrittämisen työelämän ja jälkimaterialistisen arvo-orientoitumisen suhteesta on saatu myös ristiriitaisempia tuloksia. Carola Hommerich on tutkinut World Value Surveyn sekä tätä täydentävän haastatteluaineiston avulla työelämän koettujen epävarmuuksien vaikutuksia ihmisten omien asenteiden ja käyttäytymisen mukautumiseen vastaamaan koettua yleistä tilannetta. Hän havaitsi nuorimman ikäkohortin edustajien Saksassa ja Japanissa pitävän jälkimaterialistisia tavoitteita edelleen tärkeinä heikentyvien työmarkkinanäkymien määrittämässä tilanteessa. Hän kutsuu tätä uudelle sukupolvelle tyypillistä ryhmää jälkimaterialistiseksi prekariaatiksi (*prekarisierter Postmaterialist*). He ovat taloudellisen niukkuuden piirissä eläviä nuoria, joille työelämän ensisijainen sisältö määräytyy kuitenkin toimeentulon sijasta itsensä toteuttamisen pyrkimyksillä. (Hommerich 2008, 482; 494-496). Toisaalta Inglehartin niukkuushypoteesia tuntuisi kuitenkin tukevan Hommerichin tutkimuksenkin osalta se, että jälkimaterialistisen prekariaatin edustajat ovat kuitenkin usein kasvaneet ja sosiaalistuneet varakkaissa perheissä.

Tästä huolimatta on selvää, että on kehittynyt työmarkkinajärjestelmä, jossa normaali työsuhte on hiljalleen menettänyt sisältöään siten, että uusille sukupolville työmarkkinat tarjoavat enemmän epävarmuuksia. Samalla, kun työelämää koskeva epävarmuuden tunne lisääntyy, nuorempi sukupolvi kokee kykenevänsä hallitsemaan omaa elämäänsä yhä heikommin (Beck-Gernsheim 2002, 8-10). Jos Inglehartin teoria edellyttää ihmisten sosialisatian kannalta sitä, että juuri kokemukset formatiivisina vuosina ovat jälkimaterialististen arvojen kannalta kaikkein merkityksellisimpiä, niin näyttäisi intuitiivisesti katsottuna siltä, että työelämän epävarmuustekijöiden lisääntyminen voisi pysäyttää hiljaisen arvovallankumouksen. Tämä yksinkertaisesti siitä syystä, että työmarkkinoilla on vähemmän tarjolla sellaisia työsuhteita, joiden kautta jälkimaterialisti pääsee toteuttamaan itseään vakaassa ja miellyttävässä työyhteisössä.

Toisaalta on syytä pitää mielessä ne ihmiset, jotka ovat Inglehartin teorian mukaan sosiaalistuneet jälkimaterialistisiin arvoihin muuten materiaalisen niukkuudettomuus-

den piirissä. Heidän tulisi teorian mukaan haikailla joka tapauksessa työsuhteessa useammin hyvien itsensä toteuttamisen edellytysten kuin hyvän palkan perään. Toisessa ääripäässä voidaan nähdä ne ihmiset, joiden formatiivisia vuosia ovat aikanaan määrittäneet materiaallinen niukkuus, joiden tulisi olla ensisijaisesti kiinnostuneita työn materialistisista ulottuvuuksista. Mielenkiintoisena erityisryhmänä toimii niin sanottu uusi prekariaattisukupolvi, joka on kasvanut (ainakin länsimaissa) vauraassa ympäristössä, mutta joka on itse joutunut kokemaan työelämän koventuneen maailman. Erityisen mielenkiintoista tulee olemaan tämän työelämän epävarmuuksien keskellä toimivan nuoren sukupolven (Inglehartin tutkimuksen soveltaminen tarkoittaa käytännössä sukupolven tutkimista ikäkohorttina) tutkiminen suhteessa riskiorientoitumiseen ja jälkimaterialismiin.

Hypoteesi 4: Työelämään liittyvän epävarmuuden kokeminen formatiivisina vuosina kasvattaa materialistista arvo-orientoitumista.

Kolikolla on epävarmuuden suhteen myös kääntöpuolensa, sillä kiinalaista sananpartta mukaillen voidaan sanoa, että kriisi edustaa useimmille ihmisille aina myös mahdollisuutta. Kaikille ihmisille riskit ja epävarmuus eivät edusta negatiivista elämän edellytysten ja mielenrauhan rajoittajaa. Joillekin riskinotto itsessään tuo elämään sisältöä. (Weber 1998, 55.) Tämä tullaan ottamaan analyysissä myös huomioon erityisellä positiivista riskiorientoitumista kuvaavalla muuttujalla, jonka avulla testataan seuraavaa hypoteesia:

Hypoteesi 5: Riskeihin suhtautuminen uhkakuvan lisäksi mahdollisuutena lisää taipumusta jälkimaterialismiin.

5. Tutkimusaineisto ja Inglehartin indikaattorit

5.1. World Value Survey tutkimusaineistona

World Value Survey (WVS) syntyi alkujaan eurooppalaisen European Values Survey -tutkimusryhmän johdossaan Jan Kerkhofs ja Ruud de Moor työn pohjalta vuonna 1981. EVS teetti survey-tutkimuksia kymmenessä Länsi-Euroopan maassa ja maa-kohtaisesti vertailukelpoisen tiedon käyttömahdollisuudet innostivat tutkijoita teettämään tutkimuksen lisäksi 14 muussa maassa. Tutkimusten pohjalta tehtyjen havaintojen pohjalta useat tutkijat joukossaan Ronald Inglehart päättelivät, että löydökset viittaisivat ennakoitavissa olevien käynnissä olevien poikkikansallisten kulttuurisen ja poliittisen muutoksen prosessien olemassaoloon. Näiden prosessien tutkimista ja tarkkailua varten käynnistettiin uusi Länsi-Euroopan ulkopuolisia maita kartoittavien survey-tutkimusten sarja, jonka oli tarkoitus lopulta kattaa koko maailma mahdollisuuksien mukaan. Ronald Inglehart itse johti näiden haastattelututkimusten koordinointia.

Projektin takana on joukko kansainvälisesti verkostoituneita yhteiskuntatieteilijöitä ja jokainen paikallinen survey toteutetaan paikallisilla varoilla ja resursseilla. Verkoston tutkijat osallistuvat vuosittain konferensseihin, joissa nämä pääsevät keskustelemaan tuloksistaan muiden WVS-verkoston tutkijoiden kanssa sekä vertailemaan niitä keskenään.

Tämän tutkimuksen ensisijaisena aineistona käytetään WVS:n viidettä vuosina 2005-2007 kerättyä kokonaisaineistoa, joka käsittää 63 maata¹. Aineisto painotetaan maa-kohtaisilla asukaslukuun perustuvilla painokertoimilla, jotta aineisto olisi edustava ja tulokset siten yleistettävissä maailmanlaajuisesti (tutkimusaineistoon valikoituneiden maiden puitteissa) silloin, kun se on analyysin kannalta relevanttia. Käytännössä pai-

---

¹ Kokonaisaineisto käsittää seuraavat maat ja erillisalueet: Andorra, Argentiina, Armenia, Australia, Brasilia, Bulgaria, Burkina Faso, Kanada, Chile, Kiina, Kolumbia, Egypti, Ethiopia, Suomi, Ranska, Georgia, Saksa, Ghana, Iso-Britannia, Guatemala, Hong Kong, Intia, Indonesia, Iran, Irak, Israel, Italia, Japani, Jordania, Malesia, Mali, Meksiko, Moldova, Marokko, Alankomaat, Uusi Seelanti, Nigeria, Norja, Peru, Puola, Puerto Rico, Romania, Venäjä, Ruanda, Serbia, Slovakia, Slovenia, Etelä-Afrikka, Etelä-Korea, Espanja, Ruotsi, Sveitsi, Taiwan, Tansania, Thaimaa, Trinidad & Tobago, Turkki, Ukraina, Yhdysvallat, Uruguay, Vietnam sekä Sambia.

notettua kokonaisaineistoa tullaan käyttämään ainoastaan maailmanlaajuisten modernisaatioprosessien seurauksena syntyvien arvoulottuvuuksien kartoittamiseen, kun taas itse hypoteesien testaaminen suoritetaan maakohtaisilla analyyseillä.

Aineiston käyttöön liittyy toisaalta myös ongelmia, joista tärkeimmät liittyvät teorian kannalta olennaisten muuttujien saatavuuteen. Kaikkia maakohtaisia surveyitä ei ole toteutettu täsmälleen samoilla kysymyksillä ja siksi esimerkiksi analyysin kannalta ensiarvoisen tärkeää Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksiä ei ole saatavilla kaikkien maiden kohdalla. Sama pätee osaltaan myös tradiosidonnaisuutta, autonomian kokemista, riskiorientoitumista, työelämää sekä ympäristöarvoja koskeviin kysymyksiin.

5.2 Muut aineistot

Toinen tämän tutkimuksen kannalta tärkeä aineisto on vuoden 2008 European Values Study. EVS edustaa suurta poikkikansallista ison mittakaavan survey-tutkimusta, joka keskittyy ihmisten perusarvomaailmaan. Ensimmäinen survey kerättiin vuonna 1981 ja on järjestetty siitä lähtien yhdeksän vuoden välein aina vain suuremmalla maajoukolla. Viimeisin survey kattaa Euroopan maiden lisäksi Turkin ja Kaukasuksen itsenäiset entiset neuvostotasavallat.

Aineisto eroaa WVS:stä siten, että siinä on mukana suuri joukko kysymyksiä, jotka soveltuvat Beckin riskiyhteiskuntatematiikkaan liittyvien hypoteesien testaamiseen WVS:tä paremmin. Toisaalta aineiston rajoittavana tekijänä on sen edustaman maajoukon kattavuus; tutkimushan edustaa vain Euroopan ja muutaman entisen neuvostotasavallan maita, joten analyysissä on suuri eurosentrisyyden vaara. Toinen rajoittava tekijä aineistossa liittyy Inglehartin mittareihin. EVS-aineistossa on käytettävissä vain Inglehartin indikaattoreista

suppeampi neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksi, joten käytettävät analyysimenetelmät valitaan käytettävissä olevien muuttujien mukaisesti. Analyysit tehdään maakohtaisesti pienemmällä joukolla EVS-aineiston maita, jotka edustavat Inglehartin alkuperäisen tutkimuksen kuudesta Länsi-Euroopan maasta viittä. Aineisto rajataan näihin maihin siksi, että hypoteesien testaaminen on mielekkäintä tehdä rikkaissa teol-

lisuusmaissa, joista on olemassa jo valmiiksi pitkiä aikasarja-aineistoja tutkimustulosten vertailtavuuden takia.

Vaikka WVS- ja EVS-aineistoissa on käytettävissä jo varsin kattava joukko refleksiivisen modernisaatioteorian implikoimia riskejä kuvaavia muuttujia, on näissä kummassakin vielä yksi tärkeä puute hypoteesien testaamisen kannalta: näistä kummassakaan ei ole käsitelty työelämän epävarmuustekijöitä hypoteesien testaamisen edellytysten kannalta riittävän kattavasti. On kaiken kaikkiaan haastavaa löytää aineistoa, joka täyttäisi kaikki nämä ehdot ja sisältäisi vielä tutkimuksen kannalta ensiarvoisen tärkeät Inglehartin jälkimaterialismi-indikaattorit. Saksassa vuosina 1994-2002 järjestetyt *Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany* –surveyt kuitenkin täyttävät nämä kaksi viimeistä vaatimusta työelämän epävarmuutta kuvaavien muuttujien saatavuuden osalta.

Näiden yksittäisten survey-tutkimusten ongelmana on kuitenkin vielä se, että työelämän epävarmuuksien kokemisen tulisi Inglehartin sosialisatiohypoteesin mukaisesti vaikuttaa juuri formatiivisten elinvuosien aikaiseen arvososialisaatioon. Missään aineistossa ei kuitenkaan kysytä vastaajilta suoraan, millaiseksi nämä kokivat työelämän nuorina aikuisina ollessaan. Tämä tieto on saatavissa suoraan vain niiden kohdalla, jotka ovat tutkimuksen tekohetkenä oikean ikäisiä. Paras mahdollinen kompromissi on siten yhdistää vuosina 1994-2002 kerätyt kolme aineistoa ja tutkia niistä vain nuorten aikuisten kokeman työelämän epävarmuuden suhdetta jälkimaterialistiseen arvososialisaatioon, koska parempiakaan mahdollisuuksia ei aineistojen mukanaan tuomien rajoitteiden takia valitettavasti ole.

5.3 Inglehartin jälkimaterialismi-indeksi

Tutkimusasetelma on lähtökohtaisesti muotoiltu siten, että empiirinen analyysi toteutetaan käyttäen Inglehartin omaa operationalisointia. Tutkittaessa refleksiiviseen moderniin liittyvien yhteiskunnallisten prosessien vaikutuksia ja rinnakkaisia selityssuhteita Inglehartin teoriaan pitäytyminen tässä operationalisoinnissa ei ole ongelmatonta. Alkuperäistä neljän kohdan kysymyspatteria, jonka perusteella Inglehart pyrki osoittamaan käynnissä olevan sukupolvien välisen hiljaisen arvovallankumouksen olevan käynnissä, ei ole suunniteltu sellaisenaan käytettäväksi regressiomallintamiseen. Ing-

lehartin argumentoinnissa keskeistä on ollut perustella indeksinsä validiteettia osoittamalla, että mittari soveltuu hyvin ihmisten (teorian kannalta mielekkäisiin) yhteiskunnallisiin kysymyksiin suhtautumisen ennustamiseen (Inglehart & Abramson 1999, 669-671).

Davis ja Davenport (1999) kyseenalaistavat Inglehartin indeksistä seuraavan luokittelun logiikan tarkastelemalla tätä täysin satunnaisuuteen perustuvan vastausjakauman määrittämisen nollahypoteesin suhteen. He toteavat, että kun vastaaja valitsee ensimmäiseksi vastausvaihtoehdoksi joko materialistisen tai jälkimaterialistisen vastausvaihtoehdon, niin tällä on joka tapauksessa 1/3 todennäköisyys valita tätä vastausparin mukainen vaihtoehto täysin sattumanvaraisesti. Mielivaltaisella vastaamisella kahdestatoista vastausvaihtoehdosta kaksi luokiteltaisiin materialisteiksi, kaksi jälkimaterialisteiksi sekä kuusi näiden välimuodoksi. (Ibid., 651.) Tarkastellessaan vastausjakaumia vuosien 1972-94 General Social Surveyn ja World Value Surveyn Amerikka -komponentin suhteen Davis ja Davenport olivat sitä mieltä, että vastausjakauma ei näyttäisi merkittävästi poikkeavan satunnaisuuteen perustuvasta jakaumasta, eikä siten myöskään kysymyspatteristosta muodostetulla indeksillä näyttäisi olevan mainittavaa selitysvoimaa sen suhteen, miten vastaajat suhtautuivat joukkoon Davisin ja Davenportin esittämiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin (ibid., 655-661).

Davis, Dowley ja Silver ovat tutkineet jälkimaterialismi-indeksin osapatterien keskinäistä korrelaatiota vuosien 1990-93 yhdistetyllä World Social Survey -aineistolla päätyen Kendalin tau-b -kertoimissa huomattavan heikkoihin arvoihin. Tutkimuksessa alkuperäinen neljän kohdan kysymyspatterin tau-b kerroin oli toisen patterin kanssa 0,177 ja kolmannen kanssa 0,252, minkä johdosta he asettavat mittarin sisäisen validiteetin vahvasti kyseenalaiseksi (Davis et al. 1999, 942). Toisessa tarkastelussa vastaajat luokiteltiin jokaisen kysymyspatterin perusteella materialisteiksi, jälkimaterialisteiksi tai näiden välimuodoksi vastaustensa perusteella, minkä jälkeen tutkittiin, kuinka suuri osa vastaajista todellisuudessa päätyi mittarin perusteella samaan kategoriaan kaikissa erillisissä osioissa. He havaitsivat, että vain seitsemässä yhteiskunnassa johdonmukaisten materialistien ja jälkimaterialistien joukko oli suurempi kuin 5 % vastaajista (ibid., 947-949).

Taulukko 5.1. Jälkimaterialismi -indeksien vertailu Davisin ja Davenportin mukaan tekijän mukailemana ja suomentamana.

Materialistien ja jälkimaterialistien jakauma

	Mittari 1	Mittari 2	Mittari 3
Materialistit	16,30 %	27,70 %	48,2%
Välimuoto	59,9	63,3	42,5
Jälkimaterialistit	23,8	9	9,3
Yhteensä %	100	100	100
Yhteensä n	1773	1749	1777

Mittarien keskinäinen korrelaatio (N=1687)

	Mittari 1	Mittari 2
Mittari 1	-	-
Mittari 2	0,21	-
Mittari 3	0,27	0,26

Lähde: Davis & Davenport (1999, 665)

Inglehart ja Abramson myöntävät 12-kohdan mittarin kolmen osapatterin ilmentäneen eri vastausjakaumia siitä lähtien, kun mittari vuoden 1973 surveyssä otettiin käyttöön. Davisin ja Davenportin (1999, 655) taulukossa 5.1. esitetyt tulokset osoittavat tämän selvästi. Kuitenkin faktorianalyysillä on kyetty osoittamaan 12-kohdan kysymyspatterin osien keskinäinen yhteys. Vuoden 1995 World Value Surveyllä tehdyissä maakoh- taisissa faktorianalyyseissä kaikki kuusi materialistista väittämää latautuivat samaan pääkomponentin ääripäähän samalla kun viisi jälkimaterialismia kuvaavaa kohtaa latautuivat kaikki sen toiseen ääripäähän (Abramson & Inglehart 1995, 102-111). He hylkäävät myös Davisin ja Davenportin väitteet vastausjakauman satunnaisuudesta toteamalla ensinnäkin, että näiden nollahypoteesi on ensinnäkin lähtökohtaisesti vää- rin muotoiltu, sillä olisi lähtökohtaisesti väärin olettaa vastausten jakautuvan tasaisesti kumpaankin ääripäähän. Toisekseen tutkiessaan ensimmäisen vastausvalinnan yhteyt- tä toiseen samalla aineistolla, kuin mitä Davis ja Davenport käyttivät, Abramson ja Inglehart huomaavat vastausten selkeästi olevan toisistaan riippuvaisia kuten taulu- kossa 5.2. on nähtävissä.

Taulukko 5.2. Ristiintaulukointi alkuperäisen nelikohtaisen sekä kolmannen nelikohtaisen kysymyspatterin välillä.

Ensimmäinen valinta alkuperäisessä kysymyspatterissa						
Ensimmäinen valinta toisessa kysymyspatterissa	Vakaa talous	Inhimillisempi yhteiskunta	Ideat tärkeämpiä	Rikollisuutta vastaan taisteleva	Yht. %	Yht. n
Järjestyksen ylläpito	58 %	10 %	6 %	26 %	100 %	889
Ihmisille enemmän sanavaltaa	43 %	21 %	13 %	23 %	100 %	942
Nousevia hintoja vastaan taisteleva	50 %	7 %	7 %	35 %	99 %	467
Sananvapauden puolustaminen	38 %	22 %	13 %	28 %	100 %	630

Lähde: Inglehart (1999, 668)

Kuitenkaan tarkoitukseni ei ole ottaa kantaa keskusteluun siitä, ovatko Inglehartin teorian tai mittarien lähtökohdat ylipäänsä mielekkäitä eri yhteiskuntatieteellisten koulukuntien metodologisista lähtökohdista katsottuna tai voiko jälkimaterialistista arvovallankumousta ylipäänsä tarkastella survey-tutkimuksella. Tällainen Inglehartin elämäntyön kriittinen kokonaisvaltainen arviointi jää siis tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tämän tutkimuksen kannalta kenties tärkein yksittäinen Inglehartin teorian operationalisointi on survey-tutkimuksessa käytettävät neljän (JMI4) sekä kahdentoista kohdan jälkimaterialismi-materialismi-indeksit (JMI12), joita tullaan käyttämään tutkimuksen empiirisessä osiossa tilastollisissa analyyseissä. Jälkimaterialismia mittaavien muuttujien teknisen koostamisen yksityiskohdat aineistoittain on esitetty myös tutkimuksen liitteenä (LIITE1). Mittareihin liittyvät ongelmat on syytä pitää mielessä tulosten tulkintavaiheessa. Davisin ja Davenportin havainnot antaisivat olettaa, että 12-kohdan kysymyspatteristosta johdetun summamuuttujan käyttäminen esimerkiksi regressiomallissa tuskin tuottaa kovinkaan suuria selitysasteita omaavia malleja.

Järjestysasteikollisten muuttujien käyttäminen regressioanalyysissä ei ole yleisesti ottaen kovin suositeltavaa niihin sisältyvän suuren mittausvirheen vuoksi ja siksi monet tilastotieteilijät suosittelvatkin näiden muuttujien pohjalta faktorianalyysillä las-

kettujen faktoripistemuuttujien käyttämistä (Tarkkonen & Vehkalahti 2004, 2-9). Valitettavasti Inglehartin mittarit soveltuvat faktorianalyysin käyttöön huonosti, vaikka hän onkin itse joissain yhteyksissä käyttänyt sitä omien tutkimustulostensa verifiointiksi (Inglehart 1977, 43-46; Abramson & Inglehart 1995, 102). Nämä tutkimukset on kuitenkin valitettavasti tehty aineistolla, jossa kyselylomakkeen rakenne eroaa olennaisesti WVS:stä mahdollistaen faktorianalyysin käytön sovelletusti. Faktorianalyysin käyttöön WVS-aineistolla liittyy se ongelma, että yksittäiset järjestykselliset vastausmuuttujat summautuvat lopulta vakioksi eivätkä ole siten toisistaan riippumattomia (Jackson & Alwin, 1980, 219-225). Tämä tarkoittaa sitä, että jos kaksi kysymyskohtaa asetetaan järjestykseen, on näiden välillä silloin täydellinen negatiivinen korrelaatio. Toisaalta muuttujien lukumäärää lisäämällä tämän implisiittisen negatiivisen korrelaation merkitys vähenee, vaikka menetelmä preferenssin mukaan järjestettyjen vastausten käyttämisestä sotiikin faktorianalyysin periaatteita vastaan. (Sacchi 1998, 154).

Jälkimaterialismi-indeksiä tullaankin täten käyttämään tässä tutkimuksessa siten, että aineiston vastaajia tarkastellaan modernisaatioteorioiden piiristä johdettujen hypoteesien kannalta relevanttien luokittelujen pohjalta jälkimaterialismi-indeksin suhteen varianssianalyysillä. Tarkoituksena on pyrkiä osoittamaan, että materialistit todellakin eroavat jälkimaterialisteista suhtautumisessaan traditioiden purkautumiseen, kasvaan epävarmuuteen ja tieteen kykyyn ratkaista globaaleja ympäristö-ongelmia.

5.4 Onko sukupolvi-ilmiötä havaittavissa?

Inglehartin teoria siis olettaa sukupolvien välisen hiljaisen arvovallankumouksen olevan käynnissä ainakin niissä yhteiskunnissa, joissa etenevä modernisaatio on tuonut mukanaan nuoremmille sukupolville suhteellista vaurautta, hyvinvointia ja turvallisuutta siten, että väestö on nuoren aikuisuutensa aikana sosiaalistunut sellaisessa ympäristössä, jossa elämän materialistiset perusedellytykset ovat olleet paremmin turvattuina kuin vanhemman sukupolven. Tätä hypoteesia on suhteellisen helppo testata yksinkertaisella maakohtaisella varianssianalyysillä, jolla tutkitaan sitä, eroavatko eri ikäkohortit toisistaan merkittävästi jälkimaterialististen arvojen omaksumisen suhteen. Tämän tilastollisen testin nollahypoteesi olettaa, että ikäkohorteittain laskettu Inglehartin jälkimaterialismi-indeksin keskiarvo vaihtelee vain F-testin virhemarginaalin sisällä. Yksisuuntaisen varianssianalyysin maakohtaiset tulokset on esitetty yhdessä

Inglehartin jaottelun suorien jakaumien ja ikäkohorttikohtaisten keskiarvojen kanssa (Liite 1). Taulukossa 5.3. on esitetty kooste varianssianalyysin tuloksesta, jossa on eroteltu aineiston maat sen mukaan, onko suoraviivaista sukupolviefektiä havaittavissa siirryttäessä vanhemmista nuorempiin ikäkohortteihin.

Tarkasteltaessa maakohtaisten Inglehartin jälkimaterialismi-indeksien keskiarvojen eroavaisuuksien tilastollista merkitsevyyttä ikäkohorteittain huomataan, että erityisesti rikkaat teollisuusmaat jakautuvat hypoteesin suhteen selkeästi kahteen leiriin. Näyttäisi siltä, että koko rikkaista teollisuusmaista koostuva englanninkielinen maailma rajautuu jälkimaterialistisen sukupolviefektin ulkopuolelle samalla, kun koko Länsi- ja Itä-Euroopan väestö puolestaan näyttäisi käyttäytyvän juuri siten kuin voisi teorian mukaan odottaa Sveitsin ollessa tähän ainoa poikkeus.

Taulukko 5.3. Kooste 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksien maakohtaisen varianssianalyysin tuloksista ikäkohorttien suhteen.

<i>Sukupolviefekti havaittavissa</i>			
Oletusten mukaisesti		Oletusten vastaisesti	Ei havaittavissa (keskiarvot eivät poikkea toisistaan tilastollisesti merkitsevästi)
Argentiina	Guatemala	Sveitsi	Brasilia
Bulgaria	Indonesia	Uruguay	Etiopia
Chile	Iran	Sambia**	Ghana
Kiina	Italia	Kanada	Intia
Taiwan	Japani		Irak
Kolumbia	Etelä-Korea*		Iso-Britannia
Etiopia	Malesia		Jordania
Suomi	Meksiko		Mali
Ranska	Moldova		Uusi-Seelanti
Georgia	Marokko		Ruanda
Saksa	Alankomaat		Vietnam
Puola	Norja		Etelä-Afrikka
Romania	Peru		Thaimaa
Venäjä	Ruotsi		Trinidad & Tobago
Slovenia	Turkki		Egypti
Espanja	Ukraina		Yhdysvallat
Burkina Faso**	Andorra		Australia
	Serbia		

*Etelä-Korean vastaajista toiseksi vanhin ikäkohortti materialistisin ja vanhin samaa luokkaa keski-ikäisten kanssa
 **Burkina Fason sekä Sambian vastaajista vanhin ikäkohortti selvästi muita jälkimaterialistisempi

Aineisto: WVS 2005

Entisten sosialististen maiden kohdalla tulkinta näyttää varsin yksiselitteiseltä, sillä ero kylmän sodan aikana kasvaneiden sukupolvien sosiaalistuminen eroaa varsin radikaalisti Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen kasvaneiden kokemuksista. Entisen Neuvostoliiton maiden kohdalla Abramson ja Inglehart kuitenkin muistuttavat, että jälkimaterialismissa on sosialisatiohypoteesin kannalta kyse formatiivisten vuosien kokemuksista (Abramson & Inglehart 1994, 810). Siten onkin merkillepantavaa, että esimerkiksi Venäjällä, Romaniassa, Ukrainassa ja Puolassa 45-55 -vuotiaiden kohdalla on jälkimaterialistien määrässä piikki, jonka voi selittää juuri sillä, että nämä ovat sosiaalistuneet aikana sosialististen järjestelmien romahdusta suhteellisessa hyvinvoinnissa verrattuna seuraaviin ikäkohortteihin.

Toinen sukupolviefektiä tässä lähestymistavassa vääristävä tekijä on äärimmäisen köyhissä maissa yksinkertaisesti se, että erityisesti kehitysmaissa vanhempi survey-tutkimuksiin osallistunut väestönosa edustaa usein jo muutenkin paremmin toimeentulevaa väestönosaa, sillä ihmisten odotettavissa oleva elinaika on näissä maissa äärimmäisen riippuvaista yksilön toimeentulosta. Otokseen päätyneet vanhemman polven ihmiset edustavatkin siten systemaattisesti paremmin toimeentulevaa yhteiskuntaluokkaa näissä maissa.

Liian pitkälle meneviin johtopäätöksiin ei tässä vaiheessa pidä kuitenkaan mennä, sillä tehty varianssianalyysi ei kerro juuri lainkaan mitään siitä, miten eri väestönosien keskinäinen eriarvoisuus elämän materialististen perusedellytysten, ympäristöriskien tai muiden epävarmuuksien suhteen ilmenee. Analyysin tulokset kertovatkin siten ehkä enemmän siitä, että sukupolvikohtaiset formatiivisten vuosien kokemukset materialististen ja turvallisuuden tarpeiden tyydyttyneisyyden suhteen ovat puhdasta sosiaalista taustaa vasten tarkasteltuna vähämerkityksellisempiä. Toteutetun varianssianalyysin tulokset mahdollistavat kuitenkin tarpeen vaatiessa aineiston mielekkään rajaamisen, sillä maat ryhmittäytyvät Inglehartin hypoteesin suhteen odotettavissa olevalla tavalla.

5.5 Shalom H. Schwartzin Portrait Values Questionnaire

Tutkimuksen analyysivaiheessa tullaan käyttämään useassa yhteydessä kysymyksiä Shalom H. Schwartzin (2003) kehittämästä *Portrait Values Questionnaire* – kysymyspatterista, joka on vakiinnuttanut asemansa esimerkiksi muun muassa World Values – sekä European Social Survey –tutkimuksissa. *Portrait Values Questionnaire* on paranneltu versio Schwartzin aikaisemmasta niin sanotusta Schwartz Value Surveystä. Uudessa kysymyspatterissa pyrittiin siihen, että tutkijoilla olisi vastaajien suhteen käytettävissään konkreettisempi ja selkeämpi kysymyspatteri, joka soveltuisi myös käytettäväksi huonommin koulutetuissa väestönosissa. PVQ sisältää kuvauksia erilaisista ihmisistä, joiden (elämän)arvot, toiveet ja tavoitteet eroavat toisistaan, ja vastaajaa pyydetään tämän jälkeen ottamaan kantaa siihen, kuinka paljon tämä kokee itse muistuttavansa esimerkkihenkilöä. Näin pyritään saamaan käsitys vastaajan arvoista epäsuorasti siten, ettei vastaajalle olisi liian ilmeistä se, että kyse on arvotutkimuksesta. (Schwartz 2003, 273.)

Tutkimuksen operationalisoinnissa tullaan soveltamaan kolmea patteriston kysymystä. Kaikissa kolmessa tapauksessa kysymyksiä käytetään joko sellaisenaan tai osana laajempaa muuttujajoukkoa regressiomallinnuksissa, joissa selitettävänä muuttujana on joko Inglehartin 12-kohdan tai 4-kohdan jälkimaterialismi-indeksi. Näistä Schwartzin patterin kysymyksistä ensimmäinen pyrkii mittaamaan traditioiden kunnioittamista, ja siihen liittyvä kuvaus kuuluu seuraavasti: ” Tälle henkilölle ovat tärkeitä perinteet – oman uskonnon tai perheen perinnöksi jättämien tapojen noudattaminen”. Kysymystä sovelletaan osana pääkomponenttianalyysiä yhdessä muiden traditiosidonnaisuutta mittaavien kysymysten kanssa erityisen traditiosidonnaisuutta mittaavan faktorimuuttujan koostamisessa siten, että se oletusteni mukaan vahvistaisi koostettavan muuttujan reliabiliteettia. Riskiyhteiskunnan määrittämisen epävarmuuden kokemisessa tullaan puolestaan soveltamaan kahta kysymyspatterin kysymystä siten, että toisella näistä pyritään tavoittamaan riskien ja turvattomuuden negatiivista kokemista, ja toisella puolestaan riskien positiivista haltuunottoa. Negatiivista kokemista mitataan kohdalla ” Tälle henkilölle on tärkeää elää turvallisessa ympäristössä – välttää kaikkea, joka voi olla vaarallista.” ja positiivista puolestaan kohdalla ” Tälle henkilölle on tärkeää seikkailua ja ottaa riskejä – elää jännittävää elämää”. Tutkimuksessa käytettävissä aineistoissa kysymyksiä on käytetty ainoastaan WVS:ssä.

6 Giddens, traditioiden purkautuminen ja jälkimaterialismi

6.1 Operationalisointi ja analyysin eteneminen

Tässä luvussa edetään tutkimusten varsinaisten hypoteesien testaamiseen. Ensimmäisenä on vuorossa Giddensin modernisaatioteoriasta johdettu hypoteesi traditioiden purkautumisen vaikutuksista jälkimaterialististen arvojen esiintymiseen. Ennen varsinaista analyysiä tässä luvussa johdetaan pääkomponenttianalyysiä hyväksi käyttäen Giddensin teoriaan perustuvat selittävät muuttujat, joilla pyritään mittaamaan tutkimusaineiston vastaajien traditiosidonnaisuutta sekä autonomian kokemista. Erityisesti traditiosidonnaisuutta mittaavan muuttujan koostamisessa seurataan Inglehartin karakterisointia, jonka mukaan traditiosidonnaisia yhteiskuntia yhdistää homoseksuaaleja kohtaan kohdistettu suvaitsemattomuus, perhe-elämää säätelevien instituutioiden autoritäärinen korostaminen sekä voimakas suhtautuminen uskontoon (Inglehart & Baker 2000, 22-24). Muodostettavien muuttujien validiteettia pyrin arvioimaan tutkimalla traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen yhteisvaikutuksen suhdetta tutkimusaineiston vastaajien muita ihmisiä kohtaan tunnetun luottamuksen suhteen. Luottamuksen osoittaminen samassa yhteiskunnassa eläviin fyysisesti poissaoleviin toisiin on tärkeä osa jälkitraditionaalisen yhteiskunnan perustaa ja sopii siksi hypoteesien testaamista varten rakennettavien muuttujien validiteetin arvioimiseen, vaikka se ei toisaalta kykenekään tavoittamaan luottamuksen symbolista ulottuvuutta sekä suhdetta asiantuntijajärjestelmiin (Heiskala 1996, 114).

Traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen yhteisvaikutukseen perustuvaa hypoteesia testataan ensin kovarianssianalyysillä, jossa tarkastellaan Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksin keskiarvon vaihtelua tilastollista merkitsevyyttä traditiosidonnaisuuteen ja autonomian kokemiseen perustuvan luokittelun pohjalta siten, että mahdollisen yhteisvaikutuksen tilastollinen merkitsevyys sekä vaikutuksen suunta on mahdollista todentaa. Koska varianssianalyysin heikkoutena on helposta tulkittavuudesta huolimatta tarve selitettävien muuttujien muokkaaminen jatkuvista faktoripistemuuttujista luokiteltuihin muuttujiin, teen analyysin toisessa osassa vielä triangulaatiotarkasteluna erillisen regressiotarkastelun, jossa Giddensin teoriaan poh-

jautuvat selittävät muuttujat ovat jatkuvia, ja jossa selitettävänä muuttujana on sama 12-kohdan indeksi.

6.2 Traditiosidonnaisuuden ja autonomian mittaaminen aineistossa

Traditiosidonnaisuuden mittaamiseksi esiteltiin luvussa 2 Inglehartin omiin tutkimuksiin perustuva traditionaaliset vs. sekulaariset arvot toisistaan erottava faktorimuuttuja, joka on laskettu valmiiksi WVS-aineistoon. Faktorianalyysissä ovat olleet mukana kaikki aineiston maat, koska Inglehart on pyrkinyt osoittamaan traditiosidonnaisuuden olevan maailmanlaajuinen ja poikkikansallinen arvoulottuvuus (Inglehart 1997, 81-84). Sen soveltaminen sellaisenaan maakohtaiseen viisi kehittynyttä länsimaata käsittelevään analyysiin herättää toki kysymyksen siitä, voiko kokonaisaineiston pohjalta rakennettua faktorimuuttujaa käyttää maakohtaisessa analyysissä. Inglehart ja Baker ovat kuitenkin osoittaneet, että traditiosidonnaisuuteen pohjautuvat arvot eroavat maakohtaisesti systemaattisesti rikkaiden ja kehittyvien yhteiskuntien välillä, ja että sama faktorimuuttuja selittää näitä arvoja hämmästyttävän hyvin kaikissa näissä yhteiskunnissa (Inglehart & Baker 2000, 23-25). Faktorimuuttujan maakohtaiset yksilötason arvot eivät kuitenkaan polarisoidu jatkumon kumpaankaan päähän niin merkittävästi, ettei kehittyneiden länsimaiden vastaajista löytyisi myös äärimmäisen traditiosidonnaisia vastaajia, joita pitkälle edenneestä modernisaatiosta huolimatta pitääkin löytyä.

Tutkimusaineistossa käytetään usein asenteiden ja arvojen mittaamiseen viisiportaista niin kutsuttua Likert-asteikkoa, mutta myös neli-, kuusi- ja kymmenportaisia asteikoita käytetään laajalti. Kyseisten asteikkojen mukaan määritellyt muuttujat soveltuvat sellaisenaan lineaariseen regressioanalyysiin huonosti, koska asteikon diskreetille välimatkalle on vaikeaa antaa mielekästä sisällöllistä tulkintaa. Ilmiötä kuvataankin tilastotieteen piirissä tällaisille asteikolle tyypilliseksi mittausvirheeksi. Regressiomallin käytön kannalta on lähtökohtaisesti parempi pyrkiä käyttämään jatkuvia muuttujia, joten teorian kannalta keskeisiä ilmiöitä pyritään kuvaamaan aineistossa muodostamalla joukko erityisiä faktoripistemuuttujia eli niin sanottuja faktoreita. Faktoreita voidaan luonnehtia yleismuuttujiksi, joilla on perusmuuttujiin nähden korkeammalla käsitteellisellä tasolla oleva, joskin samaa ilmiötä koskeva, sisältö. Faktoreiden etuja ovat ensinnäkin niiden jatkuvuus (muuttujina) sekä toisaalta se, että se sietää hyvin

Likert-asteikollisille muuttujille tyypillistä mittausvirhettä (Tarkkonen & Vehkalahti 2005, 177). Lisäksi menetelmän avulla saadaan yhteen muuttujaan tiivistettyä usean osamuuttujan sisältämä tieto., jolloin vältetään erillisten muuttujien käytön vaarana olevalta multikollineaarisuudelta.

Inglehartin faktorimuuttujan suurin ongelma tämän tutkimuksen suhteen on kuitenkin se, että laskettaessa faktorimuuttujaa suuresta joukosta kysymyksiä käy niin, että jokaisen yksittäisen kysymyksen puuttuva arvo jättää vastaajan pois faktorimuuttujasta. Käytettäessä suurta joukkoa kysymyksiä tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että puuttuvien arvojen määrä kasvaa eksponentiaalisesti analyysissä käytettyjen kysymysten määrän kasvaessa, ja siksi Inglehartin muuttujalla onkin joidenkin maiden kohdalla hyvin suuri puuttuvien arvojen osuus. Traditiosidonnaisuuden onnistunut mittaaminen on kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta niin tärkeää, ettei suhteettoman suureen puuttuvien arvojen määrään ole käytännössä varaa.

Tästä syystä rakennan analyysiä varten Inglehartin faktorimuuttujaa jäljittelevän uuden muuttujan, joka perustuu pienempään joukkoon kysymyksiä, jotka koskettavat traditiosidonnaisuuteen liittyvää arvoulottuvuutta. Mukaan otetaan myös Inglehartista poiketen Shalom H. Schwartzin arvoteoriaan pohjautuvan kysymyspatteriston muuttuja, joka mittaa vastaajan kokemaa traditioiden kunnioittamisen tärkeyttä. Schwartz ja Boehnke ovat tutkimuksissaan paikantaneet Inglehartin tutkimusten kannalta samankaltaisia arvoulottuvuuksia, jotka käsittävät muun muassa juuri traditioihin perustuvan auktoriteetikunnioituksen (Schwartz & Boehnke 2004, 235-240). Näillä kysymyksillä tehty faktorianalyysi tuottaa käytännössä Inglehartin tutkimusten suhteen saman arvoulottuvuuden, vaikkakin toki hieman erilaisella painotuksella.

Taulukossa 6.1. on esitetty traditiosidonnaisuutta mittaavien kysymysten suhteen tehty faktorianalyysi. Analyysi tuotti vain yhden faktorin, joka selittää muuttujien vaihtelusta yli 45 %. Faktorimuuttujaa tulkitaan siten, että suuremmilla arvoilla traditiosidonnaisuus vähenee, kun taas pienillä muuttujan arvoilla vastaaja kokee suurta traditiosidonnaisuutta. Faktorianalyysin tulos vastaa siten hyvin hypoteesin testaamisen edellytyksiä.

Taulukko 6.1. Traditiosidonnaisuutta mittaavan faktorimuuttujan koostaminen. Faktorianalyysin tulos.

	<i>Faktori 1</i>
Oikeutettua: homoseksuaalisuus? (1 ei koskaan; 10 aina)	,819
Oikeutettua: abortti?	,831
Oikeutettua: avioero?	,802
Schwartz: Kuinka paljon muistutatte henkilöä, jolle traditioiden kunnioittaminen on tärkeää? (1 Hyvin paljon kaltaiseni; 6 Ei lainkaan kaltaiseni)	,368
Ette haluaisi naapureiksi: homoseksuaalit (1 ei mainittu; 2 mainittu)	-,364
Ominaisarvo	2,271
Selitysosuus	45,40 %

Aineisto: WVS:n viidennen aallon kokonaisaineisto maiden asukasluvuun perustuvalla painokertoimella painotettuna.

Asukasluvun mukaan painotetulle aineistolle tehdyssä faktorianalyysissä on toki se ongelma, että painotuksista johtuen sen tulokset ovat sellaisenaan huonosti yleistettävissä väkimäärältään pienempiin maihin. Traditiosidonnaisuuden on toisaalta osoitettu olevan sellainen globaali arvoulottuvuus, joka ilmenee lähes kaikissa kulttuureissa pyrkimyksenä rajoittaa kaikkea sellaista toimintaa, joka saattaa häiritä perinteistä järjestystä (Baker & Inglehart 2000, 23-24; Schwartz 1999, 26-28). Faktorianalyysin tulosten yleistettävyyden voi toki varmentaa myös laskemalla maakohtaisesti saman analyysin tuottaman faktorimuuttujan korrelaatiokerroin painotetun aineiston tuottaman faktorimuuttujan suhteen. Taulukossa 6.2 on esitetty näistä viisi parhaiten sekä viisi huonoiten korreloivaa maakohtaista faktoria. Vaikka kerroin vaihteleeikin maittain jonkin verran, vaikuttaa analyysin tulos olevan käytännössä oikein hyvin yleistettävissä maailmanlaajuisesti. On oikeastaan hämmästyttävää, että vaikka maakohtaiset analyysit tuottivatkin usein useamman faktorin, oli joukossa aina yksi sellainen, joka vastasi koko aineiston kattaman analyysin tuottamaa faktoria.

Traditiosidonnaisuudesta poiketen WVS-aineisto ei tarjoa valmiina mitään yksiselitteistä autonomisuuden kokemista mittaavaa muuttujaa, vaikka Inglehartin tutkimuksissaan käsittelemä selviytymisen vs. itsensä toteuttamisen arvoulottuvuus sitä hieman

sivuaakin. Inglehartin koko WVS-aineistolle tekemän pääkomponenttianalyysin tuottama toinen faktori ei kuitenkaan sellaisenaan vastaa Giddensin teoriasta johdetun hypoteesin testaamisen edellyttämää erityisen vastaajan autonomian kokemista kuvaavaa muuttujaa. Sen ongelma on siinä, että Giddens ymmärtää autonomian käsitteen suppeaa individualismin ja itsensä toteuttamisen käsitettä laajemmassa merkityksessä, jolloin Inglehartin teoretisoima arvoulottuvuus ei sovellu traditioiden purkautumisesta seuraavan omaa elämää koskevan kasvavan reflektiivisyyden kuvaamiseen. Giddensille autonomian kokemista ei voida pelkistää Inglehartin tapaan elinolojen seurauksena tapahtuvaksi yksilökohtaisten elämänarvojen painotusten muuttumiseksi.

Taulukko 6.2. Maakohtaisella pääkomponenttianalyysillä tuotettujen traditiofaktorien (Pearson-) korrelaatioita kokonaisuaineistolla tuotettujen faktorien kanssa. Kolme parasta ja kolme huonoiten korreloivaa maata.

<i>5 parasta</i>		<i>5 huonointa</i>	
Kiina	0,999*	Ruanda	0,846*
Saksa	0,997*	Ukraina	0,851*
Intia	0,997*	Venäjä	0,862*
Meksiko	0,996*	Etelä-Korea	0,877*
Alankomaat	0,996*	Jordania	0,899*

Aineisto: WVS 2005 maakohtaisilla painokertoimilla painotettuna

* Joidenkin maiden kohdalla analyysi tuotti useamman faktorin, jolloin korrelaatio on laskettu vain koko aineiston tuottamaa faktoria vastaavan faktorin kanssa.

** Kaksisuuntainen merkitsevyysaste $p < 0,01$

Inglehart käyttää itse analyyseissaan erityistä autonomiaindeksiä² (Inglehart 1997), joka perustuu WVS:n aineistossa kysymykseen, jossa vastaajaa pyydetään ottamaan kantaa väitteeseen ”Lapsen on tärkeämpää oppia kuuliaisuutta ja uskonnollista vakaumusta kuin itsenäisyyttä ja päättäväisyyttä” (Inglehart & Baker 2000, 24). Kysymys painottuu liiaksi uskonnollisuuteen eikä siten sovellu analyysiin juuri lainkaan johtuen sen ilmeisestä päällekkäisyydestä traditiosidonnaisuuden ulottuvuuden kanssa. Tästä syystä analyysiä varten koostetaan faktorianalyysillä aineistosta täysin uusi yksilön autonomian kokemista mittaava muuttuja.

² Li ja Bond ovat ehdottaneet autonomiaindeksin laajentamista summamuuttujaksi siten, että WVS:n kysymyspatteristosta rajataan joukko tämän kohdan kautta vahvasti latautuvia kysymyksiä, minkä jälkeen näistä muodostetaan arvoja 0-8 saava summamuuttuja (Li ja Bond 2010, 39).

Vaikka Giddensia onkin kritisoitu tutkimustensa empiiristen aspektien väheksymisestä (esim. Sica 1986, 345-346), eikä häneltä siten ole suoraan löydettävissä ohjeita autonomian kokemisen mittaamiseksi, ovat muut tutkijat onneksi olleet tässä suhteessa aktiivisempia. Elämäntapaa koskevan reflektoinnin mittaamista varten on syytä miettiä ensisijaisesti sitä, missä määrin vastaaja kokee itsenäisten päätösten ja omaa elämäntapaa koskevan reflektoinnin mielekkääksi. Tutkiessaan Giddensin modernisaatioteorian implikoimia vaikutuksia ihmissuhteiden reflektointiin Gross ja Simmons (2002, 544) mittasivat autonomian kokemista pääkomponenttianalyysin tuottamalla faktorimuuttujalla, joka pohjautui kysymyksiin siitä, missä määrin ihmiset tunsivat kykenevänsä hallitsemaan omaa elämäänsä. Tämä operationalisointi soveltuu analyysin vaatimuksiin hyvin ja siksi aineistosta poimitaankin vastaavan muuttujan koostamista varten joukko itsenäisen päätöksenteon mielekkyyden kokemista kuvaavia muuttujia, joille suoritetaan pääkomponenttianalyysi, jonka tuottamaa faktorimuuttujaa käytetään varsinaisessa analyysissä selittävänä muuttujana.

Taulukko 6.3. Autonomian kokemista mittaavan faktorianalyysin tulos.

	<i>Faktori 1</i>
Pyritte olemaan mieluummin oma itsenne, kuin seuraamaan muita (1 Vahvasti samaa mieltä; 4 vahvasti eri mieltä)	,502
Päätätte itse elämänne tavoitteista (1 Vahvasti samaa mieltä; 4 vahvasti eri mieltä)	,793
Vaikutusmahdollisuudet elämän kulkuun (1 ei lainkaan; 10 erittäin suuret)	-,809
Katsotte olevanne itsenäinen yksilö (1 Täysin samaa mieltä; 4 täysin eri mieltä)	,502
Selitysosuus	39,8 %
Ominaisarvo	1,594

Aineisto: WVS:n viidennen aallon kokonaisaineisto maiden asukasluvuun perustuvalla painokertoimella painotettuna.

Taulukossa 6.3. on esitetty WVS:n aineistossa alkuperäisen maajoukon yhteenlasketulle asukasluvun mukaan painotetulle aineistolle tehdyn pääkomponenttianalyysin tulos. Pääkomponenttianalyysi tuottaa muuttujista yhden faktorin, jonka ominaisarvo on suurempi kuin yksi, ja se selittää aineiston vaihtelusta melkein 40 %. Faktorin tul-

kinnan johdonmukaistamiseksi se käännetään ympäri kertomalla sen arvot -1:llä, jotta suuret muuttujan arvot kuvaisivat myös suurta autonomian kokemista.

Hypoteesien testaamiseksi koostettujen faktorimuuttujien validiteettia voidaan testata tilastollisesti. Voimme tutkia esimerkiksi Giddensin teesiä ihmisten keskinäisen luottamuksen rakentumisesta traditioiden purkautumisen kautta ymmärretyssä yhteiskunnassa. Traditioiden purkautuessa ihmisten keskinäinen luottamus joudutaan puitteistamaan uudelleen asiantuntijajärjestelmien sekä symbolisten merkkien avulla. Luottamuksen pitäisi rakentua yksilökohtaisesti sitä paremmin, mitä vähemmän traditioiden purkautumisesta seuraa ontologiseen turvallisuudentunteeseen liittyvää ahdistusta.

Taulukko 6.4. Luottamuksen rakentuminen OECD-maissa traditioista irtautuneiden vastaajien keskuudessa.

	<i>Useimpiin ihmisiin voi luottaa</i>	<i>Täytyy olla varovainen</i>
Traditiosidonnaisimmat 60 % vastaajista	20,8 %	79,2 %
Traditioista irtautuneet pientä autonomiaa kokevat	37,0 %	63,0 %
Traditioista irtautuneet melko pientä autonomiaa kokevat	45,0 %	55,0 %
Traditioista irtautuneet melko suurta autonomiaa kokevat	45,2 %	54,8 %
Traditioista irtautuneet suurta autonomiaa kokevat	46,8 %	53,2 %
Lambda	0,073*	
Eta ²	0,198	

*p <0,01

Aineisto: WVS (2005): OECD-maat (Aineistossa Australia, Ranska, Saksa, Japani, Alankomaat, Norja, Espanja, Ruotsi, Sveitsi, Turkki, Iso-Britannia) Asukasluvun mukaan painotettu aineisto.

Validiteetin testaamiseksi tarkastellaan ristiintaulukointia, jossa OECD-maiden vastaajat on ryhmitelty muihin ihmisiin kohdistetun luottamuksen suhteen traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen avulla selitettynä. Taulukosta 6.4. on nähtävissä, kuinka traditioista irtautuneiden vastaajien kohdalla halukkuus luottaa ihmisiin kasvaa autonomian kokemisen kasvaessa. Ero traditiosidonnaisiin vastaajiin on toki huomattavasti suurempi pienintä autonomiaa kokevien luokassa, mutta ero suurinta au-

tonomiaa kokeviin on kuitenkin noin 10 %-yksikköä. Vaikka muuttajat eivät kykenekään selittämään kovin suurta osuutta jakauman vaihtelusta, voidaan tuloksiin kuitenkin olla tyytyväisiä, sillä traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen mittarit käyttäytyvät juuri niin, kuin Giddensin teoria edellyttää.

6.4 Varianssianalyysi: Jälkimaterialismi traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen suhteen

Tässä luvussa testataan Giddensin teoriasta johdettua hypoteesia 1. Tarkoituksena on selvittää, onko jälkimaterialismi todellakin yleisempää sellaisten vastaajien keskuudessa, jotka traditioista irtautuessaan kokevat oman eksistenssinsä reflektoinnin mielekkääksi ja kokevat siten suurta autonomiaa.

Moderneissa yhteiskunnissa on aina niitä, jotka sinnikkäästi pitävät kiinni traditioista, jolloin heidän kohdallaan tämä ontologinen turvallisuudentunne on periaatteessa kunnossa, eikä siitä tämän tutkimuksen puitteissa oikeastaan olla kiinnostuneita. Traditioista irtautuneiden vastaajien puolestaan tulisi selkeämmin jakautua niihin, joiden jälkimaterialismia onnistunut oman elämäntavan reflektointi kasvattaa sekä toisaalta niihin, jotka kokevat traditioiden purkautumisen lähinnä elämää koskevaa epävarmuutta kasvattavana tekijänä. Samalla on pidettävä mielessä, että jälkimaterialismia selittävät Inglehartin niukkuus- ja sosialisatiohypoteesit nähdään edelleen tutkittavan ilmiön päävaikutuksina.

Hypoteesin testaaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että olemme kiinnostuneita erityisesti sellaista yhteiskunnista, joissa traditioiden purkautuminen olisi edennyt mahdollisimman pitkälle. Jos jälkimaterialismin suhde traditioista vapautumiseen ja korkeaan autonomian kokemiseen ilmenee hypoteesin edellyttämällä tavalla, voidaan analyysiä laajentaa koskemaan muitakin yhteiskuntia. Jos oletuksen tueksi puolestaan ei saada riittävää näyttöä pitkälle kehittyneissä traditioista vapautuneissa maissa, ei ole lainkaan mielekästä jatkaa analyysiä sellaisiin yhteiskuntiin, joissa traditioista pidetään vielä voimakkaammin kiinni. Hypoteesia testataan siten maakohtaisella kovarianssianalyysillä neljässä kehittyneessä teollisuusmaassa, joista on käytettävissä suurimmat tilastolliset otokset.

Hypoteesia testataan tarkastelemalla Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksin keskiarvoja traditiosidonnaisuutta ja autonomian kokemista mittaavan ryhmittelyn suhteen. Vastaajat jaetaan traditiosidonnaisuutta mittaavan faktoripistemuuttujan arvojen suhteen kahteen ryhmään siten, että vastaajajakauman traditioista vapain viidennes eristetään omaksi ryhmäkseen kaikkien muiden vastaajien edustaessa traditiosidonnaisinta neljää viidesosaa aineistosta. Vastaajat jaetaan puolestaan autonomian kokemuksen suhteen kvartiileihin, jotka perustuvat autonomian kokemista kuvaavan faktoripistemuuttujan arvoihin. Kovarianssianalyysin keskiössä on näiden kahden muuttujan interaktio. Hypoteesi edellyttäisi sitä, että traditioista vapaimman vastaajajoukon kohdalla korkea autonomian kokeminen lisäisi jälkimaterialistista arvo-orientoitumista.

Analyysin onnistuminen edellyttää myös Inglehartin teoriaan perustuvien selitystekijöiden kontrolloimista mallissa. Tämä tarkoittaa erityisesti formatiivisten vuosien aikana koettua elintason turvattavuutta mittaavien kontrollimuuttujien ottamista mukaan malliin. Aineiston kautta on käytännössä mahdotonta päästä käsiksi tietoon vastaajan formatiivisina vuosina kokemaan sosioekonomiseen asemaan, sillä käytettävissä on vain vastaajan tämänhetkiseen ansiotasoon perustuva tulotaso mittaava muuttuja (poikkeuksena tietenkin vastaajat, jotka elivät sosialisoinnin kannalta merkityksellisiä vuosia juuri haastattelun aikaan). Näitä elämän materiaalisia edellytyksiä tullaan kontrolloimaan analyysissä kahdella muuttujalla.

Ensimmäinen kovariaatti mittaa vastaajan tulotaso, jota mitataan aineistossa kymmenportaisella asteikolla, jossa vastaajat sijoitetaan maakohtaisesti näiden tulojensa mukaiseen kymmenykseen. Tällöin muuttujan arvo 1 tarkoittaa pienintä ja arvo 10 suurinta tuloluokkaa. Vaikka materialistisia elinoloja kuvaava muuttuja mittaakin juuri sitä, mitä Inglehartin niukkuushypoteesin kannalta voisi pitää hyvinkin olennaisena, on ongelmana kuitenkin se, että vastaajan nykyinen tulotaso ei välttämättä vastaa tämän formatiivisten vuosien kokemia elinolosuhteita, jotka puolestaan ovat sosialisointihypoteesin kannalta keskeisiä. Toinen tärkeä huomio on se, että ei ole kovinkaan mielekästä olettaa jälkimaterialismin lisääntyvän ylimmissä tuloluokissa sellaisissa maissa, joissa on suuri hyvin toimeentulevien keskiluokka. Nämä seikat on syytä pitää mielessä mallia tulkittaessa. Tärkeintä on elämän perusedellytysten suhteen koettu turvallisuuden tunne. Esimerkkinä Inglehart käyttää Itä-Euroopan sosialistisia valtioita, joiden väestöt kokivat elämänsä olleen vuosien 1950 ja 1980 välillä suhteel-

lisen varmalla pohjalla. ”Se, mitä saatiin, oli ehkä laadultaan huonoa, mutta toisaalta sen saamisesta oli varmuus” (Inglehart 1997, 144).

Tulotasoa kenties parempi formatiivisten vuosien materialistisia elinoloja kontrolloiva kovariaatti on vastaajan koulutustaso, sillä mahdollisuus toisen asteen- tai korkeakouluopintoihin on vahva indikaattori juuri formatiivisten vuosien sosioekonomisesta asemasta (Inglehart & Abramson 1999, 672-673). Koulutustasoa mitataan aineistossa kysymyksellä vastaajan korkeimmasta koulutustasosta.

Viiden maakohtaisen kovarianssianalyysin tulokset on esitetty taulukossa 6.5. Hypoteesin testaamisen kannalta merkitsevä interaktiotermin, jolla testataan traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen yhteisvaikutusta ei ole minkään maan kohdalla tilastollisesti merkitsevä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toteutetun analyysin perusteella hypoteesi ei saa minkäänlaista.

Taulukko 6.5. Kovarianssianalyysi: jälkimaterialismi neljässä teollisuusmaassa selitettyä traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen interaktiolla.

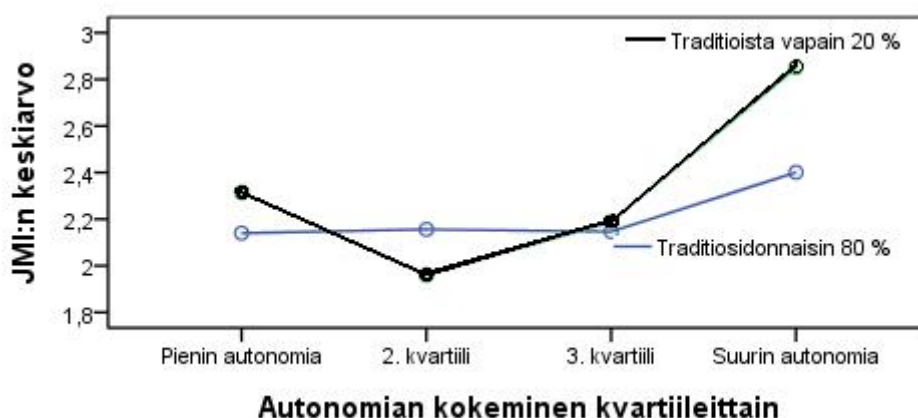
	<i>USA</i>		<i>Ruotsi</i>		<i>Saksa</i>		<i>Japani</i>	
	F-testi	Eta ²	F-testi	Eta ²	F-testi	Eta ²	F-testi	Eta ²
Kovariaatti								
Korjattu malli	7,251**	0,083	2,313 **	,037	11,942**	,094	2,007*	,035
Vakio	446,37**	0,284	701,11**	,438	1291,12**	,428	398,457**	,337
Tulotaso	6,962**	0,006	4,401*	,005	8,482**	,005	1,858	,002
Koulutustaso	7,516**	0,039	1,667	,013	14,566**	,056	1,869	,014
Autonomia	1,831	0,005	1,332	,004	1,550	,003	4,807**	,018
Traditiosidonnaisuus	33,431**	0,029	9,671**	,011	32,791**	,019	1,330	,002
Interaktio:								
Autonomia x Traditio	1,019	0,003	1,047	,003	,055	,000	1,739	,007
Korjattu R ²	0,071		0,021		0,086		0,170	

* p < 0,05

** p < 0,01

Aineisto: WVS (2005)

Kovariaatteina käytetyt Inglehartin niukkuus- ja sosialisatiohypoteeseihin perustuvat muuttujat puolestaan ovat kaikki merkitseviä Yhdysvaltojen, Saksan ja Ruotsin kohdalla, kun taas Japanin kohdalla kumpikaan niistä ei ole. On myös mielenkiintoista havaita, että traditiosidonnaisuutta mittaava muuttuja on merkitsevä samojen maiden kohdalla autonomian kokemista mittaavan muuttujan jäädessä tilastollisesti merkitsemättömäksi. Autonomian kokeminen puolestaan selittää jälkimaterialismia ainoastaan Japanissa, mutta sielläkään interaktiotermin ei ole tilastollisesti merkitsevää. Interaktiotermin selityskyky on Japanin kohdalla paras, vaikka se ei olekaan tilastollisesti merkitsevä. Kuviossa 6.1 on esitetty jälkimaterialismi-indeksin keskiarvoprofiili Japanin kohdalla, ja näyttäisi siltä, että interaktiotermin vaikutus olisi teorian mukainen. Suurinta autonomiaa kokevien estimoitu 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksin keskiarvo eroaa kuitenkin lopulta varsin vähän pienintä autonomiaa kokevien vähiten traditiosidonnaisten vastaajien kohdalla eikä sen pohjalta voida siten tehdä tilastollisesti merkitseviä johtopäätöksiä.

Kuvio 6.1. Jälkimaterialismi-indeksin keskiarvoprofiili traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen suhteen Japanissa.

Analyysin jatkamista muihin teollisuusmaihin ei tunnu mielekkäältä, sillä teoria ei tunnu pitävän paikkaansa niiden maiden kohdalla, joissa sen eniten voisi odottaa toimivan, puhumattakaan kehittyvistä maista. Tutkitut maat edustavat kuitenkin modernisaation terävintä kärkeä samalla, kun Saksan ja Yhdysvaltojen kohdalla käytössä on muita maita huomattavasti paremmat otokset (Saksa 2064; Yhdysvallat 1249). Traditiosidonnaisuutta mittaavan faktorimuuttujan keskiarvojen mukaan mitattuna Ruotsi taas on aineiston vähiten traditiosidonnainen maa, joten Giddensin teoriasta johdetun mekanismin pitäisi toimia ainakin siellä.

Voidaksemme olla varmoja siitä, että nollahypoteesin voimaanjääminen ei johtunut selittävien muuttujien uudelleenluokittelusta jatkuvista faktoripistemuuttujista järjestysasteikollisiksi, suoritetaan vielä ordinaalinen regressiotarkastelu, jossa faktoripistemuuttujat sekä näiden välinen interaktiotermin ovat mallissa selittävinä muuttujina sellaisenaan.

6.3 Regressiotarkastelu: traditioista vapautuminen ja autonomia jälkimaterialismin selittäjinä

Ordinaalisessa regressiomallissa lähdetään liikkeelle edeltävän analyysin tavoin Inglehartin alkuperäisestä jälkimaterialismi-indeksistä. Tutkittavien päävaikutusten (traditiosidonnaisuus ja autonomia) lisäksi mallissa on jälleen mukana kontrollimuuttujina vastaajan korkeinta koulutustasoa sekä tulotasoa mittaavat muuttujat. Analyysissä ei käytetä perinteistä lineaarista regressioanalyysiä, koska mallin Inglehartin 12-kohdan JMI on järjestysasteikollinen summamuuttuja, jossa peräkkäisten muuttujan arvojen väliselle etäisyydelle ei voida antaa lineaarisen tarkastelun edellyttämää mielekästä tulkintaa. Lineaarinen malli pyrki nimittäin ennustamaan vastaajien jälkimaterialismi-indeksiä siten, että estimaatti voisi sijoittua diskreettien arvojen väliin, mikä on ongelmallista erityisesti käytettäessä neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksiä. Analyysiin otetaan tässä mukaan kaksi uutta kontrollimuuttujaa tulo- ja koulutustason lisäksi. Mukana ovat nyt vastaajan sukupuoli sekä ikä, joilla kontrolloidaan arvojen mahdollista sukupuolisidonnaisuutta sekä ikäefektiä.

Maakohtaisen ordinaalisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 6.6. Mallinnus tuottaa hypoteesin testaamisen kannalta saman tuloksen kuin kovarianssi-analyysi, vaikka interaktiotermin päävaikutusten käyttäytyminen muuttuikin hieman. Interaktiotermin ei ole minkään maan kohdalla merkitsevä, joten nollahypoteesia ei tämänkään analyysin perusteella ole syytä hylätä. Autonomian kokemisen ja traditiosidonnaisuuden mittaaminen faktoripistemuuttujalla sekä Inglehartin 12:n kohdan jälkimaterialismi-indeksin käyttäminen ordinaalisen regressiomallin selitettävänä muuttujana tuotti joissain määrin erilaisen tuloksen kuin kovarianssi-analyysi. Ordinaalista mallista nähdään myös, että JMI12:n aivan kaikki kynnyksarvot eivät ole maakohtaisesti tilastollisesti merkitseviä, vaikka mallin perusteella indeksi kuitenkin näyttäisi mittaavan pääsääntöisesti oikeaa asiaa. Yksittäisten kynnyksarvojen merkitykset-

tömyys liittyy Davisin ja Davenportin (1999) esittämään kritiikkiin mittarin validiteetista, jossa ongelmana on yksittäisten patterien heikko keskinäinen korraatio.

Päävaikutuksista traditiosidonnaisuus on tilastollisesti merkitsevä samoissa maissa kuin kovarianssianalyyseissä. Autonomian suhteen tilanne on erilainen, sillä mallinnuksessa muuttuja onkin nyt merkitsevä Yhdysvalloissa ja merkityksetön Japanissa. Hypoteesin edellyttämä interaktiotermin merkitsevyys onkin tässä analyysissä lähimpänä toteutumistaan Yhdysvalloissa, mutta tilastollista näyttöä ei vielä ole tarpeeksi. Kaikki päävaikutukset käyttäytyvät kuitenkin teorian esioletusten suhteen mielekkäällä tavalla: kasvava autonomian kokeminen sekä traditioista irtautuminen vaikuttavat positiivisesti jälkimaterialismiin Yhdysvalloissa sekä lisäksi pelkän traditiosidonnaisuuden suhteen Ruotsissa ja Saksassa.

Taulukko 6.6. Ordinaalinen regressioanalyysi: jälkimaterialismi traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen selittämänä.

		<i>USA</i>	<i>Saksa</i>	<i>Japani</i>	<i>Ruotsi</i>
Kynnys	JMI12=0	-3,593	-4,693	-2,908	-4,403
	1	-1,946	-2,806	-1,217	-1,644
	2	-,711	-1,385	,089	,062
	3	,585	,368	1,747	1,429
	JMI12=4	2,126	2,493	4,113	2,688
Lokaatio	Ei perustasoa	-	-1,384	-	-,908
	Peruskoulu	-,965	-,836	-,412	-,117
	Ammatillisia opintoja	-1,048	-,582	,103	-,224
	Lukiotason opintoja	-1,035	-,101	-,247	-,249
	Korkeakouluopintoja*	0	0	0	0
	Mies	,036	-,073	,132	-,216
	Nainen*	0	0	0	0
	Ikä	-,005	-,007	-,005	,001
	Tulotaso	-,082	-,073	-,023	-,048
	Autonomia	,174	-,060	,152	-,233
	Traditiosidonnaisuus	,346	,297	,058	,421
	Autonomia x Traditiosidonnaisuus	-,085	,012	,079	,067
Pseudo R ² -testit	Cox & Snell	,077	,100	,023	,057
	Nagelkerke	,080	,105	,024	,060
	McFadden	,025	,035	,008	,019

Aineisto: WVS (2007) * Ennustearvo toimii saman muuttujan muiden arvojen vertailukohtana. Tummennetut estimaatin arvot: $p < 0,01$ ja lisäksi kurssiivilla $p < 0,05$

Koulutustasoa tarkastellaan mallissa siten, että kaikkia muita koulutustasoja tarkastellaan kaikkein korkeimmin koulutettujen vastaajien suhteen. Ruotsissa ja Japanissa koulutustaso ei ole mallin kannalta tilastollisesti merkitsevä, kun taas Yhdysvalloissa koulutus selittää jälkimaterialismi-indeksiä kaikilla tasoilla. Saksassa puolestaan vaikutus näkyy vain peruskoulun sekä ammatillisten opintojen kohdalla siten, että korkeampi koulutus lisää myös jälkimaterialismia.

Vastaajan sukupuoli ei ole missään mallissa tilastollisesti merkitsevä vastaajan iän ollessa merkitsevää vain Saksassa siten, että vanhemmat sukupolvet ovat nuorempia materialistisempia. Tulotasolla puolestaan ei ole merkitystä Ruotsissa ja Japanissa, kun taas Yhdysvalloissa ja Saksassa kasvavat tulot näyttäisivät hieman oletuksista poiketen vähentävän jälkimaterialismia. Liian äkinäisiin johtopäätöksiin Inglehartin niukkuushypoteesin pätevyyden suhteen ei kuitenkaan ole syytä, sillä pitkälle kehittyneissä teollisuusmaissa vastaajan tulotaso on lopulta suhteellisen huono indikaattori elämän perusedellytysten suhteen koetusta epävarmuudesta. Inglehartin teorian kannalta olennaisinta kun on se, että perushyödykkeiden saatavuudesta on olemassa tietty varmuus. Näiden hyödykkeiden laatu puolestaan on merkityksetöntä (Inglehart 1997, 144). Mallin kannalta on toki syytä muistaa, että tulotaso on mukana kontrollitarkoituksissa eikä sen tulkinnalla pyritä ottamaan kantaa Inglehartin niukkuushypoteesiin sinällään.

Koska siten kummassakaan analyysissä teorian kannalta merkityksellinen interaktiotermin ei ollut tilastollisesti merkitsevä, jää Giddensin teoriasta johdetun selitysmallin nollahypoteesi voimaan. Tämän analyysin perusteella traditiosidonnaisuudella ja autonomian kokemisella ei siis näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevää interaktiota jälkimaterialismin selittäjänä Inglehartin neljän ja kahdentoista kohdan indekseillä mitattuna.

7 Riskiyhteiskunta ja jälkimaterialismi

7.1 Analyysin eteneminen

Tässä luvussa tarkastellaan jälkimaterialismin ilmenemistä erityisesti kehittyneissä teollisuusmaissa koettujen työelämän epävarmuuksiin ja globaaleihin ympäristö-ongelmiin liittyvien riskien sekä yleisen modernisaatiouskon yhteydessä. Modernisaatiouskolla tarkoitetaan tässä ihmisten alttiutta uskoa modernisaation, tai toisin sanoen tieteen ja teknologian kykyyn ratkaista ihmiskunnan eteen tulevia ongelmia. Analyysi tulee etenemään siten, että ensiksi tarkastellaan työelämän epävarmuustekijöiden vaikutussuhteita jälkimaterialismin ilmenemiseen vuosien 1994-2002 tehtyjen saksalaisen vaalitutkimusaineistojen (Political attitudes and political participation in unified Germany) avulla. Aineiston valintaan ei liity sen syvällisempiä metodologisia valintaperusteita kuin se, että aineisto on yksi harvoista tuoreista vapaasti saatavilla olevista survey-aineistoista, joissa on mukana sekä Inglehartin jälkimaterialismi-indeksi, sekä suhteellisen kattava joukko työelämän epävarmuustekijöitä kuvaavia muuttujia.

Analyysin toisessa osassa tarkastellaan yleisen riskiorientoitumisen, globaalien ympäristöriskien sekä modernisaatioeetoksen omaksumisen vaikutusta jälkimaterialismiin. Analyysissä pyritään erottamaan toisistaan globaalit ja paikalliset ympäristöriskit siten, että jälkimmäisiä tarkastellaan ensisijaisesti suhteessa Inglehartin alkuperäiseen teoriaan, kun taas globaaleja riskejä puolestaan tarkastellaan välillisen riskin kokemisen kautta suhteessa Beckin (1992) riskiyhteiskuntateoriaan. Tilastollisissa mallinuksissa jälkimaterialismia käytetään toisaalta ordinaalisen regressiomallin selitettävänä muuttujana sekä toisaalta sillä pyritään vaihtoehtoisessa varianssianalyysiin perustuvassa tarkastelussa selittää modernisaatioeetokseen liittyviä asenteita.

Ympäristöriskien sekä modernisaatiouskon vaikutuksia jälkimaterialismiin tullaan tutkimaan Giddensin teoriasta johdettujen hypoteesien testaamisesta poiketen, lähes yksinomaan European Values Studyn vuoden 2008 aineistolla, koska siinä on saatavilla WVS:tä huomattavasti laajempi muuttujajoukko, joka myös soveltuu huomattavasti paremmin riskiyhteiskuntaan liittyvien hypoteesien testaamiseen, vaikka se ei tässäkään aineistossa ole aivan ongelmatonta. Vaikka työelämän epävarmuustekijöitä

onkin tutkittu lukuisissa kyselyissä, Inglehartin jälkimaterialismi-indikaattori puuttuu niistä lähes poikkeuksetta.

7.2 Työelämän epävarmuustekijät

Työelämän epävarmuustekijöiden vaikutusten tutkiminen jälkimaterialismin suhteen on haastavaa, sillä analyysi edellyttää aineistolta paljon. Inglehartin teorian sosialisatiohypoteesi edellyttää näet sitä, että jälkimaterialististen arvojen omaksumiseen vaikuttavat tekijät ilmenisivät juuri formatiivisten vuosien aikana, jolloin aineistosta pitäisi olla saatavissa ainakin vanhempien vastaajien osalta tieto siitä, ovatko nämä kokeneet erityistä epävarmuutta työelämän suhteen omina nuoruusvuosinaan itse henkilökohtaisesti tai vanhempiensa kautta. Tämä on käytännössä mahdotonta, sillä sellaista dataa ei ole saatavilla missään sellaisessa aineistossa, joka täyttäisi myös ehdon Inglehartin jälkimaterialismi-indeksin mukanaolosta. Yksittäisen aineiston kohdalla voitaisiin siten tutkia jälkimaterialistisiin arvoihin sosiaalistumista vain sellaisten nuorten vastaajien kohdalla, joiden kokemukset työelämästä ovat parasta aikaa vaikuttamassa arvososialisaatioon.

Ongelma voidaan kuitenkin kiertää käyttämällä useista eri vuosina tehdyistä surveyeistä koostettua agregaattiaineistoa. Laskemalla yhteen vuosina 1994-2002 Saksan liittotasavallassa tehdyistä ”poliittisten asenteiden ja poliittisen osallistumisen” surveytutkimuksista yhteen kaikki alle 30-vuotiaat vastaajat, saadaan käyttöön kokonaisaineisto, joka käsittää lähes 2000 saksalaista nuorta aikuista sekä vanhoista että uusista osavaltioista (N=1988) näiltä vuosilta. Saksan liittotasavallassa vuosina 1994-2002 tehdyn surveyn mielenkiinnon kohteena olivat vuoden surveytä vastaavana ajankohdana järjestetyt liittopäivävaalit, ja käytettävissä on jokaisen surveyn kohdalla muutama analyysiin hyvin soveltuva kysymys. Surveyn perusjoukkona olivat kaikki Saksassa asuvat 16 vuotta täyttäneet siten, että itäisen Saksan osavaltioista kerättiin näiden asukasluvuun nähden suhteellisesti suurempi otos, jotta näitä voitaisiin tutkia myös tarvittaessa omana perusjoukkonaan. Vastaajien jakautuminen uusien ja vanhojen osavaltioiden välillä on esitetty surveykohtaisesti taulukossa 7.1.

Taulukko 7.1. Agregaattiaineiston vastaajien jakautuminen survey-vuoden ja asuinpaikan perusteella.

<i>Vastaajan asuinpaikka</i>	<i>1994</i>	<i>1998</i>	<i>2002</i>	<i>Yhteensä</i>
Läntiset osavaltiot	460	471	315	1246
Itäiset osavaltiot	311	208	223	742
Yhteensä	771	679	538	1988

Aineisto: Yhdistetty vuosien 1994-2002 Political attitudes and political participation in unified Germany -surveyt.

Työelämän epävarmuustekijöitä tarkastellaan aineiston kautta yhdellä negatiivisella ja yhdellä positiivisella indikaattorimuuttujalla. Näistä ensimmäinen perustuu aineistossa kahteen kysymykseen, joista ensimmäisessä vastaajaa pyydetään kertomaan, onko tämä viimeisen neljän vuoden aikana tahtomattaan menettänyt työpaikkansa, ja joista toisessa siihen, onko vastaajan puoliso/elämäkumppani kokenut vastaavaa. Näiden muuttujien perusteella muodostetaan aineistosta uusi muuttuja, joka mittaa sitä, onko vastaajan kotitaloudesta joku joutunut menettämään viimeisen neljän vuoden aikana työpaikkansa. Yhdistelmämuuttuja muodostetaan erityisesti aineiston jakauman ta-soittamiseksi, sillä hiljattain työpaikkansa menettäneitä on aineistosta ainoastaan noin 5 % vastaajista.

Analyysissä käytettävä niin sanottu positiivinen työelämäindikaattori pyrkii epäsuorasti mittaamaan työpaikan säilymisen varmuutta jakamalla aineiston ryhmiin sen mukaan, onko vastaajan työpaikka julkisella sektorilla vai ei. Julkisen sektorin työntekijöillä katsotaan tässä olevan työpaikkansa säilymisen suhteen muita suurempi varmuus ja siksi heitä käytetäänkin tämän tutkimuksen puitteissa työelämässä koettujen varmuuksien epäsuorana indikaattoriryhmänä. Analyysissä ovat lisäksi mukana tiedot vastaajan iästä, sukupuolesta sekä siitä, asuuko tämä niin sanotuissa uusissa vai vanhoissa osavaltioissa (itäisessä / läntisessä Saksassa).

Taulukko 7.2. Työelämän epävarmuustekijöiden kokeminen ja jälkimaterialismi alle 30-vuotiaiden keskuudessa Saksassa vuosina 1994-2002. Ordinaalinen regressioanalyysi JMI4:lle.

		<i>Estimaatti</i>	<i>Merkitsevyys</i>
Kynnys	Materialisti	-,834	,000
	Jälkimaterialisti	1,849	,000
Asuinpaikka	Läntiset osavaltiot	,315	,002
	Itäiset osavaltiot	0	.
Sukupuoli	Mies	,034	,713
	Nainen	0	.
Pääasiallinen toimi	Kokoaikatyö	-,153	,203
	Osa-aikatyö	-,038	,858
	Ammatillisessa koulutuksessa	-,259	,148
	Työtön	-,182	,294
	Lapsen kanssa kotona / kotiäiti	-,128	,496
	Ase- tai siviilipalveluksessa	,286	,422
	Opiskelija	0	.
	Vastaaja odottaa henkilökohtaisen taloudellisen tilanteensa muuttuvan vuoden aikana	Paremmaksi	,347
	Pysyvän ennallaan	,193	,230
	Huonommaksi	0	.
Työpaikan luonne	Ei työelämässä	,455	,000
	Julkinen	,116	,415
	Yksityinen	0	.
Kotitaloudessa joku on menettänyt työpaikkansa viimeisen neljän vuoden aikana	Ei	,132	,384
	Kyllä	0	.
Surveyvuosi	1994	,085	,475
	1998	,069	,573
	2002	0	.
Pseudo R ² -testit	Cox and Snell	,025	
	Nagelkerke	,029	
	McFadden	,013	

Aineisto: Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany (1994; 1998 & 2002). Yhdistetty aineisto.

Taulukossa 7.2. on esitetty ordinaalisen regressioanalyysin tulokset. Analyysissä suoritettiin myös interaktiotarkastelu, jossa pyrittiin tutkimaan sitä, eroavatko osa-

aineistot toisistaan selittävien muuttujien vaikutusten suhteen, sekä sitä, eroaako muuttujien selitysvoima itäisten ja läntisten osavaltioiden asukkaiden kohdalla. Lisäksi tutkittiin sitä, onko vastaajan asuinpaikkaa ilmaisevalla muuttujalla interaktiovaikutusta surveyn ajankohtaa kuvaavan muuttujan kanssa. Tämä mahdollinen interaktio olisi kuvannut aineistossa sitä, kuinka aikaisimpien aineistojen entisessä DDR:ssä lapsuutensa eläneet nuoret aikuiset olisivat eronneet nuoremmista ikätovereistaan, joiden kokemukset DDR:stä olivat vähäisemmät. Kun interaktiotermi poistettiin yksitellen analyysistä tilastollisen merkitsevyyden puuttuessa, ei niistä kuitenkaan jäänyt jäljelle yhtäkään, ja taulukossa 7.2 on siten esitetty vain päävaikutukset.

Vastaajan kotitalouden odotettavissa olevaa taloudellista kehitystä kuvaava muuttuja käyttäytyy Inglehartin niukkuushypoteesin suhteen odotetulla tavalla. Analyysin perusteella voidaan sanoa myös, että uusissa itäisissä osavaltioissa vastaajat ovat jälkimaterialistisempia kuin lännessä. Tämä näyttäisi tarkoittavan sitä, että DDR:n aikana vallinneen yhteiskuntajärjestelmän kokeneet sekä heidän perillisensä arvostavat demokratiaan liittyviä jälkimaterialistisia arvoja (aineistossa Inglehartin indeksiin perustuvat kohdat ”enemmän sananvaltaa” ja ”sananvapaus”) kenties enemmän, koska ovat itse kokeneet niiden puuttumisen.

Varsinaisen tutkimuksen kannalta kiinnostavia ovat tietenkin työelämään liittyvät muuttujat. Työpaikan luonnetta kuvaava muuttuja on merkityksellinen ainoastaan vertailtaessa työelämän ulkopuolella olevien nuorten olevan työelämässä kiinni olevia jälkimaterialistisempia. Puhuttaessa nuorista aikuisista muuttujan tulkinta on todennäköisesti se, että kyse on pikemminkin opiskelijoiden kokemasta korkeammasta jälkimaterialismista verrattuna työelämässä olevien kokemuksiin arvoihin. Tulkinta on muuttujan epämääräisyydestä johtuen melko pitkälle menevää, mutta havainnot vastaajan pääasiallista tointa kuvaavan muuttujan kanssa näyttäisivät kuitenkin viittaavan siihen suuntaan, sillä työelämässä olevien vastaajien muuttujaluokan kertoimet ovat vertailuryhmänä toimivien opiskelijoiden suhteen negatiivisia, vaikkeivätkään tilastollisesti merkitseviä. Mallissa on kuitenkin ilmeinen multikollineaarisuuden vaara, johon on vaikea vastata hukkaamatta muuttujista mallin kannalta tärkeitä tietoja.

7.3 Modernisaatiouusko, ympäristöriskit ja riskien haltuunotto

Ympäristöriskien kokemisen suhdetta jälkimaterialististen arvojen omaksumiseen tutkitaan ensin alustavasti yksinkertaisella varianssianalyysillä, jossa selitettävänä muuttujana on Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksi. WVS-aineistossa on saatavilla joukko tähän tarkoitukseen hyvin soveltuvia kysymyksiä, joissa vastaajaa pyydetään ottamaan kantaa joukkoon väitteitä, joissa arvioitiin eräiden paikallisten ja toisaalta globaalien ympäristö-ongelmien vakavuutta. Kysymyksiä oli yhteensä kuusi ja niistä kolme koski paikallisia ympäristöongelmia sekä loput kolme globaaleja. Ongelmia pyydettiin arvioimaan neliportaisella asteikolla, jossa 1 tarkoittaa ”erittäin vakavaa” ja 4 ”ei lainkaan vakavaa”. Kysymykset kuuluivat seuraavasti:

Kertokaa, miten vakavana pidätte kutakin ongelmaa täällä, omassa yhteisössänne:

VI08: Veden huono laatu?

VI09: Ilman huono laatu?

VI10: Huono viemärointi ja puhtaanapito?

Kertokaa, miten vakavana pidätte kutakin ongelmaa koko maailman kannalta:

VI11: Maapallon ilmaston lämpeneminen ja kasvihuoneilmiö?

VI12: Kasvi- tai eläinlajien kuoleminen sukupuuttoon tai luonnon monimuotoisuuden väheneminen?

VI13: Jokien, järvien ja valtamerien saastuminen?

Lähde: WVS Suomi 2005

Kysymyksiä tulkitaan siten, että paikallisten ympäristöriskien uhkaavuuden arviointi liittyy suoraan Inglehartin oman teorian lähtökohtiin. Paikallisten ympäristöriskien tulisi olla jälkimaterialismin suhteen tilastollisesti merkitseviä ainakin sellaisissa yhteiskunnissa, joissa jälkimaterialistiset arvot ensinnäkin ovat saaneet paremmassa asemassa olevien väestönosien kohdalla jalansijaa, sekä toisekseen siten, että ympäristöriskien yksilötason uhkaavuus on väestössä suhteellisen tasaisesti jakautunut.

Gloaalien ympäristöriskien uhan arvioinnissa tulee puolestaan kiinnittää huomiota siihen, kokeeko vastaaja uhan suhteen välitöntä huolestuneisuutta siten, että luonteeltaan globaali ympäristöuhka koskettaa tämän elämää välittömästi, vai koetaanko uhka pidemmän tähtäimen riskinä.

Analyysissä tutkitaan siten JMI12:n keskiarvojen poikkeavuuden tilastollista merkitsevyyttä kunkin kysymyksen vastausvaihtoehtoihin perustuvan ryhmittelyn suhteen. Analyysissä on lisäksi mukana kovariaatteina tieto vastaajan koulutustasosta, käytävissä olevista tuloista sekä vastaajan ikä. Kovariaattien tarkoituksena on pyrkiä vakioimaan aineiston vaihtelusta pois eri sosioekonomisessa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksia ”ostaa” itsensä vapaaksi ympäristöriskeistä sekä toisaalta samalla vakioida Inglehartin teorian päävaikutuksia. Varsinaisen analyysin tulosten kattava esittäminen ei tässä kohtaa olisi analyysin massiivisuuden takia kovin mielekästä, sillä se tehdään maakohtaisesti kaikkien WVS:n viidennen aallon osallistujamaiden kohdalla. Tulokset esitetään sen sijaan tiivistetyssä mudossa taulukossa 7.3, johon on kirjattu maakohtaisista analyyseistä tieto siitä, minkä yksittäisen kysymyskohdan vastausryhmien suhteen jälkimaterialismi-indeksi eroaa F-testin perusteella tilastollisesti merkitsevällä tavalla.

Tarkasteltaessa taulukon 7.3 maita huomataan heti, että tutkittavien maiden välillä on mielenkiintoisia eroja ympäristöriskien kokemisen suhteesta jälkimaterialististen arvojen omaksumiseen. Paikallisten ympäristöriskien osalta on kenties yllättävää havaita, että Suomen ja Norjan kaltaiset puhtaan juomaveden maat nousevat ylipäänsä tilastollisesti merkitseviksi. Suomen aineisto on kerätty vuonna 2005, joten kyse ei voi siten olla esimerkiksi Nokian vuoden 2007 vesikriisistä. Mahdollinen selitys voisi olla Suomen kohdalla kysymys Itämeren saastumisesta, sillä väestö jakautuu Suomessa vesialueiden tilan suhteen jotakuinkin säännönmukaisesti siten, että sisämaassa vedet ovat puhtaampia ja väestön tulotaso heikompaa kuin rannikolla. Havaitun vaikutusyhteyden suunta voisi siten tarkoittaa sitä, että Itämeren (ja saastuneiden jokien) tilasta huolissaan olevat vastaajat ovat muita materialistisempia, mutta tehdyn analyysin perusteella tämä jää tietysti spekulointitasolle ja vaatisi käytännössä oman erillisen tutkimuksen tekemistä. Norjassa puolestaan vaikutussuhde jää epäselväksi.

Perun ja Egyptin kaltaisissa maissa havainto tukee Inglehartin teoriaa. Viemäroinnin ja puhtaan ilman osalta tähdellä merkittyjen aineiston maiden vastaajat käyttäytyvät myös Inglehartin teorian kannalta odotetusti. Muiden tilastollista merkitsevyyttä osoittavien maiden kohdalla ei tämän analyysin puitteissa voida toteaa muuta, kuin että vuorovaikutussuhde jälkimaterialismin kanssa jää epäselväksi.

Globaalien ympäristöriskien kokemista kuvaava taulukon osa puhuu edellistä selvempää kieltä. Jälkimaterialismin havaitaan olevan yleisempää pienempää uhkaa kokeivissa väestöosissa sellaisten uhkien suhteen, jotka voi hyvinkin tulkita paikallisiksi. Ilmastonmuutokseen liittyvä kuivuus tai jokien saastuminen ovat ympäristöriskejä, jotka hyvin todennäköisesti vaikuttavat näiden maiden ihmisten päivittäiseen elämään, jolloin jälkimaterialistisempia ovat todennäköisesti yksinkertaisesti ne, joilla on varaa turvautua esimerkiksi pullotettuun veteen tai joiden elinkeino ei ole riippuvainen ilmastosta käytäytymisestä.

Taulukko 7.3. Maakohtainen varianssianalyysi WVS-aineistolla. Jälkimaterialismi paikallisten ja globaalien ympäristöriskien selittämänä.

<i>Veden laatu</i>	<i>Ilman laatu</i>	<i>Viemäröinti</i>	<i>Maat joissa mikään näistä ei ole merkitsevää</i>
Australia*	Bulgaria	Andorra	Brasilia
Taiwan	Kiina	Bulgaria*	Kanada
Suomi*	Georgia*	Kypros	Chile
Georgia	Intia	Etiopia	Saksa
Iran	Indonesia*	Ghana*	Japani
Etelä-Korea*	Iran*	Etelä-Korea*	Mali
Moldova	Romania	Norja	Meksiko
Marokko	Ruanda		Puola
Norja	Slovenia		Etelä-Afrikka
Peru*			Thaimaa
Ruanda			Turkki
Egypti*			Ukraina
<i>Ilmastonmuutos</i>	<i>Biodiversiteetin väheneminen</i>	<i>Jokien ja merien saastuminen</i>	Uruguay
<i>Kypros</i>	<i>Kiina</i>	<i>Etiopia</i>	Serbia
<i>Norja</i>	<i>Etiopia</i>	<i>Ghana</i>	
<i>Ruanda*</i>	<i>Ghana</i>	<i>Italia</i>	
<i>Vietnam</i>	<i>Intia*</i>	<i>Ruanda*</i>	
<i>Yhdysvallat</i>	<i>Iran*</i>	<i>Ruotsi</i>	
<i>Sambia</i>	<i>Yhdysvallat</i>	<i>Sveitsi</i>	
<i>Trinidad ja Tobago</i>		<i>Burkina Faso*</i>	

Aineisto: WVS (2005)

* Tähdellä merkityissä maissa jälkimaterialismi lisääntyy kyseisen uhan kokemisen vähentyessä. Muissa maissa materialismi lisääntyy uhan vähetessä tai havaittu yhteys ei ole suoraviivainen.

Tilastollista merkityvyyttä osoittavien länsimaiden kohdalla vuorovaikutus puolestaan näyttäisi toimivan niin, että jälkimaterialistit ovat yksinkertaisesti muuta väestöä

enemmän huolissaan globaaleista ympäristö-ongelmista. Tämäkin havainto on suoraan linjassa Inglehartin kanssa (Inglehart 1995, 68-70).

Jälkimaterialismin suhdetta ympäristöriskitietoisuuteen tutkitaan seuraavaksi ordinaalisella regressioanalyysillä viidessä Euroopan maassa. Mallissa selitettävänä muuttujana on Inglehartin neljän kohdan indeksistä koostettu kolmiportainen muuttuja, joka jakaa ihmiset näiden vastausten perusteella materialisteihin, jälkimaterialisteihin sekä näiden välimuodoksi. Mallissa on mukana selittävinä muuttujina joukko kysymyksiä, joilla mitataan vastaajien uskoa modernisaation kykyyn vastata kasvaviin ympäristö-ongelmiin sekä yleistä suhtautumista modernisaation eetokseen. Mallissa on lisäksi mukana kovariaattina vastaajan koulutustaso.

Mallin tulkinta kannattaa aloittaa siten, että tarkastellaan tilastollisten merkitsevyyksien esiintymistä kysymys- eikä vastauskohdittain. Kysymysten vastausjakauma on käytännössä kaikkien maiden kohdalla vinoutunut siten, että joidenkin kysymysten vastausskaalan ääripäissä on niin vähän vastaajia, että tilastollisen merkitsevyyden osoittaminen suuntaan tai toiseen voi olla joka tapauksessa vaikeata.

Taulukossa 7.4 on esitetty viidelle Euroopan maalle tehdyn ordinaalisen regressioanalyysin tulokset. Ensimmäisen kysymyksen regressioestimaattien kertoimia tulkitaan siten, että jokaista yksittäisen vastausvaihtoehdon valinnutta ryhmää verrataan ”vahvasti eri mieltä” oleviin. Taulukosta havaitaan, että kysymyskohta on tilastollisesti merkitsevä ainoastaan Venäjällä siten, että väitteen kanssa ”eri mieltä” olevat ovat ”vahvasti eri mieltä” olevia useammin materialisteja. Tämä ei ole yksittäisenä tuloksena mielenkiintoinen, mutta on kiintoisaa havaita, ettei vastaajien kannalla tämän melko vahvan väitteen kanssa juuri mitään havaittavaa yhteyttä jälkimaterialismiin.

Sen sijaan kysymyskohta luonnon kyvystä selvitä modernisaation mukanaan tuoman teollistumisen vaikutuksista tuottaa hyvin mielenkiintoisen tuloksen. Britanniassa väitteen kanssa ”samaa mieltä” olevat vastaajat näyttävät olevan muita useammin materialisteja samalla, kun taas Italiassa kaikki kolme vastaajaryhmää ovat vertailuryhmää materialistisempia. Saksassa ja Venäjällä puolestaan mikään vastaajajoukko ei eroa vertailuryhmästä tilastollisesti merkitsevällä tavalla, mutta mielenkiintoisimman poikkeuksen tekee Ruotsi, jossa väitteen kanssa ”samaa mieltä” olevat ovatkin

odotuksista poiketen useammin jälkimaterialisteja kuin vertailuryhmä. Myös väitteen kanssa 'vahvasti samaa mieltä' olevat ruotsalaiset näyttäisivät käyttäytyvän samalla tavalla, vaikka havaittu merkitsevyys jää juuri ja juuri merkitsevyystason yläpuolelle.

Taulukko 7.4. Ordinaalinen regressioanalyysi: Neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksi viidessä Euroopan maassa modernisaatiouskoa mittaavilla indikaattoreilla selitettynä.

	Britannia		Ruotsi		Venäjä		Italia		Saksa	
	B	sig.	B	sig.	B	sig.	B	sig.	B	sig.
Kynnys										
Välimuoto	-2,13	,000	2,660	,000	-,430	,064	2,477	,00	1,566	,000
Jälkimaterialisti	,705	,022	1,102	,001	3,583	,000	,395	,103	1,468	,000
Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden										
Vahvasti samaa mieltä	,552	,174	,686	,188	-,242	,430	,148	,682	,099	,685
Samaa mieltä	,316	,343	,463	,244	-,359	,156	-,030	,912	,070	,717
Eri mieltä	,106	,750	,035	,930	-,547	,030	,137	,611	,066	,734
Vahvasti eri mieltä	0	.	0	.	0	.	0	.	0	.
Luonto on kyllin vahva selvitäkseen teollistumisen vaikutuksista										
Vahvasti samaa mieltä	-,377	,368	1,297	,074	,263	,436	-,953	,035	-,464	,101
Samaa mieltä	-,504	,024	1,337	,000	,037	,870	-,584	,012	-,180	,323
Eri mieltä	-,165	,418	-,594	,011	-,370	,072	-,486	,007	,083	,602
Vahvasti eri mieltä	0	.	0	.	0	.	0	.	0	.
Ihminen on tarkoitettu hallitsemaan luontoa										
Vahvasti samaa mieltä	-,433	,178	-,189	,796	-,642	,041	1,556	,000	,244	,360
Samaa mieltä	-,635	,001	-,415	,144	-,362	,081	-,923	,000	-,295	,066
Eri mieltä	-,248	,163	-,002	,993	-,012	,951	-,695	,000	,183	,179
Vahvasti eri mieltä	0	.	0	.	0	.	0	.	0	.

Aineisto: EVS 2008

On kuitenkin hyvin mielenkiintoista löytää ylipäänsä mitään näyttöä sille, että jälkimaterialististen arvojen omaksumisella voisi olla tämänsuuntaista yhteyttä ympäristöriskeihin suhtautumisen kanssa. Yleensä jälkimaterialistien on nähty päinvastoin olevan muita kiinnostuneempia ympäristökysymyksistä sekä valmiimpia tekemään asial-

le jotain (Inglehart 1995, 62-64). Tulos on siten Ruotsin osalta yllättävä, mutta näyttö ei ole kuitenkaan riittävää kumoamaan vallitsevaa Inglehartin tulkintaa.

Viimeinen kysymyskohta, jossa vastaajaa pyydetään ottamaan kantaa väitteeseen ”ihminen on tarkoitettu hallitsemaan luontoa”, tuottaa myös hieman ristiriitaisia tuloksia. Kysymys ei ole Ruotsin tai Saksan vastaajien osalta tilastollisesti merkitsevä. Venäjällä väitteen kanssa vahvimmin samaa mieltä olevat ovat myös odotusten mukaisesti useammin materialisteja kuin muut vastaajat. Britanniassa sama pätee ”samaa mieltä” olevien vastaajien kohdalla. Täysin odottamaton havainto on puolestaan se, että Italiassa vahvimmin samaa mieltä olevat vastaajat ovat muita useammin jälkimaterialisteja ”samaa mieltä” ja ”eri mieltä” olevien vastaajien puolestaan ollessa vertailuryhmää materialistisempia. Tämäkin tulos voisi muuten olla Italian vastaajien osalta tulkittavissa siten, että ontologinen luottamus modernisaation kykyyn ratkaista ympäristö-ongelmia lisäisi jälkimaterialismia, mutta jälleen kerran näyttö on pikemmin ristiriitaista ja epäjohdonmukaista odotusten suhteen. Maakohtaisella ordinaalisella mallinnuksella ei saada nollahypoteesin kumoamiseksi näyttöä ja hypoteesi jätetään siten tämän analyysin perusteella voimaan.

Mahdollisen vaikutussuhteen logiikkaa voidaan testata myös toisensuuntaisella analyysillä. Siksi tutkinkin seuraavaksi samaa kysymystä siten, että tarkastelen samojen viiden maan aineistoja monen muuttujan kovarianssianalyysillä (MANCOVA), jossa vastaajat luokitellaan Inglehartin mittarin mukaan materialisteihin, jälkimaterialisteihin ja välimuotoihin. Analyysissä tutkitaan siis sitä, eroavatko näiden ryhmien vastaajien keskiarvot merkittävästi toisistaan ympäristöriskejä ja uskoa ihmiskunnan kykyyn vastata niihin mittaavien kysymysten suhteen. Analyysiin otetaan mukaan hieman edellisestä analyysistä poikkeavia kysymyksiä, jotka kuitenkin kaikki käsittelevät samaa aihetta ja mittaavat teorian kannalta samalla tavalla mielekkäitä asioita vaikkakin hieman eri painotuksella.

Monen muuttujan kovarianssianalyysissä on kyse usealle muuttujalle samanaikaisesti tehtävästä kovarianssianalyysistä yhden tai useamman selitettävän muuttujan tai faktorin suhteen. Vastaajajoukko jaetaan testissä ryhmiin faktorimuuttujien suhteen. Eroa yleiseen lineaariseen malliin on siinä, että MANOVA perustuu neliösummien sijasta neliösumma- ja ristitulomatriiseihin, jotka mittaavat vastemuuttujien välisiä yhteyksiä. MANOVA:n tuloksena lasketaan selitettävälle muuttujalle ominaisarvo, joka

perustuu riippuvien muuttujien perusteella laskettuun ominaisvektoriin. Ominaisvektori on riippuvien muuttujien se lineaarikombinaatio, joka maksimoi luokittelevan muuttujan vaikutuksen.

Analyysiin otetaan mukaan Inglehartin indeksin lisäksi mukaan koulutustaso kontrollimuuttujaksi, jolla pyritään vakioimaan kouluttautumismahdollisuuksien ja jälkimaterialismin välistä mahdollista multikollineaarisuutta. Taulukossa 7.5. on esitetty MANCOVA:n tulosten yhteenveto, josta huomataan heti, ettei materialismiluokittelulla ole havaittavaa tilastollista yhteyttä lainkaan Britanniassa ja Ranskassa. Venäjällä, Italiassa ja Saksassa puolestaan on havaittavissa jonkinlainen yhteys ainakin yhden muuttujan suhteen (Roy's largest root on näiden maiden kohdalla merkitsevä). Neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksiin perustuvalla luokittelulla ei tosin ole kolmen muun testin perusteella mainittavaa selitysvoimaa Roy:n testin ollessa joukon ”karkein” testi.

MANCOVA:n avulla tunnistettuja yhteyksiä tarkastellaan tarkemmin taulukossa 7.6, jossa on esitetty Saksan ja Italian kohdalla havaittavissa olevat yksittäiset kysymykset, joiden vastauskeskiarvo poikkeaa F-testin perusteella tilastollisesti merkitsevästi Inglehartin luokittelun pohjalta tehdyn ryhmittelyn suhteen. Tarkastelusta on jätetty selkeyden vuoksi pois kovariaattina käytetty koulutustasoa mittaava muuttuja, koska se ei ole hypoteesien testaamisen kannalta merkityksellinen.

Yksittäisistä kysymyksistä ANOVA:n F-testi tunnistaa vain kaksi sellaista, joiden vastausten keskiarvot ovat edes jossain maassa tilastollisesti poikkeavia Inglehartin indeksiin perustuvan ryhmittelyn suhteen. Nämä kaksi kysymystä ovat 1) Saksassa ”Jos nykyinen meno jatkuu, ihmiskunta tulee kokemaan katastrofin” sekä 2) Italiassa ”Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden”. Tilastollisen yhteyden suunnasta F-testi ei sinällään kerro vielä tarpeeksi, joten on tarkasteltava vielä maa-kohtaisia keskiarvoprofiileja näiden kahden kysymyksen kohdalla, jotta voidaan tarkastella havaintojen mielekkyyttä hypoteesien suhteen.

Taulukko 7.5. Monen muuttujan kovarianssianalyysi: Neljän kohdan jälkimaterialis-
mi-indeksiin perustuva luokittelu kolmen modernisaatiouskoa mittaavan kysymyksen
selittäjänä. Koulutustaso kovariaattina.

Vaikutus	Testi ³	Britannia		Venäjä		Italia		Saksa		Ranska	
		Omin. arvo	Mer k..	Omin. arvo	Sig.	Omin. arvo	Sig.	Omin. arvo	Sig.	Omin. arvo	Sig.
Vakio	Pillai's Trace	,833	,000	,586	,000	,752	,000	,754	,000	,872	,000
	Wilks' Lambda	,167	,000	,414	,000	,248	,000	,246	,000	,128	,000
	Hotelling's Trace	4,993	,000	1,417	,000	3,030	,000	3,070	,000	6,798	,000
	Roy's Largest Root	4,993	,000	1,417	,000	3,030	,000	3,070	,000	6,798	,000
Materia- lismi vs. jälkimate- rialismi	Pillai's Trace	,005	,457	,004	,580	,011	,068	,006	,162	,004	,478
	Wilks' Lambda	,995	,457	,996	,580	,989	,068	,994	,162	,996	,479
	Hotelling's Trace	,005	,457	,004	,580	,011	,067	,006	,162	,004	,479
	Roy's Largest Root	,005	,144	,004	,263	,010	,012	,005	,041	,002	,353
Koulutus- taso	Pillai's Trace	,033	,004	,017	,091	,035	,004	,012	,162	,024	,003
	Wilks' Lambda	,967	,004	,983	,091	,965	,004	,988	,162	,976	,003
	Hotelling's Trace	,034	,004	,017	,091	,036	,004	,013	,162	,024	,003
	Roy's Largest Root	,018	,002	,010	,028	,020	,002	,008	,021	,017	,000

Aineisto: EVS 2008

³ MANCOVA:ssa käytetyt merkitsevyytestit (Garson, David G. 2009):

Hotellingin t-testi on yleisesti käytetty testi, jossa käytetään kahta riippumattomien muuttujien suhteen muodostettua ryhmää. Hotelling's Trace lasketaan jakamalla Hotellingin t^2 (N-m):llä, jossa N on otoksen koko ja m luokiteltujen ryhmien määrä. **Wilks' lambda** tulkitaan siten, että se kuvaa sitä osaa varianssista, jota mikään efekti ei kykene selittämään. **Pillai's trace** tai Pillai-Bartlett trace on niiden selitettyjen varianssien summa, jotka lasketaan yksittäisten juurten tunnistettujen kertoimien avulla. Pillai's trace on neljästä testistä vakain, mistä syystä sitä usein suositaan MANOVA:ssa. **Roy'n suurimman juuren testi** puolestaan on pohjimmiltaan sama testi, kuin Pillai-Bartlett, mutta se perustuu edellisestä poiketen vain ensimmäiseen (ja siten tärkeimpään) juureen. Mitä suurempi ensimmäiseen ominaisarvoon perustuva juuri on, sitä enemmän vaikutusta muuttujalla on malliin.

Taulukko 7.6. Kaksisuuntainen ANOVA jatkotarkasteluna MANOVA:lle yksittäisten vaikutusmuuttujien tunnistamiseksi Saksan ja Italian osa-aineistoissa.

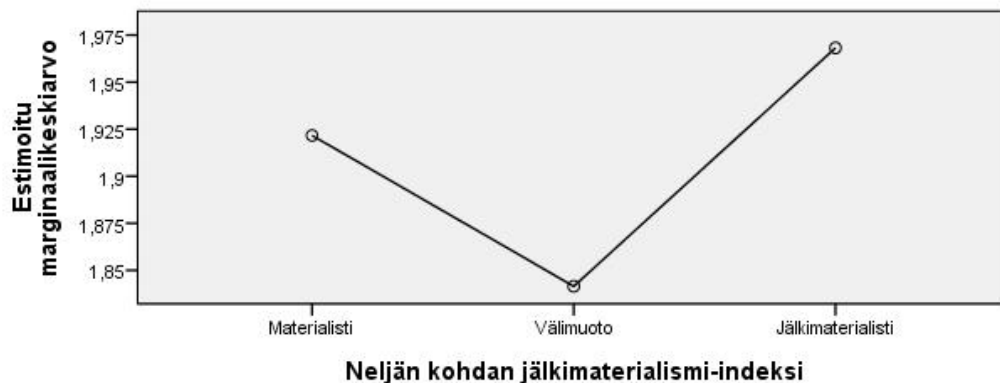
	Kaksisuuntainen F-testi	merkitsevyys
Saksa		
Ihmisen puuttuminen luonnon kiertokulkuun aiheuttaa vakavia seurauksia*	,733	,481
Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden*	,064	,938
Jos nykyinen meno jatkuu, ihmiskunta tulee kokemaan katastrofin*	3,795	,023
Italia		
Ihmisen puuttuminen luonnon kiertokulkuun aiheuttaa vakavia seurauksia	,222	,801
Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden	5,034	,007
Jos nykyinen meno jatkuu, ihmiskunta tulee kokemaan katastrofin	1,331	,265

Aineisto: EVS 2008

*Vastausvaihtoehdona kaikkien kysymysten kohdalla oli neliportainen asteikko, jossa 1 merkitsi ”vahvasti samaa mieltä” ja 4 ”vahvasti eri mieltä”.

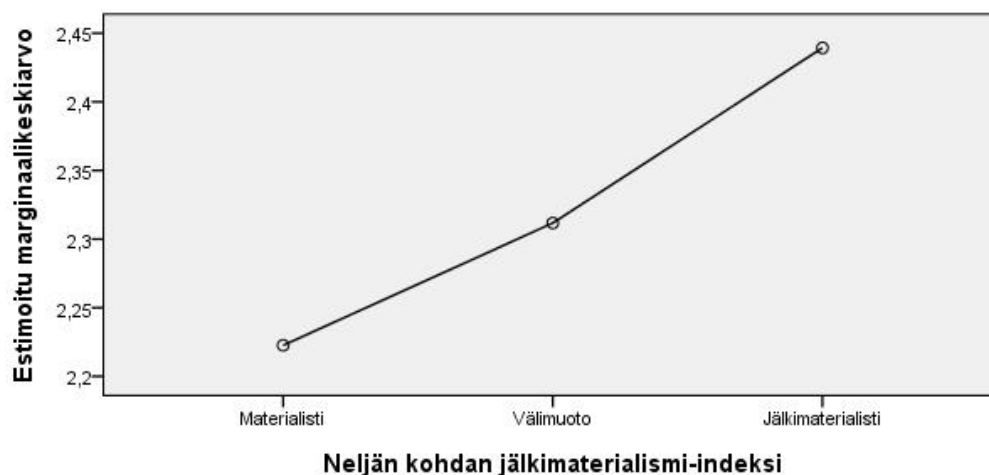
Tarkasteltaessa kuvion 7.1 keskiarvoprofiilia Saksan aineistossa huomataan heti, ettei havaittu yhteys toimi johdonmukaisesti hypoteesin edellytysten suhteen. Profiilin perusteella on selvää, että havaittu tilastollinen merkitsevyys perustuu välimuotojen poikkeavaan keskiarvoon suhteessa materialisteihin ja jälkimaterialisteihin, joiden keskiarvoissa ei näyttäisi olevan profiilin perusteella suurtakaan eroa. Tämän tarkastelun perusteella ei siten ole havaittavissa nollahypoteesin kumoamista edesauttavia vaikutuksia tutkittavien muuttujien suhteen ainakaan Saksassa. Tutkimustulos on toki mielenkiintoinen, sillä yleisesti ottaen Inglehart on havainnut tutkimuksissaan vastavia eroavaisuuksia lähinnä ääripäiden välillä, ja on siinä suhteessa odottamaton havainto huomata, että joissain tapauksissa jälkimaterialismi-indeksin määrittämä välimuodon kategoria poikkeaa ääripäitä edustavien materialistien ja jälkimaterialistien suhteellisen yhtenevästä keskiarvosta.

Kuvio 7.1. Keskiarvoprofiili Saksan aineistosta. Inglehartin indeksiin perustuva ryhmäkohtainen marginaalikeskiarvo väitteen ” Jos nykyinen meno jatkuu, ihmiskunta tulee kokemaan katastrofin” suhteen.

Ainoastaan Italian aineistossa havaittu yksittäinen tilastollinen merkitsevyys näyttäisi käyttäytyvän odotusten kannalta edes jotenkin mielekkäällä tavalla. Kuviossa 7.2 esitetyn keskiarvoprofiilin mukaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että vastaajan taipumus uskoa modernisaation kykyyn vastata maapalloa uhkaaviin ympäristöriskeihin pienenee jälkimaterialistisia arvoja omaksuttaessa. Havainto itsessään siis tukee ennemminkin Inglehartin omaa näkemystä siitä, että jälkimaterialististen arvojen omaksuminen on pikemmin yhteydessä valvutuneisuuteen ympäristöriskien suhteen, eikä siten, että modernisaation projektiin kohdistettu epävarmuus näkyisi päinvastoin kasvaneena materialismina.

Kuvio 7.2 Keskiarvoprofiili Italian aineistosta. Inglehartin indeksiin perustuva ryhmäkohtainen marginaalikeskiarvo väitteen ”Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden” suhteen.

Lisäksi se, että havaittu tilastollinen yhteys ilmenee vain Italian aineistossa eikä esimerkiksi Saksassa, Britanniassa tai Ranskassa, heikentää entisestään varianssianalyysi-

sin tulosten mielekkyyttä hypoteesista johdettujen esioletusten suhteen. Inglehartin indeksiin perustuva kolmiportainen luokittelu ei tuntuisi kertovan selitettävistä muuttujista juuri mitään, sillä MANCOVA:n tulosten perusteella vaihtelu suhtautumisessa on suhteellisen satunnaista. Vastaajan koulutustaso on analyysin perusteella edellistä paljon parempi selittäjä.

Viimeisessä analyysissä palataan WVS-aineistoon, jossa riskien ja epävarmuuden kokemista mitataan yhdellä positiivisella ja yhdellä negatiivisella muuttujalla. Näistä kumpikin on osa Schwartzin PVQ-kysymyspatteria, mutta niitä muokataan vastausjakauman vinoutumisesta johtuen siten, että kummassakin kysymyksessä vastauskaulan kahden ääripään kaksi vastausvaihtoehtoa yhdistetään yhdeksi vastausluokaksi. Koska WVS-aineistossa on lisäksi käytettävissä joukko mielenkiintoisia muuttujia, jotka mittaavat vastaajan modernisaatiouskoa, suoritetaan tässä analyysissä vielä edellisiä analyysejä täydentävä triangulaatio. Käytettävissä on muita teollisuusmaita sekä samoja Euroopan maita kuvaava aineisto hieman erilaisella kysymyksenasettelulla, eikä triangulaatiomahdollisuuden käyttämättä jättämisessä olisi juurikaan mieltä, vaikka teoriaa tukevien tulosten saaminen aikaisempien tulosten valossa vaikuttaakin hyvin epätodennäköiseltä..

Ordinaalisessa regressiomallissa asetelma on aikaisempiin nähden tuttu. Selitettävänä muuttujana on Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksi, ja mukana ovat kontrollimuuttujina käytettävät koulutus- ja tulotaso kuvaavat muuttujat. Suhtautumista modernisaatioon kuvataan mallissa kahdella muuttujalla, joista ensimmäinen kuvastaa vastaajan positiivista uskoa tieteen kehitykseen ja joista toinen vastaavasti negatiivista suhtautumista tieteen kehityksen tuomiin mahdollisuuksiin. Kumpikin muuttuja on luokiteltu 10-portaisella asteikolla, joten ne soveltuvat käytettäväksi mallissa jatkuvien muuttujien tapaan. Schwartzin PVQ-muuttujat ovat mukana mallissa kolmiportaisena ordinaaliasteikkolisina muuttujina.

Mallista nähdään selvästi, että positiivinen suhtautuminen tieteelliseen kehitykseen on selvästi yhteydessä jälkimaterialismin niin, että vuorovaikutussuhde toimii hypoteesin oletusten vastaisesti. Negatiivinen estimaatin kerroin tarkoittaa sitä, että tieteelliseen kehitykseen uskon kasvaessa vastaaja valitsee keskimäärin vähemmän jälkimaterialistisia vaihtoehtoja JMI12:sta. Vastaava yhteys negatiivisen tiedeuskon ja jälkimaterialismin välillä on havaittavissa vain Yhdysvaltojen kohdalla.

Taulukko 7.7. Ordinaalinen regressioanalyysi: 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksi selitettynä suhtautumisella tieteelliseen kehitykseen sekä riskeihin yleensä neljässä teollisuusmaassa.

	<i>Ruotsi</i>		<i>Japani</i>		<i>USA</i>		<i>Saksa</i>	
	B	Merk.	B	Merk.	B	Merk.	B	Merk.
Kynnys								
Materialisti (0)	-6,423	,000	-3,630	,000	-4,210	,000	-6,734	,000
1	-3,729	,000	-1,827	,001	-2,555	,000	-5,152	,000
2	-2,093	,000	-,512	,358	-1,318	,001	-3,580	,000
3	-,748	,089	1,167	,038	-,050	,900	-1,703	,001
4	,530	,233	3,389	,000	1,468	,001	,514	,359
Tulotaso	-,066	,006	,004	,888	-,056	,093	-,126	,006
Ikä	-,002	,601	-,011	,037	-,006	,122	-,010	,048
Tiede ja teknologia mahdollista- vat paremman elämän (1 Täysin eri mieltä; 10 Täysin samaa mieltä)	-,145	,000	-,096	,045	-,085	,003	-,116	,003
Tiede ja teknologia muuttavat elämäämme liian nopeasti (1 Täysin eri mieltä; 10 Täysin samaa mieltä)	,032	,290	,080	,056	,067	,009	-,038	,206
Ei perustasoa	-1,262	,055					-1,569	,000
Perustaso	-,430	,068	-,734	,054	-1,259	,001	-1,156	,000
Ammatillisia opintoja	-,110	,743	-,110	,684	-1,327	,000	-,802	,001
Lukiotason opintoja	-,382	,011	-,531	,005	-1,151	,000	,236	,408
Korkeakoulutason opintoja	0	.	0	.	0	.	0	.
Schwartz: Riskit								
Paljon kaltaiseni	,001	,996	,299	,432	,169	,322	,324	,176
Vähän kaltaiseni	,045	,788	,162	,572	,227	,112	,464	,030
Ei iinkaan kaltaiseni	0	.	0	.	0	.	0	.
Schwartz: Turvallinen ympä- ristö								
Paljon kaltaiseni	-,635	,000	-,228	,280	-,436	,003	-,570	,003
Vähän kaltaiseni	-,153	,382	-,245	,192	-,175	,280	-,329	,094
Ei iinkaan kaltaiseni	0	.	0	.	0	.	0	.
Pseudo R²-testit								
Cox & Snell	,066		,054		,067		,154	
Nagelkerke	,069		,057		,069		,162	
McFadden	,022		,018		,021		,056	

Aineisto: WVS (2005)

Schwartzin PVQ-muuttujista tilastollisesti merkitseviä ovat analyysin perusteella Sak-
san kohdalla suhtautuminen riskeihin sekä turvallisen ympäristön tärkeyden kokemis-
ta kuvaava muuttuja kaikissa muissa maissa paitsi Japanissa. Riskien kokemisen suh-
teen saksalaiset vastaajat käyttäytyvät niin, että riskeistä jonkin verran nauttivat erot-
89

tautuvat niihin suurimmalla varauksella kokevien vertailuryhmästä siten, että jälkimaterialismi oli näiden kohdalla yleisempää. Tämän vaikutussuhteen mahdollista ikäefektiä pyritään mallissa kontrolloimaan ikä –muuttujalla, joten tuloksen ei pitäisi perustua ikäefektiin.

Turvallisen ympäristön perään haikailevat vastaajat puolestaan ovat selkeästi johdonmukaisesti kaikkien maiden paitsi Japanin kohdalla materialistisempia kuin muut. Yhdessä riskien kokemista kuvaavan muuttujan käyttäytymisen kanssa tämän muuttujan sisällöllinen tulkinta hypoteesien suhteen jää kuitenkin heikoksi, sillä analyysi olisi edellyttänyt enemmän riskeihin suhtautumista kuvaavan muuttujan käyttäytyvän odotusten mukaisesti. Kaikkien tähän asti tehtyjen hypoteeseja vastaan puhuvien analyysien jälkeen tulos, jonka mukaan Saksassa riskeihin positiivisesti suhtautuvat ovat suhteellisesti muita jälkimaterialistisempia, jää laihaksi. Turvallisen ympäristön perään haikaileminen on itsessään täysin tulkittavissa Inglehartin teesin kontekstissa eikä tulos siten varsinaisesti tuo uudenlaisten epävarmuustekijöiden kokemisen suhteen juuri lisä-arvoa.

Tämänkin analyysin suhteen on siten päädyttävä siihen johtopäätökseen, että Beckin riskiyhteiskuntateoriasta johdettujen riskien ja epävarmuuksien kokemisen suhtautumisesta jälkimaterialismiin koskevan selitysmallin nollahypoteesit jäävät voimaan, vaikka riskien kokeminen Saksassa käyttäytyikin teorian kannalta johdonmukaisesti. Tulosta voisi silti olla syytä arvioida mahdollisten jatkotutkimusten kannalta siten, että riskeihin suhtautumista tulisi voida mitata tehtyä huomattavasti tarkemmin tarkoitusta varten varta vasten suunnitellulla surveyllä, johon itselläni ei valitettavasti ollut mahdollisuuksia päästä käsiksi.

8 Lopuksi

Jälkimaterialistisen arvovallankumouksen teoria sekä siihen liittyvä käsitteistö ovat vakiinnuttaneet vuosien varrella asemansa yhteiskuntatieteessä. Traditiosidonnaisuuden ilmenemistä ja vaikutuksia yksilötasolla sekä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa on myös tutkittu paljon samalla, kun se on myös keskeisessä roolissa jälkimaterialistista arvovallankumousta koskevassa teoretisoinnissa. Refleksiivinen modernisaatio puolestaan on laajempaan meta-tason teoriana jäänyt vähemmälle empiiriselle huomiolle osittain siksi, että sen keskeiset teoreetikot eivät siihen ole itse tarttuneet, vaikka joitain tutkimuksia on tietenkin aiheesta ilmestynyt. Jälkimaterialistisen arvovallankumouksen teorialla on mielestäni huomattavaa yhteiskunnallista kosketuspintaa Giddensin ja Beckin käymän modernin refleksiivisyyttä koskevan teoreettisen keskustelun kanssa, ja tällöin empiirisen yhteiskuntatieteen tehtävänä on pyrkiä arvioimaan teorioiden mahdollisia rinnakkaisvaikutuksia sekä keskinäisiä selityssuhteita.

Vastatakseni tähän mielestäni olennaiseen kysymykseen pyrin löytämään kummallekin teorialle yhteisiä yhteiskunnan ja yksilötason käsitteellistyksiä, joista mielestäni kummankin teorian kannalta keskeisiä ovat ”epävarmuuden” ja ”traditiosidonnaisuuden” ilmenemisen ja vaikutusten kuvaaminen pitkälle edenneen modernisaation määrittämässä yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Jälkimaterialismin käsite sinänsä toimii eräänlaisena indikaattorina refleksiivisen modernisaation mukanaan tuomien epävarmuustekijöiden vaikuttavuuden arvioinnissa. Inglehart on tutkimuksissaan osoittanut jälkimaterialististen arvojen ilmenemisen olevan suoraan sidoksissa oman elämän jatkumisen turvallisuuden sekä tämän materialististen edellytysten riittävään kokemiseen, jolloin uudenlaisen tulevaisuutta koskevan epävarmuuden kokemisella luulisi olevan tähän jonkinlainen selitysyhteys.

Tästä lähtökohdasta käsin lähdin muodostamaan jälkimaterialististen arvojen ilmenemistä kuvaavaa mallinnusta, jossa otettaisiin huomioon myös muita vaikutustekijöitä, esimerkiksi mallinnuksessa mahdollisesti ilmenevän multikollineaarisuuden havaitsemiseksi. Analyyseissä pyrittiin selvittämään refleksiivisen modernisaation ja traditioiden purkautumisen mukanaan tuomien uudenlaisten epävarmuustekijöiden mahdollisia vaikutuksia jälkimaterialististen arvojen ilmenemiseen pitkälle kehittyneissä teol-

lisuusmaissa. Varsinaisten tutkimushypoteesien empiirinen testaamisen tuloksena ei kuitenkaan ilmennyt juuri mitään tämän yhteyden olemassaoloa vahvistavaa näyttöä, vaikka niiden testaamista varten johdettujen muuttujien validiteetin testaaminen tuot-tikin joukon mielenkiintoisia osatuloksia.

Näistä esimerkkinä mainittakoon ensinnäkin havaittu yhteys autonomian kokemisen ja traditioista irtautumisen yhteisvaikutuksesta luottamuksen kokemisen kanssa. Tra-ditio- ja autonomiamuuttujien validiteetin tutkiminen osoitti, että ihmisten halukkuus luottaa tuntemattomiin kanssaihmiisiin oli yleisempää traditioista irtautuneiden au-tonomiaa kokevien ihmisten keskuudessa. Toinen mielenkiintoinen osatulos oli havai-ta, että traditiosidonnaisuus todellakin on globaali arvoulottuvuus, joka ilmenee ver-tailtaessa maakohtaisten analyysien tuloksia kokonaisaineiston pääkomponenttiana-lyysin tuloksiin erittäin suurina korrelaatioina. Osatulosten mielenkiintoisuudesta riippumatta tutkimuskysymyksen operationalisointi jäi monelta osin ongelmalliseksi. Traditiosidonnaisuutta kuvaavan faktorimuuttujan kohdalla on myös tietyssä määrin mahdollista tulkita sitä siten, että se kuvastaisikin vain yleistä arvokonservatismia. Tätä mahdollisuutta pyrittiin toki kontrolloimaan ottamalla analyysiin mukaan Schwartzin PVQ-patteriston traditiosidonnaisuutta mittaava kysymys, jolloin maakoh-taiset analyysit tuottivatkin paikoitellen useamman faktorin, joiden tulkinta arvokon-servatismia mittaavina muuttujina voi olla joissain tapauksissa mielekkäämpää.

Toinen laajempaan tutkimuksen metodologiseen puoleen kuuluva ongelma liittyy siihen, että Giddens saattaa ymmärtää jälkitraditionaaliseen yhteiskuntaan liittyvän ontologisen turvattomuuden kirjoittajasta merkittävästi eroavalla tavalla. Olen itse tulkinnut Giddensia siten, että pitkälle kehittyneessä modernissa ontologisen turvalli-suuden kokeminen on riippuvaista traditioiden purkautumisesta seuraavan omaa elä-mää koskevan itsereflektion onnistumisesta. Giddensia voi toisaalta tulkita myös siten, että pitkälle edenneen traditioiden purkautumisen karakterisoimissa yhteiskunnissa ontologisen turvattomuuden tunne on yleisempää. Traditioiden purkautuminen tulisi siis tämän tulkinnan mukaan ymmärtää laajempaan koko yhteiskuntaa määrittävänä ilmiönä, jolloin sen operationalisointi yksilötasolle olisi yksinkertaisesti väärä tulkinta. Ja vaikka traditiosidonnaisuus olisikin tulkittu oikein yksilötason prosessiksi, jättää tehty operationalisointi aina toivomisen varaa, sillä käytettyjä muuttujia ei ollut mis-

sään aineistossa koostettu Giddensin teoriaa silmälläpitäen⁴. Kattava analyysi olisi lisäksi vaatinut ontologiseen turvallisuudentunteeseen liittyvän huolestuneisuuden sekä patologisten käyttäytymishäiriöiden (anoreksia, työnarkomania) mittaamista, mikä on käytettävissä olevien aineistojen asettamien rajoitteiden vuoksi mahdotonta, eikä välttämättä edes sovellu kovin hyvin survey –tutkimuksen piiriin.

Edellä esitettyihin ongelmiin on toki syytä suhtautua vakavasti tehdyn tutkimuksen merkityksen arvioinnissa. Mielestäni on kuitenkin syytä pitää mielessä laajempi tieteellisen keskustelun yhteys, sillä Giddensin argumentaatio traditioiden purkautumisen prosessin yhteiskunnallisista vaikutuksista lepää vahvasti tämän modernisaatio-teorian ydinoletuksissa ihmisten käyttäytymisestä, ja sisältää hyvinkin vahvoja implikaatioita ihmisten toiminnasta, joiden empiirisestä testaamisesta kieltäytyminen olisi tieteen kannalta monin verroin haitallisempaa kuin mikään tulkinnallisen epävarmuuden varassa tehty puutteellinen tutkimus, josta voisi osaltaan syyttää pikemminkin Giddensia itseään. Giddens kun ei itse vienyt modernisaatiotutkimustaan empiiriseen vaiheeseen vaan paneutui 90-luvun lopulla enemmän niin sanotun ”Kolmannen tien” politiikkavaihtoehdon tutkimiseen sekä Labour –puolueen asioihin.

Tutkimuskysymykseen liittyy ongelmia myös selitetyn ilmiön, eli jälkimaterialististen arvojen omaksumiseen liittyvän yhteiskunnallisen dynamiikan suhteen. Vaikka huomista koskevan epävarmuuden kokeminen erityisesti ihmiselämän formatiivisina vuosina on kiistatta Inglehartin teorian kulmakivi, ei käsitteen laajentaminen eksistentiaalisen turvattomuuden ja riskien kokemisen suuntaan ole lainkaan ongelmatonta. Jälkimaterialistiset arvot edellyttävät kasvupinnakseen riittävää elintasoja ja turvallisuuden tunnetta, mutta tuo taso voi hyvinkin olla kuviteltua matalampi. Argumentoihan Inglehart itsekin, että entisen itäblokin maiden 1960-luvulla kokema sosialististen järjestelmien kulta-aika näkyy tänä päivänä noina vuosina nuoruutensa eläneiden suhteellisesti suurempana jälkimaterialististen arvojen omaksumisena (Inglehart 1997, 144), vaikka kyseinen elintaso ei varmasti enää länsimaiseen kulutuskulttuuriin turtunut enää tyydyttäisi. Tämä tarkoittaa tutkimusasetelman mielekkyyden kannalta sitä, että epävarmuuden kokeminen joillain spesifeillä elämänoilla on niukkuushypotee-

---

⁴ Giddensin teoria on tosin ollut inspiraation lähteenä vuoden 2006 European Social Surveyn kysymysten laatimisessa (Billari et al. 2004, 7), mutta tässä aineistossa ei ollut käytettävissä Inglehartin indikaattorieta.

sin kannalta merkityksetöntä, sillä hyvin harvat ihmiset⁵ joutuvat länsimaissa taistelemaan jokapäiväisestä selviytymisestään samalla tavalla kuin köyhimmissä maissa, joissa modernisaatio on vasta päässyt käyntiin. Hyvä esimerkki ovat jälkimaterialistisilta arvoiltaan omaa luokkaansa olevat opiskelijat, jotka ovat sosiaalistuneet yhteiskuntaan kasvavan nuorisotyöttömyyden ja suuren ympäristöriskitietoisuuden kyllästävässä yhteiskunnassa. Inglehart on itsekkin sanonut, että ”kun jokaisessa autotallissa on jo kaksi autoa, tuo kolmas huomattavan vähän lisäarvoa neljännen ja viidennen ollessa jo enemmän taakka” (Inglehart 1981, 898).

Beckin riskiyhteiskuntateorian soveltaminen jälkimaterialismin selittämiseen on ongelmallista juuri tästä syystä. Hän ei anna missään vaiheessa ymmärtää, että ihmiset kokisivat elämänsä olevan pitkälle edenneen modernisaation määrittämässä yhteiskunnassa esimodernien yhteiskuntien asukkaita vaarallisempaa. Esimoderneissa yhteiskunnissa ruttoon sairastumisen tai nälänhädän riskit olivat ihmishengelle varmasti suurempi uhka paikallisesti, kuin vaikkapa potentiaalisesti maailmanlaajuisista tuhoa aiheuttava ydinkatastrofi. Edellä kuvatut riskit eroavat toisistaan tietysti siinä, että esimoderneissa yhteiskunnissa ne otettiin ikään kuin annettuina tai jonkun ”toisen” aiheuttamina (jumalan, demonien, luonnon), kun taas modernit riskit ovat pitkälle ihmisen aikaansaannosta (Elliott 2002, 295). Inglehartin kannalta modernisaation mukanaan tuomien riskien lähde on tuskin kuitenkaan olennaisinta vaan se, kuinka uhkaaviksi ihmiset kokevat ne. Yksittäisen ihmisen kannalta onkin todennäköisesti käynyt niin, että huolimatta esimerkiksi juuri ydinkatastrofin suuresta tuhopotentiaalista, ihmiset länsimaissa kokevat oman elämänsä joka tapauksessa esivanhempiaan huomattavasti turvallisemmaksi.

Asiantuntijatiетoon luottamisen rooli näyttäytyy tästä huolimatta keskeisellä sijalla mahdollisten jatkotutkimusten kannalta, sillä se ilmenee edelleen keskeisenä modernisaation legitimaation perustan kulmakivenä. Hyvänä esimerkkinä tämän puolesta puhuu tätä kirjoittaessani Japanissa meneillään oleva ydinkriisi, joka tulee varmasti vaikuttamaan länsimaisen yleisön halukkuuteen luottaa ydinvoimaa koskevaan asiantun-

---

⁵ En missään nimessä halua kiistää tai vähätellä länsimaisten yhteiskuntien heikompiensaisten hätää, mutta toisaalta kaikkein huonoimmassa asemassa olevien kyseisten maiden asukkaiden voi tuskin samalla tavalla odottaa osallistuvan kyselytutkimuksiin kuin muiden, jolloin tämä tärkeä sosiaalipoliittinen kysymys jää kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta vaille relevanssia.

tijatietoon lähitulevaisuudessa. Japanin kaltaisen onnettomuudenhan ei pitänyt olla länsimaissa enää mahdollista. Teknologian käyttöön liittyvien riskien realisoituminen suuressa mittakaavassa muuttaa varmasti asiantuntijatiedon roolia myös suomalaisessa ydinvoimaa koskevassa päätöksenteossa ja samalla se luo myös uudenlaisia mahdollisuuksia jälkimaterialististen arvojen omaksumisen dynamiikkaa pohtivalle tutkimukselle.

Tutkimusaineistot

EVS (2008): European Values Study 2008, 4th wave, Integrated Dataset. GESIS Data Archive, Köln, Saksa. Tutkimusnumero: ZA4800; tiedoston versio. 2.0.0 (2010-11-30), doi:10.4232/1.10188.

Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany 1994: Falter, Jürgen., Oscar W. Gabriel, Hans Rattinger ja K. Schmitt. Köln: Zentralarchiv für empirische Sozialforschung. Tutkimusnumero: ZA3065

Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany 1998: Falter, Jürgen., Oscar W. Gabriel ja Hans Rattinger. Köln: Zentralarchiv für empirische Sozialforschung. Tutkimusnumero: ZA3066.

Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany 2002: Falter, Jürgen., Oscar W. Gabriel ja Hans Rattinger. Köln: Zentralarchiv für empirische Sozialforschung. Tutkimusnumero: ZA3861.

WORLD VALUES SURVEY 2005 OFFICIAL DATA FILE v.20090901, 2009. World Values Survey Association (www.worldvaluessurvey.org). *Agregaattitiedoston tuottaja*: ASEP/JDS, Madrid.

Lähteet

Abramson, Paul. R. & Inglehart, Ronald (1986): Generational Replacement and Value Change in Six West European Societies. *American Journal of Political Science*, Vol. 30, No. 1 (Helmikuu, 1986), s. 1-25.

Abramson, Paul. R. & Inglehart, Ronald (1994): Education, Security, and Post-materialism: A Comment on Duch and Taylor's "Postmaterialism and the Economic Condition". *American Journal of Political Science*, Vol. 38, No. 3 (Elokuu, 1994), s. 797-814

Abramson, Paul. R. & Inglehart, Ronald (1995): *Value Change in Global Perspective*. University of Michigan Press, Ann Arbor.

Abramson, Paul. R. & Inglehart, Ronald (1999): Measuring Postmaterialism. *The American Political Science Review*. Vol. 93, No. 3, s. 665-677.

Allardt, Erik (1973): *About Dimensions of Welfare: An Exploratory Analysis of a Comparative Scandinavian Survey*. Research Group for Comparative Sociology, Helsinki.

Ashley, David (1990): Habermas and 'The Project of Modernity'. Teoksessa Turner, Bryan S. (toim.): *Theories of Modernity and Postmodernity*. Sage Publications, Lontoo.

- Baker, W. E. & Inglehart, R. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, Vol 65, No 1 (Helmikuu 2000) s. 19-51.
- Bean, Clive, and Elim Papdakis (1994): Polarized Priorities or Flexible Alternatives? Dimensionality in the Materialism-Postmaterialism Scale. *International Journal of Public Opinion Research*. Vol 6 (3), s. 264-88.
- Beck, Ulrich (1984): Perspektiven einer kulturellen Evolution der Arbeit. *Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*. Vol 1/ 1984. W. Kohlhammer GmbH, Stuttgart.
- Beck, Ulrich [1992 (1986)]: *Risk Society: Towards a New Modernity*. Sage Publications, Lontoo..
- Beck, Ulrich (1995): Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Vastapaino, Tampere.
- Beck, Ulrich (2000): Risk Society Revisited: Theory, Politics and Research Programmes. Teoksessa: Adam, Barbara et al. (toim.): *The Risk Society and Beyond. Critical Issues for Social Theory*. Sage Publications, Lontoo.
- Beck, Ulrich (2002): The Terrorist Threat : World Risk Society Revisited. *Theory Culture Society* 2002 Vol. 19 No 4, s.: 39-55.
- Beck, Ulrich & Lau, Cristoph (2005): Second modernity as a resarch agenda: theoretical and empirical explorations in the 'meta-change' of modern society. *The British Journal of Sociology*. Vol. 56. No 4, s. 525-557.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elizabeth (2008): Global Generations and the Trap of Methodological Nationalism For a Cosmopolitan Turn in the Sociology of Youth and Generation. *European Sociological Review* Vol. 25(1), s. 25-36.
- Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002): *Was kommt nach der Familie? Alternativen, Kontroversen, Perspektiven*. Europäische Notarentage, Salzburg.
- Belk, Russell W. (1985): Materialism: Trait Aspects of Living in the Material World, *Journal of Consumer Research*, Vol. 12 (Joulukuu), s. 265–280.
- Belk, Russel W. (1988): Possessions and the Extended Self. *Journal of Consumer Research*; (syyskuu 1988), Vol. 15 Issue 2, s. 139-168.
- Bell, Daniel. (1973): *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.
- Billari, Francesco; Hagestad, Gunhild; Liefbroer, Aart; Spéder, Zsolt (2004): The Timing of Life: The Organisation of the Life Course in Europe. *QUESTION MODULE DESIGN TEAM (ESS ROUND 3) APPLICATION FORM*.
Internetissä www.europeansocialsurvey.org (katsottu 10.3.2011).

Clarke, Harold D. & Nitisch, Dutt (1991): Measuring Value Change in Western Industrialized Societies: The Impact of Unemployment. *The American Political Science Review*. Vol. 85, No. 3 (syyskuu, 1991), s. 905-920.

Cottle, Simon (1998): Ulrich Beck, 'Risk Society' and the Media. A Catastrophic View? *European Journal of Communication*. Vol 13. Maaliskuu 1998 No. 1, s. 5-32.

Davis, Darren W. & Davenport, Christian (1999): Assessing the Validity of the Post-materialism Index. *The American Political Science Review*. Vol. 93, No. 3 (syyskuu, 1999), s. 649-664.

Davis, Darren W.; Dowley, Kathleen M & Silver, Brian D. (1999): Postmaterialism in World Societies: Is It Really a Value Dimension? *American Journal of Political Science*, Vol. 43, No. 3 (heinäkuu, 1999), s. 935-962.

Dewey, John (2006): *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Vastapaino, Tampere.

Duch, Raymond. M.;& Taylor, Michael. A. (1994): A Reply to Abramson and Inglehart's "Education, Security, and Postmaterialism". *American Journal of Political Science*, Vol. 38, No. 3 , s. 815-824.

Elliott, Anthony (2002): Beck's Sociology of Risk: A Critical Assessment. *Sociology* 2002 Vol. 36, s. 293-315.

Edmunds, June & Turner, Bryan S. (2005): Global generations: social change in the twentieth century. *The British Journal of Sociology*. Vol. 56 (4), s. 559-577.

Eräsaari, Risto (1995): Mitä on "refleksiivinen modernisaatio"? Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.): *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*. Gaudeamus, Helsinki.

Flouri, Eirini (2005): Adult Materialism/Postmaterialism and later Mental Health: the Role of Self-Efficacy. *Social Indicators Research* (2005) Vol. 73, s. 1–18.

Fukuyama, Francis (1995): *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press, New York.

Garson, David G. (2009): GLM (Multivariate), MANOVA and MANCOVA. *Statnotes: Topics in Multivariate Analysis*. Katsottu 31.3.2011. Internetissä: <http://faculty.chass.ncsu.edu/garson/pa765/statnote.htm>

Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press: Berkeley.

Giddens, Anthony (1990): *The Consequences of Modernity*. Stanford University Press, Stanford.

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge:

Giddens, Anthony (1992): *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Stanford University Press, Stanford.

Giddens, Anthony (1994): *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Polity Press, Cambridge.

Giddens, Anthony (1995): Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott *Nykyajan jäljillä: Refleksiivinen modernisaatio*. Vastapaino, Tampere.

Giddens, Anthony (1996): Affluence, Poverty and the Idea of a Post-Scarcity Society. *Development and Change*. Vol. 27 (1996), s. 353-363. Blackwell Publishers, Oxford.

Giddens, Anthony (1999): *Runaway world: How Globalisation is Reshaping our Lives*. Profile Books Ltd. Lontoo.

Goldberg, David (1978): *Manual of the General Health Questionnaire*. NFER Publishing, Windsor.

Gross, Neil & Simmons, Solon (2002): Intimacy as a Double-Edged Phenomenon? An Empirical Test of Giddens *Social Forces*, Vol. 81, No. 2 (Dec., 2002), s. 531–555

Gusfield, Joseph R. (1967): Tradition and Modernity: Misplaced Polarities in the Study of Social Change. *The American Journal of Sociology*, Vol. 72, No. 4 (tammi-kuu, 1967), s. 351-362.

Habermas, Jürgen (1992 [1973]): *Legitimation crisis*, Oxford: Polity Press.

Heiskala, Risto (1996): Modernisoitumisen seuraukset ja elämänpolitiikka: Giddensin 1990-luvun tuotanto. *Politiikka* 36 (2), s. 111–120.

Hommerich, Carola (2008): Japanese “*Furītā*” and German “Generation Internship”: The “precarious post-materialist” as an extension to Inglehart’s theory of value change. *Asia Europe Journal*. Vol. 5 (4) , s. 479-498.

Inglehart, Ronald (1971): The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies. *The American Political Science Review*, 4 (65), s. 991-1017.

Inglehart, Ronald (1977): *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1981): Post-Materialism in an Environment of Insecurity. *The American Political Science Review*, Vol. 75, No. 4 (joulukuu, 1981), s. 880-900.

Inglehart, Ronald (1995): Public Support for Environmental Protection: Objective Problems and Subjective Values in 43 Societies. *Political Science and Politics*, Vol. 28, No. 1 (maaliskuu, 1995), s. 57-72.

Inglehart, Ronald (1997): *Modernisation and Postmodernisation. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton University Press, Princeton.

Inglehart, Ronald & Baker, Wayne E. (2000): Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, Vol. 65, No. 1,

Looking Forward, Looking Back: Continuity and Change at the Turn of the Millenium (helmikuu., 2000), s. 19-51.

Inglehart, Ronald & Welzel, Christian (2005): *Modernization, Cultural Change and Democracy*. Cambridge University Press, New York. Katsottu internetistä 30.4.2010.: www.worldvaluessurvey.org

Jackson, David. J. and Alwin, Duane. F. (1980): Factor analysis of ipsative measures. *Sociological Methods and Research*, Vol. 9, s. 218-238.

Jokinen, Kimmo (2002): Terve elämä tämänhetkisyiden kulttuurissa. Teoksessa: Ruuskanen, Pentti (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Majima, Shinobu & Savage, Mike (2007): Have There Been Culture Shifts in Britain?: A Critical Encounter with Inglehart. *Cultural Sociology* 2007; Vol. 1; s. 291-315.

Moors, Guy (2007): Testing the Internal Validity of the Inglehart Thesis by Means of a Latent Class Choise Model. *Acta Sociologica*. Vol. 50, No. 2 (Kesäkuu, 2007), s. 147-160.

Pesonen, Pertti; Sänkiaho, Risto & Borg, Sami (1993): *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. WSOY, Juva.

Putnam, Robert (1993): *Making Democracy work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton.

Richins, Marsha L. (2004): The Material Values Scale: Measurement Properties and Development of a Short Form. *Journal of ConsumerResearch*. Vol. 31 (kesäkuu), s. 209–19.

Rindfleisch, Aric; Burroughs, James E.; Denton, Frank (1997): Family Structure, Materialism, and Compulsive Consumption. *The Journal of Consumer Research*, Vol. 23, No. 4 (maaliskuu, 1997), s. 312-325

Rindfleisch, Aric; James E. Burroughs, Nancy Wong (2009): The Safety of Objects: Materialism, Existential Insecurity, and Brand Connection. *The Journal of Consumer Research*, Vol. 36, No. 1 (kesäkuu 2009), s. 1-16

Rusanen, Timo (2002): Challenging the Risk Society. *Science Communication*. Vol. 24, No. 2, joulukuu 2002, s.. 198-208.

Sacchi, Stefan (1998): The Dimensionality of Postmaterialism: An Application of Factor Analysis to Ranked Preference Data. *European Sociological Renew*, Vol. 14 No. 2, s. 151-17.

Schroeder, Jonathan E. (1996): An Analysis of the Consumer Susceptibility to Interpersonal Influence Scale. *Journal of Social Behavior and Personality*. Vol. 11(3), s. 585–599.

- Schwartz, Shalom H. (1999): A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An International Review*, Vol.,48 (1), s. 23-47.
- Schwartz, S. H. (2003). A proposal for measuring value orientations across nations. Teoksessa: *Questionnaire development package of the European Social Survey* (s. 259–319). Internetissä: www.Europeansocialsurvey.org. Katsottu 10.3.2010.
- Schwartz, Shalom H. & Boehnke, Klaus (2004): Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*. Vol. 38, s. 230–255.
- Schwartz, Shalom H. (2006): A Theory of Cultural Value Orientations: Explication and Applications. *Comparative Sociology*. Vol. 5, (2-3), 2006 , s. 137-182(46).
- Shaw, Martin (2000): Historical Sociology and Global Transformation. Teoksessa: Palan, Ronen (toim.) *Global Political Economy. Contemporary theories*. Routledge, Lontoo.
- Sica, Alan (1986): Locating the Seventeenth Book of Giddens. *Contemporary Sociology*. Vol 15, N:o 3 (toukokuu), s. 344-346.
- Smart, Barry (1990): Modernity, Postmodernity and the Present. Teoksessa Turner, Bryan S. (toim.): *Theories of Modernity and Postmodernity*. Lontoo: Sage Publications. Teoksessa: Palan, Ronen (toim.) *Global Political Economy. Contemporary theories*. Routledge, Lontoo.
- Tarkkonen, Lauri & Vehkalahti, Kimmo (2005): Measurement errors in multivariate measurement scales. *J. Multivariate Anal.* Vol. 9), No 1, s. 172–189.
- Torgerson, Douglas (1995): 'Policy Analysis and Public Life: The Restoration of Phronesis?', teoksessa James Farr, John S. Dryzek and Stephen T. Leonard (eds.), *Political Science in History. Research programs and Political Traditions*. s. 225-252. Cambridge University Press: Cambridge, s
- Wallerstein, Immanuel (1995): The End of What Modernity? *Theory and Society*, Vol. 24, No. 4 (elokuu), s. 471-488.
- WVS Suomi (2005): World Values Surveyn Suomen kyselylomake. <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSDocumentation.jsp> (Katsottu 24.2.2011 klo 15.30)
- van Deth, Jan W. (1983): The Persistence of Materialist and Post-Materialist Value Orientations. *European Journal of Political Research* Vol. 11, s. 63-79.
- Weber, Elke U. (1998): Who's afraid of a little risk? New evidence for general risk aversion. Teoksessa: Shanteau, James; Mellers, Barbara & Schum, David (toim.) *Decision Science and Technology. Reflections on the Contributions of Ward Edwards*. Kluwer Academic Publishers, Norwell.
- Weber, Max (2002 [1905]): *The Protestant ethic and the "spirit" of capitalism and other writings*. Lontoo: Penguin Books.

Kuviot ja taulukot

Kuvio 2.1. Habermasin kriisitendenssien tyypittely	11
Kuvio 3.1 Modernisaation institutionaaliset ulottuvuudet sekä niihin liittyvät riskit.	27
Kuvio 3.2. Maailman kulttuurinen kartta Inglehartin mukaan WVS-aineistoon perustuen	36
Kuvio 6.1. Jälkimaterialismi-indeksin keskiarvoprofiili traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen suhteen Japanissa.	69
Kuvio 7.1. Keskiarvoprofiili Saksan aineistosta. Inglehartin indeksiin perustuva ryhmäkohtainen marginaalikeskiarvo väitteen ” Jos nykyinen meno jatkuu, ihmiskunta tulee kokemaan katastrofin” suhteen.	87
Kuvio 7.2. Keskiarvoprofiili Italian aineistosta. Inglehartin indeksiin perustuva ryhmäkohtainen marginaalikeskiarvo väitteen ”Ihmisen nerokkuus varmistaa maapallon tulevaisuuden” suhteen.	87
Taulukko 2.1 Poikkikansallista arvomaailman vaihtelua mittaavat kysymyskohdat ja niitä kuvaavan faktorianalyysin tulos maa- ja yksilökohtaisella aineistolla Inglehartin analyysissä.	23
Taulukko 5.1. Jälkimaterialismi -indeksien vertailu Davisin ja Davenportin mukaan tekijän mukailemana ja suomentamana.	52
Taulukko 5.2. Ristiintaulukointi alkuperäisen nelikohtaisen sekä kolmannen nelikohtaisen kysymyspatterin välillä.	53
Taulukko 5.3. Kooste 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksin maakohtaisen varianssi-analyysin tuloksista ikäkohorttien suhteen.	57
Taulukko 6.1. Traditiosidonnaisuutta mittaavan faktorimuuttujan koostaminen. Faktorianalyysin tulos.	62
Taulukko 6.2. Maakohtaisella pääkomponenttianalyysillä tuotettujen traditiofaktorien (Pearson-) korrelaatioita kokonaisaineistolla tuotettujen faktorien kanssa. Kolme parasta ja kolme huonoiten korreloivaa maata.	63
Taulukko 6.3. Autonomian kokemista mittaavan faktorianalyysin tulos.	64
Taulukko 6.4. Luottamuksen rakentuminen OECD-maissa traditioista irtautuneiden vastaajien keskuudessa.	65
Taulukko 6.5. Kovarianssianalyysi: jälkimaterialismi neljässä teollisuusmaassa selitettyinä traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen interaktiolla.	68

- Taulukko 6.6.** Ordinaalinen regressioanalyysi: jälkimaterialismi traditiosidonnaisuuden ja autonomian kokemisen kautta selitettynä. 71
- Taulukko 7.1.** Agregaattiaineiston vastaajien jakautuminen survey:n ja asuinpaikan perusteella. 73
- Taulukko 7.2..** Työelämän epävarmuustekijöiden kokeminen ja jälkimaterialismi alle 30-vuotiaiden keskuudessa Saksassa vuosina 1994-2002. Ordinaalinen regressioanalyysi JMI4:lle. 76
- Taulukko 7.3..** Maakohtainen varianssianalyysi WVS-aineistolla paikallisten ja globaalien ympäristöriskien kokemisen suhteen: Jälkimaterialismi-indeksin keskiarvo vastausryhmittäin. Maakohtaiset F-testin merkitsevyydet sekä merkitsevyyden suunta 80
- Taulukko 7.4.** Ordinaalinen regressioanalyysi: Neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksi viidessä Euroopan maassa modernisaatiouuskoa mittaavilla indikaattoreilla selitettynä. 82
- Taulukko 7.5.** Monen muuttujan kovarianssianalyysi: Neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksiin perustuva luokittelu kolmen modernisaatiouuskoa mittaavan kysymyksen selittäjänä. Koulutustaso kovariaattina. 85
- Taulukko 7.6.** Jatkotarkastelu MANCOVA:lle yksittäisten vaikutusmuuttujien tunnistamiseksi. 86
- Taulukko 7.7..** Ordinaalinen regressioanalyysi: 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksi selitettynä suhtautumisella tieteelliseen kehitykseen sekä riskeihin yleensä neljässä teollisuusmaassa. 89

Käytetyt lyhenteet

ANOVA – Varianssianalyysi, Analysis of Variance,

DDR – Saksan demokraattinen tasavalta, die Deutsche Demokratische Republik

EVS – European Values Study

JMI4 – Inglehartin neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksi

JMI12 – Inglehartin 12-kohdan jälkimaterialismi-indeksi

MANCOVA – Monen muuttujan kovarianssianalyysi, Multivariate analysis of covariance.

MANOVA - Monen muuttujan varianssianalyysi, Multivariate analysis of variance.

OECD – Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, Organisation for Economic Cooperation and Development

PVQ – Personal Values Questionnaire

WVS – World Values Survey

ZA/ZACAT – Kölnin yliopiston empiirisen sosiaalitutkimuksen keskusarkisto, Zentralarchiv für empirische Sozialforschung an der Universität zu Köln

Liitteet

LIITE 1

Tutkimusaineistoissa käytetyt jälkimaterialismi-indeksit on muodostettu aineistoittain seuraavasti:

World Values Survey ja alkuperäisen neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksin (JMI4) elementit:

Patteri 1: Valitkaa seuraavista tavoitteista mielestänne kaksi tärkeintä.

- 1) Kansallinen järjestyksen ylläpito*
- 2) Ihmisille suuremman sananvallan antaminen tärkeissä poliittisissa päätöksissä*
- 3) Nousevia hintoja vastaan taistelemine
- 4) Sananvapauden puolustaminen*

Indeksin 12-kohtainen laajennus käsittää alkuperäisen patterin lisäksi myös seuraavat kohdat:

Patteri 2: Valitkaa seuraavista tavoitteista mielestänne kaksi tärkeintä.

- 5) Korkean talouskasvun ylläpitäminen
- 6) Maalla oltava vahvat puolustusvoimat
- 7) On varmistettava, että ihmisillä on enemmän sananvaltaa oman työpaikkansa ja yhteisönsä päätösten suhteen*
- 8) Pyrkimys tehdä kaupungeistamme ja maaseudustamme kauniimpia*

Patteri 3: Valitkaa seuraavista tavoitteista mielestänne kaksi tärkeintä.

- 9) Vakaa talous
- 10) Kehitys kohti vähemmän persoonatonta sekä inhimillisempää yhteiskuntaa*
- 11) Kehitys kohti yhteiskuntaa, jossa ideoita arvostetaan enemmän kuin rahaa*
- 12) Taistelu rikollisuutta vastaan

Kahdentoista kohdan jälkimaterialismi-indeksi lasketaan siten, että vastaajan patte-reista 1-3 valitsemien jälkimaterialististen tavoitteiden (merkitty tähdellä) määrä las-ketaan yhteen kuitenkin siten, että kohta 8 jätetään indeksissä huomioimatta havaitun huonon reliabiliteetin vuoksi. World Values Surveyssä on siten käytettävissä sekä neljän että 12-kohdan indeksiin perustuvat muuttujat.

Political Attitudes, Political Participation and Voter Conduct in United Germany 1994-2002

Aineistossa käytetään Inglehartin alkuperäisen neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksin muunnelmaa, jossa vastaajaa pyydetään asettamaan kaikki alkuperäisessä patterissa esitetyt tavoitteet järjestykseen siten, että jokaista tavoitetta vastaa oma muuttuja. Aineistossa esiintyvien muuttujat vastaavat tulkinnalliselta sisällöltään alkuperäistä indeksiä, vaikka käytettävissä onkin hieman enemmän tietoa. Muuttujista laskettiin Inglehartin luokittelua vastaava kolmiportainen muuttuja (materialisti-välimuoto-jälkimaterialisti).

European Values Study 2008:

Inglehartin alkuperäinen neljän kohdan indeksi esiintyy aineistossa sellaisenaan.

LIITE 2

Jälkimaterialismi-indeksin keskiarvot maittäin ja ikäryhmittäin

Neljän kohdan jälkimaterialismi-indeksi

		Yhteensä			JMI:n kes-		Keski-			
		N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	kiarvo	N	hajonta	F-testi	Sig.
Ranska		986	25.4 %	57.0 %	17.6 %	1,92	1478	0,651	4,807	0,000
ikä	15-24	114	24.8 %	55.8 %	19.4 %	1,95	170	0,664		
	25-34	168	24.0 %	58.1 %	17.9 %	1,94	252	0,645		
	35-44	190	23.4 %	53.6 %	22.9 %	1,99	284	0,682		
	45-54	158	27.2 %	55.0 %	17.8 %	1,91	237	0,666		
	55-64	149	19.7 %	59.3 %	21.0 %	2,01	223	0,639		
	yli 65	208	31.2 %	59.8 %	9.0 %	1,78	311	0,594		
Iso-Britannia		997	9.9 %	66.3 %	23.8 %	2,14	1437	0,564	2,172	0,055
ikä	15-24	138	8.7 %	61.7 %	29.6 %	2,21	199	0,584		
	25-34	164	10.5 %	59.8 %	29.7 %	2,19	237	0,605		
	35-44	214	9.2 %	71.0 %	19.8 %	2,11	309	0,529		
	45-54	150	12.0 %	60.6 %	27.5 %	2,15	216	0,610		
	55-64	145	13.1 %	68.0 %	18.8 %	2,06	209	0,564		
	yli 65	186	7.0 %	73.1 %	19.9 %	2,13	267	0,503		
Italia		977	18.1 %	62.5 %	19.3 %	2,01	1448	0,612	9,095	0,000
ikä	15-24	102	10.8 %	65.7 %	23.5 %	2,13	151	0,574		
	25-34	169	16.0 %	66.3 %	17.8 %	2,02	250	0,582		
	35-44	219	10.5 %	65.3 %	24.2 %	2,14	325	0,574		
	45-54	164	19.5 %	58.5 %	22.0 %	2,02	243	0,645		
	55-64	184	24.5 %	58.2 %	17.4 %	1,93	273	0,644		
	yli 65	139	28.1 %	61.9 %	10.1 %	1,82	206	0,592		

		Yhteensä				JMI:n kes-		Keski-			
		N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	kiarvo	N	hajonta	F-testi	Sig.	
Alankomaat		1023	19.1 %	63.6 %	17.3 %	1,98	1462	0,603	4,569	0,000	
ikä	15-24	145	13.1 %	70.3 %	16.6 %	2,04	207	0,545			
	25-34	174	16.6 %	62.5 %	20.9 %	2,04	248	0,612			
	35-44	232	16.4 %	65.4 %	18.2 %	2,02	332	0,589			
	45-54	159	16.5 %	64.8 %	18.7 %	2,02	227	0,594			
	55-64	154	24.9 %	57.8 %	17.3 %	1,92	220	0,646			
	yli 65	159	28.0 %	60.8 %	11.2 %	1,83	228	0,605			
Espanja		1162	35.9 %	52.2 %	11.9 %	1,76	1453	0,649	7,679	0,000	
ikä	15-24	159	36.1 %	48.2 %	15.7 %	1,80	199	0,692			
	25-34	210	31.1 %	57.0 %	11.9 %	1,81	263	0,628			
	35-44	232	27.5 %	58.0 %	14.4 %	1,87	290	0,636			
	45-54	181	33.7 %	51.4 %	14.9 %	1,81	226	0,673			
	55-64	139	38.2 %	51.2 %	10.7 %	1,73	174	0,644			
	yli 65	241	48.3 %	46.2 %	5.5 %	1,57	302	0,597			
Saksa		2004	21.3 %	60.9 %	17.7 %	1,96	1457	0,624	6,707	0,000	
ikä	15-24	210	16.1 %	64.6 %	19.3 %	2,03	152	0,596			
	25-34	268	17.8 %	64.3 %	17.9 %	2,00	195	0,599			
	35-44	474	18.5 %	60.3 %	21.2 %	2,03	345	0,630			
	45-54	337	17.7 %	60.3 %	21.9 %	2,04	245	0,630			
	55-64	309	21.5 %	63.9 %	14.6 %	1,93	224	0,598			
	yli 65	406	32.5 %	55.8 %	11.7 %	1,79	295	0,632			
Yhdysvallat		1222	21.5 %	60.7 %	17.8 %	1,96	1467	0,626	2,169	0,055	
ikä	15-24	122	20.6 %	55.9 %	23.5 %	2,03	147	0,666			
	25-34	245	25.2 %	63.6 %	11.2 %	1,86	295	0,588			
	35-44	238	23.4 %	56.0 %	20.6 %	1,97	286	0,664			
	45-54	238	20.8 %	59.8 %	19.4 %	1,99	286	0,635			
	55-64	182	19.7 %	63.0 %	17.3 %	1,98	218	0,609			
	yli 65	196	17.9 %	64.6 %	17.5 %	2,00	236	0,596			
Kanada		2122	10.2 %	58.4 %	31.4 %	2,21	1471	0,609	2,500	0,029	
ikä	15-24	246	10.8 %	53.4 %	35.8 %	2,25	170	0,637			
	25-34	336	11.3 %	57.1 %	31.6 %	2,2	233	0,624			
	35-44	428	10.7 %	57.5 %	31.8 %	2,21	297	0,618			
	45-54	404	6.8 %	61.9 %	31.2 %	2,24	280	0,568			
	55-64	336	10.3 %	51.8 %	37.8 %	2,27	233	0,639			
	yli 65	371	11.8 %	66.2 %	22.0 %	2,1	257	0,573			
Japani		922	24.9 %	65.8 %	9.2 %	1,84	1262	0,563	3,335	0,005	
ikä	15-24	65	15.4 %	69.2 %	15.4 %	2	89	0,558			
	25-34	160	18.1 %	75.0 %	6.9 %	1,89	219	0,488			
	35-44	166	21.7 %	68.1 %	10.2 %	1,89	227	0,555			
	45-54	199	28.6 %	61.8 %	9.5 %	1,81	272	0,589			
	55-64	189	27.0 %	64.0 %	9.0 %	1,82	259	0,573			
	yli 65	143	32.9 %	59.4 %	7.7 %	1,75	196	0,586			
Meksiko		1512	19.4 %	61.0 %	19.5 %	2,00	1454	0,624	6,671	0,000	
ikä	15-24	297	13.5 %	59.3 %	27.3 %	2,14	286	0,624			
	25-34	395	18.7 %	60.5 %	20.8 %	2,02	380	0,629			
	35-44	299	20.4 %	61.2 %	18.4 %	1,98	287	0,624			
	45-54	252	19.0 %	61.5 %	19.4 %	2,00	242	0,622			
	55-64	153	24.8 %	62.7 %	12.4 %	1,88	147	0,600			
	yli 65	116	28.4 %	63.8 %	7.8 %	1,79	112	0,568			
Etelä-Afrikka		2863	36.6 %	55.4 %	8.1 %	1,71	159	0,606	0,212	0,957	
ikä	15-24	793	31.1 %	60.1 %	8.8 %	1,78	44	0,598			
	25-34	692	37.9 %	54.5 %	7.7 %	1,70	38	0,611			
	35-44	579	37.5 %	54.4 %	8.1 %	1,71	32	0,618			
	45-54	327	40.7 %	52.8 %	6.6 %	1,66	18	0,614			
	55-64	248	35.0 %	54.8 %	10.2 %	1,75	14	0,649			
	yli 65	223	45.3 %	48.5 %	6.2 %	1,61	12	0,628			

		Yhteensä N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	JMI:n kes- kiarvo	N	Keski- hajonta	F-testi	Sig.
Australia		1367	14.5 %	63.5 %	22.0 %	2,07	1443	0,600	0,817	0,538
ikä	15-24	97	18.5 %	58.7 %	22.8 %	2,04	102	0,644		
	25-34	149	12.1 %	71.3 %	16.7 %	2,05	157	0,536		
	35-44	227	19.9 %	58.2 %	21.9 %	2,02	240	0,648		
	45-54	316	11.6 %	67.7 %	20.7 %	2,09	334	0,562		
	55-64	287	14.5 %	60.9 %	24.7 %	2,1	303	0,618		
	yli 65	291	13.4 %	63.2 %	23.4 %	2,1	307	0,599		
Norja		1008	6.6 %	74.7 %	18.7 %	2,12	1475	0,489	8,627	0,000
ikä	15-24	105	8.6 %	73.3 %	18.1 %	2,10	154	0,509		
	25-34	169	3.0 %	74.6 %	22.5 %	2,20	247	0,466		
	35-44	223	4.5 %	76.2 %	19.3 %	2,15	326	0,465		
	45-54	200	4.0 %	76.0 %	20.0 %	2,16	293	0,464		
	55-64	159	8.8 %	67.9 %	23.3 %	2,14	233	0,549		
	yli 65	152	13.8 %	78.9 %	7.2 %	1,93	222	0,455		
Ruotsi		989	5.5 %	69.7 %	24.8 %	2,19	1463	0,516	4,630	0,000
ikä	15-24	90	3.1 %	73.3 %	23.6 %	2,20	134	0,476		
	25-34	174	6.4 %	69.1 %	24.6 %	2,18	258	0,527		
	35-44	177	5.2 %	68.2 %	26.6 %	2,21	261	0,523		
	45-54	177	3.0 %	70.5 %	26.5 %	2,23	262	0,491		
	55-64	192	5.7 %	62.6 %	31.6 %	2,26	284	0,555		
	yli 65	179	8.3 %	76.7 %	15.0 %	2,07	265	0,479		
Argentiina		946	31.5 %	55.0 %	13.5 %	1,82	1416	0,647	7,134	0,000
ikä	15-24	172	29.5 %	56.6 %	13.9 %	1,84	258	0,641		
	25-34	209	26.1 %	55.0 %	18.9 %	1,93	313	0,668		
	35-44	170	26.7 %	61.3 %	11.9 %	1,85	254	0,605		
	45-54	134	31.1 %	51.3 %	17.6 %	1,86	200	0,687		
	55-64	130	33.8 %	57.3 %	8.9 %	1,75	195	0,605		
	yli 65	131	46.7 %	46.2 %	7.1 %	1,6	196	0,619		
Suomi		990	25.9 %	62.5 %	11.6 %	1,86	1465	0,595	4,493	0,000
ikä	15-24	101	25.9 %	57.5 %	16.6 %	1,91	149	0,647		
	25-34	172	18.1 %	70.9 %	11.0 %	1,93	255	0,536		
	35-44	204	23.2 %	65.9 %	10.9 %	1,88	302	0,571		
	45-54	165	25.0 %	57.4 %	17.6 %	1,93	245	0,649		
	55-64	172	32.3 %	59.9 %	7.8 %	1,76	254	0,585		
	yli 65	176	31.6 %	60.5 %	8.0 %	1,76	260	0,584		
Etelä-Korea		1196	54.0 %	43.9 %	2.0 %	1,48	1492	0,539	7,427	0,000
ikä	15-24	154	40.5 %	55.1 %	4.4 %	1,64	192	0,566		
	25-34	266	52.0 %	45.0 %	3.0 %	1,51	331	0,558		
	35-44	272	51.5 %	46.9 %	1.6 %	1,50	339	0,532		
	45-54	241	61.0 %	38.6 %	0.5 %	1,39	301	0,499		
	55-64	176	65.0 %	33.6 %	1.4 %	1,36	219	0,511		
	yli 65	88	51.0 %	47.2 %	1.8 %	1,51	109	0,538		
Puola		938	31.8 %	60.8 %	7.3 %	1,75	1407	0,576	11,814	0,000
ikä	15-24	142	23.5 %	62.5 %	14.0 %	1,91	214	0,606		
	25-34	170	24.8 %	64.1 %	11.0 %	1,86	256	0,584		
	35-44	169	30.2 %	67.9 %	2.0 %	1,72	253	0,493		
	45-54	191	29.3 %	61.7 %	9.0 %	1,80	287	0,586		
	55-64	114	39.3 %	57.4 %	3.3 %	1,64	171	0,545		
	yli 65	151	46.9 %	49.3 %	3.7 %	1,57	227	0,567		
Sveitsi		1212	15.6 %	60.0 %	24.3 %	2,09	1464	0,626	3,722	0,002
ikä	15-24	52	14.6 %	59.2 %	26.2 %	2,12	63	0,633		
	25-34	123	14.8 %	63.6 %	21.6 %	2,07	149	0,601		
	35-44	247	11.4 %	62.8 %	25.7 %	2,14	298	0,593		
	45-54	222	21.5 %	55.5 %	23.0 %	2,01	268	0,668		
	55-64	235	12.5 %	56.0 %	31.5 %	2,19	284	0,637		
	yli 65	332	17.6 %	62.6 %	19.8 %	2,02	402	0,612		

		Yhteensä	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	JMI:n kes-	Keski-	F-testi	Sig.	
		N				kiarvo	N	hajonta		
Brasilia		1428	32.1 %	56.9 %	11.0 %	1,79	1428	0,622	1,803	0,109
ikä	15-24	284	28.1 %	57.8 %	14.0 %	1,86	284	0,635		
	25-34	314	34.1 %	52.9 %	13.0 %	1,79	314	0,654		
	35-44	303	27.8 %	62.3 %	10.0 %	1,82	303	0,589		
	45-54	244	34.8 %	56.1 %	9.2 %	1,74	244	0,613		
	55-64	162	36.2 %	55.1 %	8.7 %	1,72	162	0,613		
	yli 65	122	35.8 %	56.3 %	7.9 %	1,72	122	0,601		
Chile		972	29.9 %	57.5 %	12.6 %	1,83	1457	0,628	7,118	0,000
ikä	15-24	140	19.3 %	60.9 %	19.8 %	2,01	210	0,627		
	25-34	159	31.3 %	54.7 %	14.0 %	1,83	238	0,652		
	35-44	173	28.7 %	61.6 %	9.7 %	1,81	260	0,591		
	45-54	165	23.9 %	63.5 %	12.6 %	1,89	248	0,595		
	55-64	139	28.8 %	63.1 %	8.1 %	1,79	209	0,572		
	yli 65	196	43.3 %	44.9 %	11.9 %	1,69	294	0,674		
Intia		1598	37.0 %	57.9 %	5.0 %	1,68	1198	0,564	0,283	0,923
ikä	15-24	186	31.7 %	64.0 %	4.3 %	1,73	139	0,536		
	25-34	439	38.0 %	55.1 %	6.8 %	1,69	329	0,594		
	35-44	412	37.6 %	57.5 %	4.9 %	1,67	309	0,564		
	45-54	278	37.1 %	59.7 %	3.2 %	1,66	208	0,538		
	55-64	149	38.9 %	55.7 %	5.4 %	1,66	112	0,577		
	yli 65	134	37.3 %	59.0 %	3.7 %	1,66	100	0,548		
Slovenia		958	20.1 %	64.6 %	15.2 %	1,95	1386	0,593	7,193	0,000
ikä	15-24	128	14.8 %	64.8 %	20.3 %	2,05	185	0,592		
	25-34	169	14.8 %	68.0 %	17.2 %	2,02	244	0,566		
	35-44	177	18.6 %	62.7 %	18.6 %	2,00	256	0,612		
	45-54	176	22.2 %	64.2 %	13.6 %	1,91	255	0,593		
	55-64	131	18.3 %	65.6 %	16.0 %	1,98	189	0,587		
	yli 65	177	29.9 %	62.7 %	7.3 %	1,77	256	0,568		
Bulgaria		950	55.8 %	41.9 %	2.4 %	1,47	1424	0,544	7,252	0,000
ikä	15-24	89	42.1 %	53.8 %	4.1 %	1,62	133	0,566		
	25-34	173	55.3 %	40.5 %	4.1 %	1,49	260	0,578		
	35-44	183	56.2 %	43.3 %	0.5 %	1,44	274	0,508		
	45-54	154	46.7 %	50.3 %	3.0 %	1,56	230	0,554		
	55-64	178	59.7 %	36.9 %	3.4 %	1,44	267	0,561		
	yli 65	173	66.9 %	33.1 %	-	1,33	259	0,472		
Romania		1617	47.9 %	47.0 %	5.1 %	1,57	1366	0,589	6,134	0,000
ikä	15-24	143	37.8 %	54.5 %	7.7 %	1,70	121	0,606		
	25-34	295	39.7 %	52.5 %	7.8 %	1,68	249	0,612		
	35-44	268	44.4 %	51.5 %	4.1 %	1,60	226	0,569		
	45-54	332	48.5 %	45.2 %	6.3 %	1,58	280	0,610		
	55-64	260	54.2 %	43.5 %	2.3 %	1,48	220	0,545		
	yli 65	319	57.4 %	39.5 %	3.1 %	1,46	269	0,559		
Kiina		1500	48.3 %	47.4 %	4.3 %	1,56	1117	0,577	5,523	0,000
ikä	15-24	145	26.2 %	66.9 %	6.9 %	1,81	108	0,545		
	25-34	249	47.0 %	48.6 %	4.4 %	1,57	185	0,578		
	35-44	438	49.1 %	45.4 %	5.5 %	1,56	326	0,597		
	45-54	328	51.5 %	43.9 %	4.6 %	1,53	244	0,585		
	55-64	238	52.1 %	47.1 %	0.8 %	1,49	177	0,518		
	yli 65	102	59.8 %	37.3 %	2.9 %	1,43	76	0,555		
Taiwan		1223	55.9 %	39.8 %	4.3 %	1,48	1495	0,580	5,649	0,000
ikä	15-24	179	42.2 %	52.8 %	5.0 %	1,63	219	0,579		
	25-34	263	61.0 %	34.6 %	4.5 %	1,44	321	0,580		
	35-44	268	53.9 %	41.4 %	4.7 %	1,51	327	0,587		
	45-54	249	55.2 %	41.4 %	3.4 %	1,48	305	0,565		
	55-64	131	54.9 %	40.3 %	4.8 %	1,50	160	0,591		
	yli 65	133	70.5 %	25.9 %	3.6 %	1,33	162	0,543		

		Yhteensä N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	JMI:n kes- kiarvo	N	Keski- hajonta	F-testi	Sig.
Turkki		1314	32.9 %	53.3 %	13.8 %	1,81	1461	0,656	3,229	0,007
ikä	15-24	277	25.8 %	57.2 %	17.0 %	1,91	308	0,650		
	25-34	422	33.6 %	50.9 %	15.5 %	1,82	469	0,678		
	35-44	284	34.7 %	52.5 %	12.8 %	1,78	315	0,654		
	45-54	187	35.5 %	51.9 %	12.5 %	1,77	208	0,656		
	55-64	79	42.1 %	52.1 %	5.8 %	1,64	88	0,593		
	yli 65	65	32.0 %	62.3 %	5.7 %	1,74	73	0,559		
Ukraina		976	48.4 %	48.1 %	3.5 %	1,55	1463	0,563	7,325	0,000
ikä	15-24	136	39.8 %	53.6 %	6.7 %	1,67	204	0,597		
	25-34	168	49.5 %	47.1 %	3.4 %	1,54	252	0,563		
	35-44	172	43.1 %	53.9 %	3.0 %	1,60	258	0,549		
	45-54	180	42.4 %	52.5 %	5.1 %	1,63	270	0,580		
	55-64	138	62.6 %	34.2 %	3.1 %	1,41	208	0,553		
	yli 65	181	53.8 %	45.8 %	0.4 %	1,47	272	0,507		
Venäjän fедераatio		1979	55.3 %	42.8 %	1.9 %	1,47	1460	0,535	5,235	0,000
ikä	15-24	394	45.4 %	51.2 %	3.4 %	1,58	291	0,559		
	25-34	314	51.0 %	47.4 %	1.6 %	1,51	232	0,532		
	35-44	350	61.0 %	37.7 %	1.4 %	1,40	258	0,519		
	45-54	382	56.1 %	41.6 %	2.3 %	1,46	282	0,544		
	55-64	220	57.3 %	41.3 %	1.4 %	1,44	163	0,526		
	yli 65	319	63.5 %	36.0 %	0.6 %	1,37	236	0,496		
Peru		1416	23.4 %	58.9 %	17.7 %	1,94	1416	0,639	5,979	0,000
ikä	15-24	326	18.3 %	59.3 %	22.4 %	2,04	326	0,637		
	25-34	379	23.6 %	60.5 %	16.0 %	1,92	379	0,625		
	35-44	304	20.7 %	60.7 %	18.5 %	1,98	304	0,627		
	45-54	220	26.1 %	52.7 %	21.2 %	1,95	220	0,688		
	55-64	108	30.2 %	58.9 %	10.9 %	1,81	108	0,614		
	yli 65	80	37.4 %	59.2 %	3.5 %	1,66	80	0,545		
Uruguay		899	17.6 %	56.6 %	25.8 %	2,08	1349	0,654	5,115	0,000
ikä	15-24	131	17.6 %	48.1 %	34.4 %	2,17	197	0,702		
	25-34	177	13.6 %	58.2 %	28.2 %	2,15	266	0,631		
	35-44	128	19.5 %	62.5 %	18.0 %	1,98	192	0,614		
	45-54	141	20.6 %	55.3 %	24.1 %	2,04	212	0,669		
	55-64	145	11.7 %	57.2 %	31.0 %	2,19	218	0,626		
	yli 65	177	22.6 %	57.6 %	19.8 %	1,97	266	0,652		
Ghana		1526	32.4 %	61.9 %	5.7 %	1,73	1492	0,557	1,460	0,200
ikä	15-24	483	29.4 %	63.8 %	6.8 %	1,77	472	0,559		
	25-34	442	33.7 %	61.5 %	4.8 %	1,71	432	0,549		
	35-44	264	37.5 %	56.8 %	5.7 %	1,68	258	0,576		
	45-54	182	29.1 %	64.3 %	6.6 %	1,77	178	0,555		
	55-64	98	31.6 %	63.3 %	5.1 %	1,73	96	0,548		
	yli 65	57	35.1 %	63.2 %	1.8 %	1,67	56	0,512		
Moldova		1031	40.7 %	52.0 %	7.3 %	1,67	1478	0,607	6,531	0,000
ikä	15-24	195	31.8 %	54.4 %	13.8 %	1,82	280	0,652		
	25-34	169	42.0 %	51.5 %	6.5 %	1,64	242	0,601		
	35-44	221	36.7 %	58.4 %	5.0 %	1,68	317	0,563		
	45-54	189	42.3 %	49.7 %	7.9 %	1,66	271	0,621		
	55-64	120	47.5 %	47.5 %	5.0 %	1,58	172	0,589		
	yli 65	137	50.4 %	46.0 %	3.6 %	1,53	196	0,569		
Georgia		1460	40.8 %	53.8 %	5.4 %	1,65	1460	0,581	5,950	0,000
ikä	15-24	181	29.8 %	59.1 %	11.0 %	1,81	181	0,613		
	25-34	273	37.4 %	57.1 %	5.5 %	1,68	273	0,573		
	35-44	308	40.3 %	54.5 %	5.2 %	1,65	308	0,577		
	45-54	260	39.2 %	55.8 %	5.0 %	1,66	260	0,571		
	55-64	189	47.1 %	49.7 %	3.2 %	1,56	189	0,558		
	yli 65	249	50.2 %	46.2 %	3.6 %	1,53	249	0,568		

		Yhteensä N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	JMI:n kes- kiarvo	N	Keski- hajonta	F-testi	Sig.
Thaimaa		1470	25.4 %	70.7 %	3.8 %	1,78	1438	0,496	2,044	0,070
ikä	15-24	136	27.2 %	71.3 %	1.5 %	1,74	133	0,471		
	25-34	258	17.8 %	78.3 %	3.9 %	1,86	252	0,445		
	35-44	363	25.9 %	68.6 %	5.5 %	1,80	355	0,523		
	45-54	303	26.7 %	69.0 %	4.3 %	1,77	297	0,512		
	55-64	204	28.9 %	69.1 %	2.0 %	1,73	199	0,487		
	yli 65	206	27.7 %	68.9 %	3.4 %	1,76	201	0,503		
Indonesia		1881	44.4 %	51.0 %	4.6 %	1,60	1401	0,576	6,589	0,000
ikä	15-24	546	32.4 %	62.5 %	5.1 %	1,73	407	0,549		
	25-34	461	46.0 %	50.5 %	3.5 %	1,57	343	0,561		
	35-44	335	49.3 %	46.0 %	4.8 %	1,56	249	0,586		
	45-54	328	48.8 %	45.1 %	6.1 %	1,57	244	0,607		
	55-64	171	56.7 %	39.2 %	4.1 %	1,47	127	0,578		
	yli 65	40	60.0 %	40.0 %	-	1,40	30	0,498		
Vietnam		1437	26.8 %	66.4 %	6.8 %	1,80	1442	0,544	0,972	0,433
ikä	15-24	272	29.0 %	61.8 %	9.2 %	1,80	273	0,587		
	25-34	323	24.8 %	68.1 %	7.1 %	1,82	324	0,537		
	35-44	326	28.2 %	68.7 %	3.1 %	1,75	327	0,500		
	45-54	242	25.2 %	67.4 %	7.4 %	1,82	243	0,544		
	55-64	135	28.1 %	65.2 %	6.7 %	1,79	135	0,552		
	yli 65	139	25.2 %	65.5 %	9.4 %	1,84	139	0,568		
Kolumbia		2901	19.9 %	61.5 %	18.6 %	1,99	1439	0,620	8,302	0,000
ikä	15-24	631	11.7 %	62.1 %	26.1 %	2,14	313	0,599		
	25-34	796	19.2 %	62.4 %	18.3 %	1,99	395	0,614		
	35-44	712	19.7 %	62.2 %	18.1 %	1,98	353	0,615		
	45-54	384	25.0 %	58.6 %	16.4 %	1,91	190	0,639		
	55-64	248	29.4 %	58.9 %	11.7 %	1,82	123	0,619		
	yli 65	130	30.8 %	63.1 %	6.2 %	1,75	64	0,560		
Serbia		930	51.2 %	44.6 %	4.2 %	1,53	1143	0,577	2,977	0,011
ikä	15-24	112	44.6 %	50.0 %	5.4 %	1,61	138	0,590		
	25-34	215	49.8 %	44.7 %	5.6 %	1,56	264	0,600		
	35-44	188	51.6 %	44.7 %	3.7 %	1,52	231	0,570		
	45-54	196	53.6 %	42.3 %	4.1 %	1,51	241	0,577		
	55-64	134	44.8 %	52.2 %	3.0 %	1,58	165	0,552		
	yli 65	85	67.1 %	30.6 %	2.4 %	1,35	105	0,527		
Uusi-Seelanti		757	10.6 %	67.1 %	22.3 %	2,12	1190	0,562	1,099	0,359
ikä	15-24	56	8.9 %	66.1 %	25.0 %	2,16	88	0,563		
	25-34	104	10.6 %	71.2 %	18.3 %	2,08	164	0,533		
	35-44	176	13.6 %	61.4 %	25.0 %	2,11	277	0,612		
	45-54	145	8.3 %	67.6 %	24.1 %	2,16	228	0,548		
	55-64	142	8.5 %	68.3 %	23.2 %	2,15	223	0,544		
	yli 65	134	11.9 %	70.1 %	17.9 %	2,06	211	0,544		
Egypti		3050	42.7 %	55.0 %	2.3 %	1,60	1500	0,535	0,772	0,570
ikä	15-24	355	41.0 %	56.6 %	2.4 %	1,61	175	0,535		
	25-34	759	42.7 %	54.9 %	2.4 %	1,60	373	0,537		
	35-44	718	40.0 %	57.7 %	2.3 %	1,62	353	0,531		
	45-54	580	43.2 %	54.0 %	2.8 %	1,60	285	0,545		
	55-64	367	44.6 %	53.6 %	1.8 %	1,57	180	0,532		
	yli 65	271	48.8 %	50.0 %	1.2 %	1,52	133	0,524		
Marokko		1158	51.5 %	42.1 %	6.5 %	1,55	1450	0,614	3,878	0,002
ikä	15-24	174	42.5 %	45.4 %	12.1 %	1,70	218	0,675		
	25-34	414	50.5 %	43.7 %	5.8 %	1,55	518	0,603		
	35-44	242	50.4 %	45.0 %	4.5 %	1,54	303	0,583		
	45-54	157	60.5 %	32.5 %	7.0 %	1,46	196	0,625		
	55-64	137	57.7 %	38.0 %	4.4 %	1,47	171	0,582		
	yli 65	34	50.0 %	44.1 %	5.9 %	1,53	45	0,607		

		Yhteensä N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	JMI:n kes- kiarvo	N	Keski- hajonta	F-testi	Sig.
	Iran	2590	43.1 %	50.0 %	6.9 %	1,64	1457	0,608	2,458	0,032
ikä	15-24	879	38.0 %	53.8 %	8.2 %	1,70	494	0,611		
	25-34	773	43.1 %	49.5 %	7.4 %	1,64	435	0,615		
	35-44	472	47.9 %	46.4 %	5.7 %	1,58	265	0,600		
	45-54	292	46.2 %	48.3 %	5.5 %	1,59	164	0,594		
	55-64	109	52.3 %	44.0 %	3.7 %	1,51	61	0,573		
	yli 65	65	49.2 %	46.2 %	4.6 %	1,55	37	0,591		
	Jordania	1176	47.9 %	48.4 %	3.6 %	1,56	1472	0,565	1,777	0,115
ikä	15-24	230	45.6 %	51.3 %	3.0 %	1,57	287	0,554		
	25-34	325	47.0 %	48.6 %	4.4 %	1,57	407	0,578		
	35-44	318	48.0 %	48.1 %	3.9 %	1,56	398	0,570		
	45-54	138	47.7 %	49.2 %	3.2 %	1,55	173	0,559		
	55-64	97	46.3 %	50.0 %	3.7 %	1,57	121	0,567		
	yli 65	69	63.0 %	35.7 %	1.3 %	1,38	86	0,516		
	Irak	2502	28.5 %	60.6 %	11.0 %	1,83	1389	0,604	0,567	0,725
ikä	15-24	505	26.1 %	62.0 %	11.9 %	1,86	280	0,601		
	25-34	741	29.6 %	59.0 %	11.5 %	1,82	412	0,615		
	35-44	610	28.2 %	60.8 %	11.0 %	1,83	339	0,603		
	45-54	367	26.7 %	62.7 %	10.6 %	1,84	204	0,591		
	55-64	186	31.7 %	59.7 %	8.6 %	1,77	103	0,594		
	yli 65	93	34.4 %	57.0 %	8.6 %	1,74	52	0,609		
	Guatemala	993	38.9 %	53.7 %	7.5 %	1,69	1490	0,604	4,153	0,001
ikä	15-24	287	33.1 %	57.8 %	9.1 %	1,76	431	0,604		
	25-34	303	36.6 %	54.8 %	8.6 %	1,72	455	0,612		
	35-44	196	46.9 %	45.9 %	7.1 %	1,60	294	0,619		
	45-54	116	37.1 %	61.2 %	1.7 %	1,65	174	0,514		
	55-64	75	48.0 %	44.0 %	8.0 %	1,60	113	0,635		
	yli 65	16	56.2 %	43.8 %	-	1,44	24	0,507		
	Trinidad ja Tobago	996	34.0 %	60.0 %	6.1 %	1,72	1490	0,568	1,655	0,143
ikä	15-24	193	31.6 %	58.6 %	9.8 %	1,78	289	0,607		
	25-34	234	37.2 %	57.4 %	5.4 %	1,68	350	0,570		
	35-44	197	35.3 %	59.6 %	5.1 %	1,70	295	0,561		
	45-54	183	27.7 %	70.4 %	2.0 %	1,74	274	0,481		
	55-64	88	39.3 %	55.7 %	4.9 %	1,66	132	0,572		
	yli 65	100	35.3 %	53.9 %	10.8 %	1,76	150	0,636		
	Andorra	996	14.2 %	63.7 %	22.1 %	2,08	1489	0,598	4,300	0,001
ikä	15-24	120	14.3 %	63.6 %	22.2 %	2,08	179	0,600		
	25-34	265	11.2 %	63.1 %	25.6 %	2,14	396	0,591		
	35-44	258	12.2 %	65.6 %	22.1 %	2,10	385	0,579		
	45-54	189	14.9 %	65.0 %	20.1 %	2,05	283	0,591		
	55-64	109	17.1 %	61.0 %	21.9 %	2,05	163	0,624		
	yli 65	55	29.8 %	58.2 %	12.0 %	1,82	82	0,626		
	Malesia	1187	32.8 %	60.2 %	7.1 %	1,74	1483	0,577	3,221	0,007
ikä	15-24	407	26.5 %	66.1 %	7.4 %	1,81	508	0,550		
	25-34	316	38.6 %	54.7 %	6.6 %	1,68	395	0,593		
	35-44	252	36.9 %	55.2 %	7.9 %	1,71	315	0,605		
	45-54	164	27.4 %	66.5 %	6.1 %	1,79	205	0,540		
	55-64	46	43.5 %	50.0 %	6.5 %	1,63	57	0,608		
	yli 65	2	50.0 %	50.0 %	-	1,50	2	0,646		
	Burkina Faso	1416	42.8 %	51.9 %	5.3 %	1,62	1386	0,584	4,002	0,001
ikä	15-24	395	40.0 %	53.9 %	6.1 %	1,66	386	0,589		
	25-34	441	38.3 %	55.6 %	6.1 %	1,68	431	0,584		
	35-44	280	45.7 %	50.4 %	3.9 %	1,58	274	0,568		
	45-54	151	49.7 %	47.7 %	2.6 %	1,53	148	0,551		
	55-64	102	56.9 %	40.2 %	2.9 %	1,46	100	0,557		
	yli 65	47	38.3 %	48.9 %	12.8 %	1,73	47	0,676		

		Yhteensä				JMI:n kes-		Keski-		
		N	Materialisti	Välimuoto	Jälkimaterialisti	kiarvo	N	hajonta	F-testi	Sig.
Etiopia		1377	26.9 %	57.4 %	15.6 %	1,89	1377	0,643	1,738	0,123
ikä	15-24	424	25.2 %	57.8 %	17.0 %	1,92	424	0,645		
	25-34	608	26.6 %	57.2 %	16.1 %	1,89	608	0,646		
	35-44	217	25.3 %	59.9 %	14.7 %	1,89	217	0,626		
	45-54	77	36.4 %	51.9 %	11.7 %	1,75	77	0,652		
	55-64	49	36.7 %	55.1 %	8.2 %	1,71	49	0,612		
	yli 65	2	50.0 %	50.0 %	-	1,50	2	0,707		
Mali		1357	42.2 %	51.8 %	6.0 %	1,64	1328	0,593	1,513	0,183
ikä	15-24	293	43.3 %	50.2 %	6.5 %	1,63	287	0,603		
	25-34	390	38.7 %	56.2 %	5.1 %	1,66	381	0,571		
	35-44	287	41.1 %	52.3 %	6.6 %	1,66	281	0,600		
	45-54	197	49.7 %	45.7 %	4.6 %	1,55	193	0,584		
	55-64	118	44.1 %	49.2 %	6.8 %	1,63	115	0,610		
	yli 65	72	36.1 %	54.2 %	9.7 %	1,74	71	0,624		
Ruanda		1498	30.2 %	52.5 %	17.2 %	1,87	1491	0,677	0,299	0,913
ikä	15-24	400	29.5 %	52.2 %	18.2 %	1,89	398	0,683		
	25-34	481	33.7 %	48.4 %	17.9 %	1,84	479	0,701		
	35-44	283	28.6 %	56.2 %	15.2 %	1,87	282	0,649		
	45-54	187	30.5 %	50.3 %	19.3 %	1,89	186	0,698		
	55-64	72	26.4 %	58.3 %	15.3 %	1,89	72	0,640		
	yli 65	75	21.3 %	66.7 %	12.0 %	1,91	75	0,574		
Sambia		1451	28.7 %	60.3 %	11.0 %	1,82	1451	0,605	2,791	0,016
ikä	15-24	568	33.6 %	57.2 %	9.2 %	1,76	568	0,607		
	25-34	515	23.5 %	66.0 %	10.5 %	1,87	515	0,569		
	35-44	184	33.2 %	52.2 %	14.7 %	1,82	184	0,668		
	45-54	105	20.0 %	67.6 %	12.4 %	1,92	105	0,567		
	55-64	55	27.3 %	56.4 %	16.4 %	1,89	55	0,658		
	yli 65	24	33.3 %	50.0 %	16.7 %	1,83	24	0,702		
Yhteensä		77433	32.2 %	56.4 %	11.4 %	1,81	77145	0,628	31,478	0,000

Aineisto: WVS 2005